

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI

ORTAÖĞRETİM YÖNETİCİ VE ÖĞRETMENLERİNİN
PARÇALANMIŞ AİLE ÇOCUKLARININ EĞİTİMİNDE
KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

Sadi ÜREYEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Ali ÜNAL

KONYA-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI

ORTAÖĞRETİM YÖNETİCİ VE ÖĞRETMENLERİNİN
PARÇALANMIŞ AİLE ÇOCUKLARININ EĞİTİMİNDE
KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

Sadi ÜREYEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Ali ÜNAL

KONYA-2019

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sadi ÜREYEN
	Numarası	17830102102
	Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Bilim Dalı	Eğitim Yönetimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Ortaöğretim Yönetici ve Öğretmenlerinin Parçalanmış Aile Çocuklarının Eğitiminde Karşılaştığı Sorunlar

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

28/06/2019

Sadi ÜREYEN

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sadi ÜREYEN
	Numarası	17830102102
	Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Bilim Dalı	Eğitim Yönetimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Ali ÜNAL
	Tezin Adı	Ortaöğretim Yönetici ve Öğretmenlerinin Parçalanmış Aile Çocuklarının Eğitiminde Karşılaştığı Sorunlar

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Ortaöğretim Yönetici Ve Öğretmenlerinin Parçalanmış Aile Çocuklarının Eğitiminde Karşılaştığı Sorunlar başlıklı bu çalışma 28/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Doç. Dr. Ali ÜNAL	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Hüseyin IZGAR	
Jüri Üyesi	Dr. Öğrt. Üyesi Deniz GÜLMEZ	

Ön Söz

Şüphesiz eğitimin en önemli paydaşı, muhatabı olan öğrencilerdir. Eğitim faaliyetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesinde ise en önemli görevlerin eğitimcilere düştüğü inkâr edilemez bir durumdur. Dolayısıyla öğretmen ve okul yöneticilerinin öğrencilerle ilgili yaşadığı sorunların tespit edilerek çözüm önerilerinin belirlenmesi, eğitim faaliyetlerinin uygulanabilirliğine destek olacaktır.

Yüksek lisans eğitimimin henüz ilk ayında, kendimi tez konusu belirleme sürecinin içinde buldum. Belki işe sonundan başlamak garip bir durum olarak algılanabilir, ama durum buydu. Şöyle ki bir yıldır görev yaptığım okulda parçalanmış ailelerden gelen ciddi oranda öğrenci bulunmaktaydı ve bizler -okuldaki eğitimciler- söz konusu öğrencilerin eğitiminde çeşitli sorunlarla karşılaşmaktaydık. Bu öğrencilerin eğitimimde “Neyi, nasıl yapmalıyız?”a kafa yorduğum bir dönemde, aynı sorunun Karaman il merkezindeki çevre okullarda da yaygın olduğunu öğrenmem, bu konuda bir araştırmanın yapılması gerekliliğinin bende iyiden iyiye yerleşmesini sağladı. Daha farklı ifade etmek gerekirse bu konunun araştırılması fikri, geçmiş araştırmalar ve teorilerden ziyade günlük yaşamımdaki sorunlardan kaynağını almıştır.

Araştırma çerçevesinde 11 okuldan toplamda 32 eğitimciyle görüşme ve daha fazlasıyla da tanışma fırsatım oldu. Bir şekilde zaman ayırıp araştırmama ellerinden gelen desteği veren katılımcılara ve katılımcılara ulaşmada yardımlarını esirgemeyen öğretmen arkadaşlarıma teşekkür ederim. Görüşme sürecinde okul ve eğitim camiası adına farklı izlenimler edindim. Öğretmenlerin, kendileri ve öğrencilerini ilgilendiren böylesi bir nitel araştırmaya (görüşme) katılmada oldukça istekli olduklarını gördüm. Bu durum memnuniyet vericiydi. Ne var ki aynı kişilerin bu araştırma ve kendi görüşlerinin ilgililer tarafından dikkate alınmayacağı ve politika oluşturma sürecine etki etmeyeceğine dair algıları, izlenimlerimin beni üzen tarafıydı.

Konunun araştırılması fikrinden tezin bitimine kadar olan uzun sürecin her aşamasında desteğini esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Ali ÜNAL başta olmak üzere yapıcı eleştirilerinden dolayı tez savunma jüri üyeleri Dr. Öğr. Üyesi Deniz GÜLMEZ ve Prof. Dr. Hüseyin IZGAR’a bütün içtenliğimle teşekkür ederim.

Sadi ÜREYEN

2019-Konya

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sadi ÜREYEN
	Numarası	17830102102
	Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Bilim Dalı	Eğitim Yönetimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Ali ÜNAL
	Tezin Adı	Ortaöğretim Yönetici ve Öğretmenlerinin Parçalanmış Aile Çocuklarının Eğitiminde Karşılaştığı Sorunlar

Özet

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim yönetici ve öğretmenlerinin parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde karşılaştığı sorunları belirlemektir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden durum (vaka) çalışması deseninde yürütülmüştür. Veriler, 2018-2019 eğitim öğretim döneminde Karaman il merkezinde 11 ortaöğretim kurumlarında görev yapan, 32 okul yöneticisi ve öğretmenden toplanmıştır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme ile toplanmış olup içerik analiziyle çözümlenmiştir.

Ortaöğretim yönetici ve öğretmenlerinin parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde karşılaştığı sorunlar veli kaynaklı, öğrenci kaynaklı ve kurumsal sorunlar olmak üzere üç temada bütünleştirilmiştir. Veli kaynaklı sorunlar teması altında, öğrenci velayeti ve öğrenci eğitiminde aile desteğinin yetersizliğiyle ilgili sorunlar tespit edilmiştir. Öğrenci kaynaklı sorunlar temasının altında davranışsal, akademik ve sosyal sorunlar tespit edilmiştir. Kurumsal sorunlar temasında ise kurumlar arası bilgi paylaşımı eksikliği, kurum içi bilgi paylaşımı eksikliği, eğitimcilerin parçalanmış aile çocuklarına yaklaşım sorunları ve parçalanmış aile çocuklarının danışmanlık ve rehberlik ihtiyacının karşılanmaması konularında sorunlar yaşandığı tespit edilmiştir. Yapılan tespitler doğrultusunda uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ortaöğretim eğitimi, parçalanmış aile, öğrenci

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sadi ÜREYEN
	Numarası	17830102102
	Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Bilim Dalı	Eğitim Yönetimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Ali ÜNAL
	Tezin İngilizce Adı	Problems Encountered by High School Administrators and Teachers in the Education of Broken Family Children

Abstract

The aim of this study is to determine the problems faced by high school administrators and teachers in the education of broken family children. The research was carried out in the case study design of qualitative research designs. Data were collected from 32 school administrators and teachers working in 11 high schools in Karaman city center in 2018-2019 academic year. Data were collected by semi-structured interview and analyzed by content analysis.

The problems faced by high school administrators and teachers in the education of the broken family children are integrated into three themes; parent-originated, student-based and corporate problems. Under the theme of parent originated problems, problems related to the lack of family support in student custody and student education were identified. Behavioral, academic and social problems were identified under the theme of student-originated problems. In the theme of corporate problems, it was determined that there were problems with lack of inter-institutional information sharing, lack of In-House Information Sharing, problems of educators ' approach to broken family children, and lack of meeting the need for counseling and guidance of broken family children. In line with the findings, suggestions were made for practitioners and researchers.

Keywords: High school education, broken family, student

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	iii
Özet	iv
Abstract	v
İÇİNDEKİLER	vi
Kısaltmalar ve Simgeler Listesi	10
Tablolar Listesi	11
BİRİNCİ BÖLÜM	12
GİRİŞ	12
1.1. Problem Durumu	12
1.2. Araştırmanın Amacı	14
1.3. Araştırmanın Önemi	14
1.4. Varsayımlar (Sayıtlar)	14
1.5. Sınırlılıklar	15
1.6. Tanımlar	15
İKİNCİ BÖLÜM	17
KURAMSAL ÇERÇEVE	17
2.1. Evlilik	17
2.2. Aile	18
2.2.1. Aile Tipleri	20
2.2.1.1. Geniş Aile	20
2.2.1.2. Çekirdek Aile	22
2.2.2. Ailenin Geleceği	23
2.2.3. Ailenin Fonksiyonları	24
2.2.3.1. Ailenin Toplumla İlgili Fonksiyonları	26
2.2.3.2. Ailenin Çocukla İlgili Fonksiyonları	27
2.2.3.3. Ailenin Fonksiyonunu Etkileyen Nedenler	28

2.2.3.4.Fonksiyonlarını Yerine Getirme Durumuna Göre Aile Çeşitleri	29
2.2.4. Ailede Parçalanma ve Parçalanma Türleri.....	31
2.2.4.1. Ölüm	31
2.2.4.2. Ayrılma	32
2.2.4.3. Boşanma	33
2.2.5. Aile Parçalanmasının Çocuklar Üzerindeki Etkisi	36
2.2.5.1.Akademik Yaşama Etkisi	38
2.2.5.2.Sosyal Yaşama Etkisi	39
2.2.6.İlgili Araştırmalar	41
2.2.6.1.Türkiye’de yapılan araştırmalar	41
2.2.6.2.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	49
YÖNTEM.....	49
3.1.Araştırmanın Modeli.....	49
3.2.Çalışma Grubu.....	50
3.3.Verilerin Toplanması.....	52
3.4.Verilerin Analizi.....	53
3.5.Geçerlik ve Güvenirlik	54
3.5.1. İnanırdık (İç Geçerlik).....	55
3.5.2. Nakledilebilirdik (Dış Geçerlik).....	55
3.5.3. Tutarlık (Güvenirlik)	56
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	57
BULGULAR	57
4.1.Aile Kaynaklı Sorunlar	58
4.1.1.Öğrenci Velayetiyle İlgili Sorunlar	58
4.1.2Öğrenci Eğitiminde Aile Desteğinin Yetersizliği	60
4.2.Öğrenci Kaynaklı Sorunlar.....	62
4.2.1.Davranışsal Sorunlar	62
4.2.1.1.Kavgacı ve Saldırgan Davranış Sergileme	62

4.2.1.2.İki Zıt Davranış: İçe Dönük veya İleri Düzeyde Dışa Yönelimli Olma	64
4.2.1.3.Öfke Kontrolünün Yetersizliği.....	65
4.2.1.4. Aile Özelliğini Suistimal Etme.....	66
4.2.1.5.Sigara ve Yasaklı Madde Kullanmaya Yatkınlık.....	67
4.2.2.Akademik Sorunlar	68
4.2.2.1.Devamsızlık ve Okula Geç Gelme	69
4.2.2.2.Derslere Karşı İlgi Eksikliği ve Derse Katılmama	72
4.2.2.3.Gelecekle İlgili Hedef Belirleyememe.....	74
4.2.2.4.Ders Başarısızlığı.....	74
4.2.3.Sosyal Sorunlar	76
4.2.3.1.İletişim Kurmada Zorlanma	76
4.2.3.2.Kendilerine Zararı Olabilecek Arkadaş Edinme	78
4.2.3.3.Sorun Yaşadığı Ebeveyn ve Bu Ebeveynlerin Hemcinslerine Karşı Olumsuz Tutum Geliştirme.....	80
4.2.3.4.Otoriteyi Karşı Gelme İsteği	81
4.3. Kurumsal Sorunlar	82
4.3.1.Kurumlar Arası Bilgi Paylaşımı Eksikliği	82
4.3.2. Kurum İçi Bilgi Paylaşımı Eksikliği.....	85
4.3.3.Eğitimcilerin Parçalanmış Aile Çocuklarına Yaklaşım Sorunları	87
4.3.4. Parçalanmış Aile Çocuklarının Danışmanlık ve Rehberlik İhtiyacının Karşılanmaması	90
4.3.4.1.Okulların Rehberlik Öğretmeni Eksikliği	91
4.3.4.2.Rehberlik Öğretmenlerinin Eğitimi	91
4.3.4.3.Sağlık Kurumları Tarafından Verilen Destek ve Tedavinin Yetersizliği	93
BEŞİNCİ BÖLÜM	95
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	95
5.1.Sonuç ve Tartışma.....	95
5.2.Öneriler.....	112
5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	112

5.2.2 Araştırmacılara Yönelik Öneriler	113
KAYNAKÇA	114
EKLER	122

Kısaltmalar ve Simgeler Listesi

Akt. :	Aktaran
AL:	Anadolu Lisesi
ASPB:	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BAAK:	Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu
DPT:	Devlet Planlama Teşkilatı
MTAL:	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
RAM :	Rehberlik ve Araştırma Merkezi
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
s. :	Sayfa
vb.:	Ve Benzeri
vd.:	Ve Diğerleri
% :	Yüzde

Tablolar Listesi

Tablo1: Katılımcıların Demografik Özellikleri51

Tablo2: Tema ve Alt Temalar57

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Ortaöğretim yönetici ve öğretmenlerinin parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde karşılaştığı sorunları belirlemek için yapılan araştırmanın bu bölümünde öncelikle problem durumu ortaya konmakta ardından ise araştırmanın amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve araştırmada kullanılan tanımlar yer almaktadır.

1.1.Problem Durumu

Birey; psikolojik, fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel yönleriyle bir bütündür. Dolayısıyla herhangi bir alandaki farklılık diğer alanları olumlu ya da olumsuz anlamda etkilemektedir. Bu çerçevede parçalanmış aile çocuklarının karşılanmayan bazı ihtiyaçlarının, onların eğitim hayatını ve sosyal yaşamlarını olumsuz etkilemesi kaçınılmaz olacaktır. Eğitimden beklenen fırsat eşitliği ilkesi gereği bu öğrencileri, muhatapları olan bütün öğrenciler gibi en iyi şekilde eğitmek ve topluma hazırlamaktır. Bunları gerçekleştirmek bir süreç gerektirecektir. Bu süreç içerisinde eğitim çalışanlarının parçalanmış aile çocuklarından kaynaklı sorunlar yaşaması kuvvetle muhtemeldir. Eğitim çalışanlarından ise karşılaştıkları sorunlara göre strateji ve yöntem uygulayarak eğitim öğretim faaliyetlerini en iyi şekilde gerçekleştirmeleri beklenir.

Günümüzde ekonomik, sosyal ve kültürel alanda yaşanan hızlı değişim, toplumsal yapıyı derinden etkilemektedir. Toplumun temelini oluşturan sosyal bir kurum olan aile, görevi ve yapısı gereği bu değişimden etkilenmektedir. Bu sebeplerle aile, geçmiş dönemlerle kıyasla içinde bulunduğumuz yirmi birinci yüzyılda, daha fazla, farklı ve yeni problemlerle karşı karşıyadır. Boşanmaların, tek ebeveynli ailelerin, nikâhsız birlikteliklerin, evlilik dışı doğan çocukların sayısının artması, toplumsal yapının önemli bir parçası olan aileyi derinden etkilemektedir (Şahin, 2013). Bahsedilen sebeplerle temeli sarsılan aile çeşitli sorunlar yaşamakta ve bu sorunlara bağlı olarak farklı şekillerde parçalanabilmektedir.

Eşlerden biri veya ikisinin ölümü, eşlerin geçimsizliğine bağlı olarak boşanması ve çeşitli nedenlerle eşlerin ayrı yaşaması, ailenin parçalanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla ailenin parçalanması; ölüm, boşanma ve ayrılma olmak üzere üç ana şekilde gerçekleşmektedir. Ailenin ölüm nedeniyle parçalanması, aile bireylerinin iradesi dışında gelişen ve

engellenemeyen bir durumdur. Ayrılma yoluyla parçalanma; doğal afet, ekonomik sebep, aile içi geçimsizlik, toplumsal huzursuzluk gibi nedenlerle aile fertlerinden birinin uzun süreli göçü ve evi terk etmesi durumudur (Şentürk, 2006). Boşanma hukuki, psikolojik ve sosyal yönleri olan bir süreç olup kanunlara dayanarak başlamış bir evliliğin tarafları olan karı-kocanın bir paydaşları kalmaksızın eğer varsa ortak çocukların hakları saklı kalmak üzere mahkeme kararıyla bitirilmesine ve tarafların başkalarıyla tekrar evlenebilmesine imkân sağlayan hukuki bir işlemdir (Arıkan, 1996). Günümüzde ülke ve dünya gündemini meşgul eden önemli sorunlardan olan ailelerin boşanma yoluyla parçalanması, son zamanlardaki araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlara bakıldığında artış göstermektedir (Alkan, 2014; TÜİK, 2018b).

Çeşitli faktörlerle parçalanmış aile, fonksiyon daralması ya da fonksiyon kaybı yaşayarak çocuğun ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmektedir. Bireyin aile sevgisine, rehberliğine, korumasına en muhtaç olduğu dönemde yuvasının parçalanması, çocuğun bu duygu ve olgulardan mahrum kalmasına sebebiyet verecektir. Zaten parçalanmış bir ailenin en çok etkileneni ve neticesinde mutsuz olan paydaşları da çocuklar olmaktadır (Şentürk, 2006). Bu durumda kişisel ve sosyal gelişimiyle birlikte zamanlarının önemli bir bölümünü okulda geçirmesi nedeniyle aile parçalanmasının çocukların eğitim hayatını da olumsuz yönde etkilenmesi beklenmektedir (Herdem ve Bozgeyikli, 2013).

Çocukların yaşadığı sorunların eğitim hayatına ve okula yansıtacağını varsayarsak eğitim yöneticisi ve öğretmenlerin, parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde birtakım sorunlar yaşaması kaçınılmaz bir durumdur. Bu sorunların; akademik, sosyal, davranışsal boyutta olabileceği gibi veli kaynaklı da olabileceği tahmin edilmektedir. Eğitim-öğretim sürecinin en önemli aktörleri olan yönetici ve öğretmenler bu sorunlarla mücadele etmek ve sorunlara çözüm üretmek durumundadırlar.

Alanyazın incelemesinde parçalanmış aile çocukları üzerine birçok araştırma yapıldığı görülmüştür. Yapılan araştırmalar incelendiğinde ise araştırmaların çoğunun, bu çocukların yaşadığı ve sebep olduğu sorunların incelenmesine yönelik olduğu tespit edilmiştir. Parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde öğretmen ve eğitim yöneticilerinin karşılaştığı problemler ve bu problemlerin çözüm önerilerine yönelik sayılı araştırmaya ulaşılabilmektedir. Bunlar: Apaydın ve Gebizli'nin (2017) "İlkokul Yöneticilerinin Parçalanmış Aileye Sahip Öğrencilerle Yaşadıkları Sorunların İncelenmesi" ve Şahin'in (2013) "Parçalanmış Aileye Sahip Çocukların Eğitiminde Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştığı Problemlerin Belirlenmesi"

çalışmalarıdır. Bu çalışmalar ise ilkokul yöneticilerinin yahut ilköğretim öğretmenlerinin yaşadığı sorunlara odaklanmaktadır. Ne var ki alanyazında “Ortaöğretim Yönetici ve Öğretmenleri”nin parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde karşılaştığı sorunlara yönelik bir araştırmanın yapılmadığı görülmektedir. Alanyazındaki böyle bir eksikliği tamamlayabileceği ayrıca ilgililere kaynaklık edebileceği düşüncesi ve motivasyonu bu araştırma sürecine başlanmıştır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, ortaöğretim yönetici ve öğretmenlerinin parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde karşılaştığı sorunları belirlemek ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler getirmektir. Bu amacı gerçekleştirmek üzere aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

- 1-Ortaöğretim yönetici ve öğretmenlerinin parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde karşılaştığı sorunlar nelerdir?
- 2- Ortaöğretim yönetici ve öğretmenlerinin parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde karşılaştığı sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?

1.3.Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, Türkiye’de parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde resmi ortaöğretim kurumlarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin yaşadıkları sorunları tespit etmesi ve yaklaşım tarzlarını incelemesi nedeniyle alanyazındaki benzerlerinden farklı bir çalışmadır. Araştırma, ortaöğretimde görev yapan yönetici ve öğretmenlere parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde rehberlik edecektir. Buna ilaveten bu çocukların eğitim hayatının kolaylaştırılması için atılacak adımlarda ilgili kurumlar ve politika koyucular için önemli bir kaynak olabilecek, alanyazına katkı sunacaktır.

1.4.Varsayımlar (Sayıtlar)

Bu araştırmada;

- ✓ Bu araştırmada veri toplamak için en uygun tekniğin yarı yapılandırılmış görüşme olduğu varsayılmıştır.

- ✓ Çalışma grubundaki eğitim yöneticileri ve öğretmenlerin görüşme sorularına samimi, doğru ve gerçek durumu iletecek şekilde cevaplar verdikleri kabul edilmiştir.
- ✓ Araştırmanın yapılacağı okullar belirlenirken farklı okul türlerinin (Anadolu Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Proje Okulu) seçilmesine özen gösterilerek okul çeşitliliğinin sağlandığı kabul edilmiştir.

1.5.Sınırlılıklar

Araştırma;

- ✓ Karaman merkezde 2018-2019 eğitim öğretim yılında 11 farklı resmi lisede görev yapan 32 öğretmen ve eğitim yöneticileriyle sınırlıdır.
- ✓ Nitel araştırma şeklinde desenlendiğinden sonuçları farklı bölgeler için ve Türkiye'ye genellenemez.
- ✓ Verileri, katılımcı eğitimcilerle yapılan görüşmelerde elde edilen bilgilerle sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

Bu araştırmada geçen,

Parçalanmış Aile: Eşlerden biri veya ikisinin ölümü, eşlerin geçimsizliğine bağlı olarak boşanması ve çeşitli nedenlerle eşlerin ayrı yaşamasını (Şentürk, 2006),

Tam Aile: Anne ve babanın her ikisinin de sağ olduğu ve çocuklarla birlikte yaşadığı aileyi,

Ortaöğretim Kurumu: Ortaokul veya imam-hatip ortaokulu üzerine öğrenim süresi dört yıl olan yatılı ve/veya gündüzlü olarak eğitim ve öğretim veren kurumları (MEB, 2013),

Yönetici: Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında müdür, müdür başyardımcısı ve müdür yardımcısı görevlerini 657 sayılı Kanununun 88 inci ve 652 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 37'nci maddelerine göre ikinci görev kapsamında yürütenleri (MEB, 2017),

Branş Öğretmeni: Ortaöğretim okullarının farklı sınıflarında alanındaki dersleri okutan öğretmenleri,

Rehberlik Öğretmeni: Ortaöğretim kurumlarındaki rehberlik servisleri ile rehberlik ve araştırma merkezlerinde rehberlik hizmetlerini yürüten personeli,

Sınıf Rehber Öğretmeni: Bir sınıfın rehberlik hizmetlerini yürüten ortaöğretim kurumlarındaki herhangi bir branş öğretmenini,

E-Okul: Eğitim, öğretim ve yönetimle ilgili iş ve işlemlerin elektronik ortamda yürütüldüğü ve bilgilerin muhafaza edildiği sistemi,

Proje Okulu: Bakan onayı ile seçilen ve özel program ve proje uygulayan ortaöğretim kurumlarını,

Danışmanlık Tedbiri: Hakkında danışmanlık tedbir kararı alınmış çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere, çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara ise eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik rehberlik tedbirlerini, ifade etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ilk olarak evlilik ve aile kavramları açıklanmıştır. Sonra aile tipleri, ailenin geleceği ve fonksiyonları konularından bahsedilmiştir. Daha sonra, ailede parçalanma ve aile parçalanmasının çocuklar üzerindeki etkisi açıklanmıştır. Son olarak ise aile parçalanması konusunda Türkiye’de ve yurt dışında yapılmış araştırmalara değinilmiştir.

2.1. Evlilik

İnsanlar; birbirinden farklı coğrafya, toplum ve dönemde yaşamasına karşın bazı ortak davranış ve yönelimler göstermektedir. Bu yönelimler kişilerin sonradan edindiği çevresel ve kültürel faktörlerden bağımsız sadece insanlığa ait olan evrensel motivasyonla gerçekleşmektedir. Evlilik, bu durumun bir örneği olarak düşünülebilir. Aynı zamanda evlilik, tabiatta bulunmayan insanların sonradan oluşturduğu bir kültür kurumudur (Türkarlan, 2007). Dolayısıyla evliliğin insana özgü olduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde Burgess ve Lock’ un “Hayvanlar eşleşir, insanlar evlenir.” tespiti, evliliğin salt bir eşleşme olmadığını (Akt. Alkan, 2014) ortaya koyması açısından önemlidir.

Evlilik kavramına getirilen farklı tanımlamalarla karşılaşmak mümkündür. Örneğin İbrahimoglu’na (2004) göre en genel anlamıyla evlilik; iktisadi, toplumsal, kültürel, psikolojik ve yaşamsal hedefler doğrultusunda kadın ve erkeğin, yasalar çerçevesinde aile kurmak ve çocuk sahibi olmak amacıyla yaptığı bir anlaşma ve dayanışmadır (Akt. Şentürk, 2006). Özügurlu (1999) ise iki kişinin eş olarak bir araya gelmesini evlenme, oluşturulan birlikteliği ise evlilik olarak nitelendirmiştir (Akt. Şahin, 2013). Dolayısıyla insanların, yalnızlıktan kurtulup sosyal bir hayat sürme ve neslini devam ettirme gibi amaçlarla evliliği tercih ettiği düşünülebilir.

Ülkemizde, 1926 yılından önce evlilikler imam nikâhıyla gerçekleşmekteydi. Erkekler birden fazla kadınla evlenebilme hakkına sahipken kadınlar ise toplumun sosyal yapısında olduğu gibi evlilikte de yeteri kadar söz hakkına sahip değillerdi. Evliliğin, günümüzdeki modern anlamda yasal çerçevede gerçekleşmesi ise 1926 yılında kabul edilen “Türk Medeni Kanunu” ile mümkün olmuştur (Gökçe, 1978). Bunun yanında yasal anlamda “medeni nikâh”

ile oluşturulan evlilik, toplumun büyük çoğunluğunun tercih ettiği şekilde “dini nikâh” ile örfi ve dini normlarla pekiştirilmektedir (BAAK, 1991).

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] verilerine göre Türkiye’de 2002 yılında kadınların ilk evlenme yaş ortalaması, 23,2 iken; erkeklerde bu oran, 26,4’ tür. 2017 yılına gelindiğinde kadınların ilk evlenme yaş ortalaması 24,6’ya ulaşırken erkeklerin ise 27,7 olmuştur (TÜİK, 2018a). Türkiye’ de evlenme sayısı ise, 2015 yılında 602,982 iken bu sayı 2016 yılına gelindiğinde 594, 493’ e gerilemiştir (TÜİK, 2017). TÜİK verilerinin de ortaya koyduğu üzere, ülkemizde evlilik yaşı önceki yıllara göre yükselirken evlenme sayıları ise azalma eğilimindedir. Modern yaşam koşulları, kişilerin iyi bir meslek için eğitimine öncelik vermesi, ekonomik ve sosyal nedenlerin bu sonucu doğurduğu düşünülebilir.

2.2.Aile

Aile kelimesi dilimize Arapçadan gelmektedir. Kelimenin Arapçadaki kökü, bir kişinin bakmakla yükümlü olduğu hane halkı, bağımlılar anlamına gelmektedir. Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlüğü’ ne göre aile kelimesinin dilimizdeki birinci anlamı; evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük sosyal birliktir.

Aile olgusu, MÖ 2000’li yıllardan yaşadığımız zamana kadar olan tarih yolculuğunda, geçirdiği dönüşümlere bağlı olarak değişik şekillerde tarif edilmiştir. Fakat tarifleri belirleyen ana etkenler varlıklarını büyük oranda korumuşlardır. Aile kavramını belirleyen başat dört nitelik bulunmaktadır: Ünlü’ ye (2001) göre bu nitelikler; birlikte yaşama, ortak kazanç ve ekonomik dayanışma, evlilik ve akrabalıkla birbirine bağlanma, farklı rollerle (anne-baba, karı-koca, çocuk, kardeş vb.) etkileşim halinde bulunmadır (Akt. Şahin, 2013). Temel nitelikleriyle birlikte ailenin kendisi de 4000 yıllık süreçte varlığını korumayı başarmıştır. Fakat ailenin paydaşlarında ve paydaşların rollerinde çeşitli değişikliklerin olduğu görülmektedir (MEB, 2011).

Aile, toplumsal yaşamı düzenleyen, insan neslinin devamını sağlayan, bireylerin sosyal, psikolojik ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayan ve toplumsal düzeni sağlayan bir mekanizmadır (Fiyakalı, 2008). Aile kişi ve toplumu etkileyen bir yapıda olduğu gibi aynı zamanda kişi ve toplumdan etkilenen bir sosyal birimdir (Ekici, 2014). Bireysel ve toplumsal hayatın temelini

oluşturan aile, toplumun en eski kurumlarından olup insanlık tarihi kadar kadim bir geçmişe sahiptir (Şentürk, 2008). Aile, çocuğun yetiştirilmesi, eğitilmesi gibi sosyal ve kültürel süreçlerin ilk ve en iyi yapıldığı yer olarak da tanımlanabilir.

Farklı toplumlara ve dönemlere göre yapısal değişkenlik arz eden ailenin tanımını yapanlardan biri de Murdock' tur. Murdock (1949) aileyi; biyolojik birliktelikle yeni kişilerin üretildiği, gelir paylaşımının olduğu, çocuk için en iyi sosyal ortamın sağlandığı ve sosyal çevrenin karı-koca arasındaki cinsel birlikteliği legal bulduğu grup olarak ifade etmektedir (Şentürk, 2006). Bu tanımlamaya göre aile; kişinin ekonomik, yaşamsal, ruhsal ihtiyaçlarını karşılamakta, insanlığın devamlılığını sağlamakta ve ailenin yeni üyesi olan çocukları eğitip topluma hazırlamaktadır (Alkan, 2014).

Görüldüğü üzere alanyazında aile kavramıyla ilgili çeşitli tanımlamalar mevcuttur. Özetleme yapılması gerekirse aile; biyolojik ilişkiler neticesinde insan neslinin sürekliliğini sağlayan, birlikte yaşama sürecinin ilk ortaya çıktığı, birlikteliklerin belirli standartlara bağlandığı ve toplumun kültürel birikimlerinin geleceğe taşındığı, belirli ihtiyaçların birlikte karşılandığı bireyin yaşamındaki en önemli ve devamlılığı olan bir kurumdur. Aynı zamanda bu kurumun psikolojik, ruhsal, iktisadi, sosyal, hukuki bir yapısının bulunduğu söylenebilir (Sayın, 1990; Akt. Fiyakalı, 2008 ve Şentürk, 2006).

Aile kavramı açıklanırken insan neslinin ve toplumların devamlılığı üzerine ayrıca durulmuştur. İki cinsin birlikteliği sonucu doğacak çocukların yetiştirilmesi bunu sağlamanın yolu olarak görülmektedir. Dolayısıyla aile eşler kadar onların beraberliğinden doğacak çocukları da çağrıştırmaktadır (Şentürk, 2006). Aile, çocuğun gelişim sürecinde önemli yeri olan yeme, temizlik, sevilme, sağlıklı psiko-sosyal ve bilişsel gelişim, toplum değerlerini edinme gibi öncelikli ihtiyaçlarının karşılandığı en temel birim ve çevredir (MEB, 2011). Çocuk, bu çevrede içgüdü ve bireysel isteklerinden ayrılarak iletişim kabiliyetini geliştirmektedir. Böylelikle bireysel davranma yerine sosyal hayata adapte olabilmektedir (Şentürk, 2006).

Ailenin farklı toplum, değer, çevre ve bağlılık düzenine göre çeşitlenen farklı tipleri bulunmaktadır. Toplumların yapısal özelliklerine göre oluşturduğu aile tipi meydana gelmektedir (Bağlı ve Sever, 2005). Böylece ülke, toplum, çağ, dinsel yapı ve coğrafyaya göre farklılık arz eden aile tipleriyle karşılaşıldığı söylenebilir.

2.2.1.Aile Tipleri

Ailenin, ilk oluştuğu MÖ 2000’li yıllardan yaşadığımız zamana kadar olan yolculuğunda, geçirdiği dönüşümlere bağlı olarak tek bir aile tipi yerine farklı aile tipleriyle geldiği görölmektedir. İnsanbilim ve budunbilim araştırmaları; farklı dönem, coğrafya ve halklarda çok sayıda aile tipinin varlığını ortaya çıkarmıştır. Bundan dolaydır ki aile türlerinin kategorileştirilmesinde ayrı özellikler dikkate alınmıştır (şentürk, 2006).

Aile kurumunu inceleyen yaklaşımlar, aile tiplerini belirlerken belirli kıstasları dikkate almışlardır. Genellikle ailenin yapısı, ailenin yaşadığı yer, kişilerin evlenme şekilleri, ailede yaşayanların sayısı, paydaşların ilişkileri (Taylan, 2009), aile içi hâkimiyet sahibi, akrabalık durumu (şentürk, 2006), mülkiyet ilişkileri (Gökçe, 1978) gibi ölçütlerin esas alındığı görölmektedir. Aile tipleri sınıflandırması yapılırken en çok tercih edilen ve kabul gören ölçüt ailede yaşayanların sayısı olmuştur (şentürk, 2006). Dolayısıyla bu çalışmada aile tiplerinin “geniş aile” ve “çekirdek aile” olarak ele alınması uygun görölmüştür.

2.2.1.1.Geniş Aile

Temel anlamda ailede yaşayanların sayısına göre yapılan sınıflandırmada bulunan geniş aile kavramı, sosyologlar tarafından farklı şekillerde ifade edilmektedir. Marion J. Levy “Kök Aile (Famille Souche)” şeklinde tanımlarken, W. J. Goode ile Robert F. Winch ise “Birleşik Aile (Joint Family)” olarak tanımlamıştır (Harris, 1972; Akt. Alkan, 2014). Aynı zamanda alanyazında, geniş aile için “geleneksel aile” ve “büyük aile” ifadelerinin de kullanıldığı görölmektedir. Gökçe ise Evlilik Kurumuna Sosyolojik Bir Yaklaşım (1978) adlı çalışmasında geniş aileyi, “köy ailesi (kır ailesi)” kavramıyla ifade etmiştir.

Geniş aile; daha çok geleneksel toplumlarda ve kırsal bölgelerde görölen, genellikle tarımla uğraşılan, akrabalık bağlarının güçlü olduğu, erkeklerin sorumluluğu üstlendiği aileleri ifade etmektedir. Anne-baba, erkek çocuklar-gelinler, torunlar gibi üç kuşağın birlikte aynı çatı altında yaşadığı ailelerdir. Bu tip aileler görgü kurallarına önem verirler ve gelenekçi bir yapıya sahiptirler. (MEB, 2011;Gökçe, 1978).

Geniş ailelerin nüfuslarının kalabalık olması ve daha çok kırsal bölgelerde varlık göstermesi, bu ailelerin ekonomik faaliyetleri olan tarım ve hayvancılıkla doğrudan ilişkilidir.

Çünkü tarım ve hayvancılık, kırsal bölge toplumlarında insan gücüne dayalı yapılmaktadır. Geniş ailelerde daha çok emekle ekonomik kazancı sağlama amaçlanmaktadır (Şentürk, 2006). Geniş aile, eskiden daha çok ekonomik durumu iyi olanların yaşam tarzıyken yaşadığımız dönemde genellikle dar ve orta gelirli kişilerin bir geçim yöntemine evrilmiştir (Özbay, 2015).

Kırsal toplumlarda, kurumsallaşmanın yeterli düzeyde olmaması nedeniyle geniş ailenin, çekirdek aileye (modern aile) göre fonksiyonları daha çeşitlidir. Yaşamsal, ruhsal, iktisadi, eğitim, dini, koruma gibi her bir işlevi tamamen olmasa da genellikle aile üstlenmektedir. Bu ailelerde psikolojik, sosyal, iktisadi anlamda kendi kendine yetinme amaçlanmaktadır (Şentürk, 2006; Taylan, 2009). Geniş aile tiplerinde görülen bazı diğer özellikler ise şunlardır (MEB, 2011):

- Aile paydaşları arasında hiyerarşik bir ilişki mevcuttur. Yaşı büyük olan, küçük olandan; erkek, kadından daha üst konumdadır. Statüsü en düşük ise aileye sonradan dâhil olan gelinlerdir. Bu ailelerde kişinin özgürlüğü kısıtlanmaktadır.

- İş paylaşımında cinsiyet ayrımı vardır. Genellikle kadınlar ev işlerinde erkeler ise tarlada iş yerlerinde çalışmaktadır.

- Akrabayla ve aynı bölgeden evlilikler vardır. Genç yaşta evlenme vardır ve eş seçimi aile büyüklerinin oluruyla yapılmaktadır.

- Eşler arasında belirli mesafe vardır. Kadın kocasından hem korkar hem de onu sayar.

2011 yılında yapılan “Türkiye Aile Yapısı Araştırması” çalışmasına göre ülkemizde insanların önemli çoğunluğu (% 73,6) çekirdek aile içerisinde yaşarken geniş ailede yaşayanların oranı %17,7’dir (ASPB, 2011). Türkiye İstatistik Kurumu ve Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğünün son dönemlerdeki araştırmalarında ise ülkemizde hane sayılarının sadece %13’ünü geniş ailelerin yaşadığı haneler oluşturmaktadır (Taylan, 2009). Alanyazında konuyla ilgili benzer araştırmalar incelendiğinde şehirlerde ve kırsal bölgelerde geniş aile sayısının giderek azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Modern yaşam koşulları, kentleşme, sanayileşmeyle insan gücüne olan ihtiyacın azalması, ortaklaşa iş görme yerine kurumsallaşmanın yaygınlaşması ve aile bireylerinin farklı bölgelerde yaşaması gibi nedenlerden çekirdek aile sayısının ise giderek arttığı görülmektedir (ASPB, 2011; Şentürk, 2006; Alkan, 2014; MEB, 2011; BAAK, 1991).

2.2.1.2.Çekirdek Aile

Tarihte ilk kez 1949 yılında insanbilimci Robert Murdock' un kullandığı çekirdek aile kavramı (Yıldırım, 2011); geniş aileye nazaran daha az kişinin yaşadığı, karı-koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşan bir aile modelidir (Şentürk, 2006). Çekirdek aile, şehirlerdeki sosyal ve ekonomik şartların sonucunda oluşmuştur. Ülkemizde, 1926 yılında Türk Medeni Kanunu'nun kabulüyle birlikte "kent ailesi" adıyla biçimsel olarak varlık göstermeye başlamıştır. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren geniş aileler yerini giderek çekirdek aileye bırakmaya başlamıştır. Bu aileler, sadece hane halkının sayısı ile değil sosyal ve ekonomik yapısıyla da geniş aileden önemli ölçüde farklılık göstermektedir (Gökçe, 1978; MEB, 2011; Özbay, 2015).

Modern toplumların hızla değişen sosyal yapıları içinde kendine yer edinen çekirdek aile; akrabalar arasındaki münasebetin nispeten zayıfladığı, geleneksel değerlerin azalma eğiliminde olduğu, toplumsal denetimin etkilerinin azaldığı bir aile modelidir. Modernleşme ve kentleşme sürecinde bireyselliğin ve özgür düşüncenin ön plana çıkmasıyla geniş ailede tek elde toplanan aile reisliği değişime uğramıştır. Çekirdek ailede karar alma yetkisi, önemli ölçüde aile bireyleri arasında eşit dağılmıştır (Şentürk, 2006). Aile bireyleri daha özgür ve bağımsız hale gelmiştir. Bireylerin aile içinde söz hakkı, yaşamıyla ilgili de karar alma hakkı vardır. Evlilik gibi önemli konulardaki kararlar, sadece aile büyükleri tarafından değil bizzat kişinin kendi iradesiyle alınmaya başlanmıştır (Alkan, 2014).

Modern kentlerin ekonomik uğraşları genellikle endüstri, ticaret ve hizmet sektörü olarak şekillenmektedir. Bu sektörlerin ihtiyaç duyduğu iş gücünü, bünyesinde iş birlikteliği olan geleneksel aile yapılarının karşılaması olanaksız hale gelmiştir. Modernleşme ve sanayileşmeyle beraber iş bölümünü ve belirli bir işte uzmanlaşma zorunlu hale gelmiştir. Modernleşme ve sanayileşmenin merkezi konumunda olan şehirler, bu zorunluluktan dolayı bünyesinde yeni dönemlerin yapısal özelliklerini barındıran çekirdek aileyi meydana getirmiştir (Şentürk, 2006). Çekirdek aile, üretimin aile dışında fabrika ve iş yerlerinde gerçekleştiği sanayi toplumlarına uygun bir aile modelidir (Yıldırım, 2011; Akt. Alkan, 2014)

Yaşadığımız dönemin en tipik aile modeli olan çekirdek aile, temel işlevlerini sürdürürken geleneksel aile yapısının sahip olduğu çoğu fonksiyonunu kaybetmiştir. Modern toplumun yaşam şartları gereği bu fonksiyonları başka kurumlara devretmiştir. Mesela çocukların eğitimi görevi, artık büyük oranda okulların işidir. Benzer şekilde geniş ailedeki

koruyuculuk görevi de ciddi değişime uğramıştır. Kamu; malullük, yaşlılık sigortalarıyla bireyi korurken bir taraftan da çocuğun korunmasına da önem vermektedir (Gökçe, 1991; Bekaroğlu, 1990; Akt. Alkan, 2014). Ayrıca geleneksel ailenin paydaşlarına prestij sağlama fonksiyonu, eski önemini kaybetmiştir. Günümüzde, mirasla edinilen saygınlığın yerini kişinin kendisinin elde ettiği saygınlık almıştır (Alkan, 2014).

2011 yılında yapılan Türk Aile Yapısı Araştırma' sının sonuçlarına göre ülkemizde 18 yaş üstü nüfusun % 87'si çekirdek ailede yaşamlarını devam ettirmektedir (Özbay, 2015). Hane yapılarının önemli çoğunu çekirdek aileler oluştururken yapılan araştırmalara göre 2006-2011 yılları arasında öne çıkan değişim; geniş ailelerin azalması, bununla birlikte yalnız yaşayanların ve evlenmeden aynı evi paylaşanların artmasıdır. Aile yapılarındaki bu evrilme, gelecekteki hane yapıları hakkında bilgi verebilir (AB, 2014). Aileye ait gelişmelerin izlenmesi ve bilinmesi, ailenin toplumun en küçük sosyal birimi olması nedeniyle sosyal bir gerekliliktir (BAAK, 1991).

2.2.2Ailenin Geleceği

Sosyologlar, günümüzde yaşanan değişim ve dönüşümden yola çıkarak ailenin geleceği hakkında çıkarımda bulunmaktadır. Macionis (2012), bu çıkarımları beş maddeyle şu şekilde özetlemektedir:

- Aile parçalanmasının artmasıyla beraber bu durumdan zarar gören çocukların sayısı artacaktır.
- Tek ebeveynli aile, aynı cinsiyette olanların yaptığı evlilik gibi karışık aile tipleri artış gösterecektir.
- Yalnız annelerin sayılarının artmasıyla erkeklerin çocuk yetiştirmedeki görevi azalacaktır.
- Çalışma şartları ve kariyer yapma isteği aile hayatının ilişkilerini zayıflatacaktır.
- Evliliğin geleceğiyle ilgili kaygılar artacak ve geleneksel anne-baba rolünün değişeceği düşünülmektedir (Akt. Aydın, 2013).

Giddens (2000); ailenin geleceğiyle ilgili yapılan çalışmalarda boşanma oranlarının arttığı, sosyal yapının cinsellik konusunda daha esnek ve serbest bir toplum durumu oluşturduğuna değinmiştir. Ayrıca ailenin bireyde gerekli kıldığı sorumluluk hissiyatının yerini

kişisel arzu ve isteklere bıraktığı gibi görüşlerin varlığından bahsetmiştir. Bu sebeple aile içi bağların çözüldüğünü ve artık aile kurumunun çökmeye başladığı iddiasında bulunan eğilimlerin olduğunu belirtmiştir (Akt. Aydın, 2013).

Türkiye’ de evlenme yaş ortalaması son yıllarda yükselme eğilimi göstermektedir. TÜİK (2018a) verilerine göre evlenme yaş ortalaması, 2002 yılında erkeklerde 26.4, kadınlarda ise 23.2’dir. 2017 yılında bu ortalama erkeklerde 27.7, kadınlarda ise 24,6 olmuştur. Toplumdaki sosyal değişimin evlilikle birlikte boşanma ve çocuk sayısını da etkilediği söylenebilir. Ülke genelinde 2012 yılında 123.325 olan boşanma sayısı 2017’ ye gelindiğinde 128.411 olmuştur (TÜİK, 2018b). Çocuk sayısında ise ciddi anlamda azalma gözlemlenmiştir. Bu süreçte eşcinsel beraberliklerin çok küçük oranda da olsa artış gösterdiği ve önümüzdeki yıllarda bu eğilimlerin devam edeceği anlaşılmaktadır (Özbay, 2015). Bu ve benzer gelişmelerin ailenin geleceğini olumsuz yönde etkileyeceği düşünülebilir.

Ailenin yapısı ve geleceğiyle ilgili yukarıda belirtilen olumsuz tabloya rağmen alanyazında, ailenin varlığını sürdüreceğini belirten önemli araştırmalar mevcuttur. Özbay (2015), özellikle muhafazakârların uzun zamandır bir facia olarak gördükleri ailenin son bulma riskinin, hâlihazırdaki verilerle matematiksel anlamda gerçekçi olmadığını belirtmiştir. Aydın’ a (2013) göre ise ailenin çözümlenip varlığının sona ereceğine dair ortaya konan görüş kabul edilebilir değildir. Aile, bazı olumsuz gelişmeler ve değişikliklere rağmen varlığını gelecekte de koruyacaktır. Benzer bir görüşe sahip olan Dikeçligil (2018) de ailenin, insanla birlikte oluştuğunu ve gelecekte de varlığını sürdüreceğini ifade etmiştir. Macionis’ e (2012) göre Batı’ da yapılan araştırma raporlarına göre ailenin yapısındaki ciddi değişime karşın eş ya da ebeveyn olmak, kişileri mutlu kılmaktadır. Hatta aile, gelecekte de toplumsal yapının en temel kurumu olmaya devam edecektir (Akt. Aydın, 2013).

2.2.3. Ailenin Fonksiyonları

Ebeveynler, çocuklar ve diğer paydaşların akrabalıklarıyla meydana gelen ve sosyo-ekonomik bir sistem olan aile, sosyal yaşamın temel taşlarından biridir. Aile, bu özelliğini toplum için yaşamsal kıymeti olan önemli görev ve sorumluluklardan kazanmıştır. Aileyi önemli kılan bu görevler, insanların her çeşit ihtiyacını karşılaması, onları sosyal çevreye hazırlaması ve huzuru için maddi ve psikolojik ortamı oluşturmasıdır (BKSHM, 1994).

Toplumun temel birimi olarak kabul edilen ailenin, yapısal özelliklerini ve onda meydana gelen dönüşüm ve değişimi açıklamak için farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir (Ekici, 2014). Aileyi konu alan bu yaklaşımlar, ilk defa 1950 sonrasında kavramlar ve kaba yönelimler üzerine oluşturulmaya başlanmıştır. 1990'lı yıllarda ise kuramsal çalışmalarda ciddi bir artış olduğu görülmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2011).

Genel çerçevede aileyi kuramsal olarak konu edinen sekiz yaklaşım mevcuttur. Bunlar; fonksiyonalist/işlevselci yaklaşım, sembolik etkileşim yaklaşımı, çatışma kuramı yaklaşımı, ekolojik yaklaşım, feminist yaklaşım, toplumsal alış veriş (mübadele) yaklaşımı, ailevi gelişimsel yaklaşımı ile aile sistemleri yaklaşımlarıdır (Alkan, 2014). Çocukların iyi bir eğitim almasını sağlayarak onları topluma hazırlama görevi, ailenin en başat fonksiyonları arasındadır. Ailenin fonksiyonlarını/görevlerini açıklamak için bu yaklaşımlardan fonksiyonalist/işlevselci yaklaşımın öğretilerine değinmenin yararlı olacağı düşünülebilir.

Fonksiyonalist/işlevselci yaklaşım toplumu, her biri arasında bağlantı olan parçaların bir bütün olarak görev yaptığı genel bir sistem şeklinde açıklar. Parsons bu ana sistemin; koruyucu, birleştirici, yönlendirici ve gerçekleştirici alt sistemlerden meydana geldiğini belirtir. Alt sistemlerden biri olan aile, aynı zamanda toplumun en temel kurumlarından biridir (Kasapoğlu ve Karkıner, 2011). Bulut' a (1993) göre ailenin, temel bir kurum olarak değerlendirilmesinin iki başat gerekçesi vardır. Bunlar:

- İnsan neslinin devamlılığı için gerekli olan üreme görevini üstlenmesi,
- İktisadi uğraşlar, sosyal kontrol, eğitim, zamanı değerlendirme faaliyetleri, inanç gibi toplumsal davranışların temelini aile hayatına dayanmasıdır.

İşlevselci yaklaşım, toplumun diğer bölümleriyle ailenin ilişkisi üzerinde yoğunlaşır. Özellikle toplumun refahı ve mutluluğu için ailenin sağladığı katkıyı konu edinir. Ailenin, toplulukların refahı için gerekli altı ihtiyacı karşılaması buna neden olarak gösterilmektedir. Bunlar; ekonomik üretim, çocukların sosyalleşmesi, hasta ve yaşlı üyelerin bakımı, eğlenme, cinsel kontrol ve üretilmesidir. Sağlıklı toplum için gerekli olan bu ihtiyaçların yeterli ölçüde karşılanabilmesi için bütün sosyo-kültürel çevrelerde aileye ihtiyaç duyulmaktadır (Kasapoğlu ve Karkıner, 2011).

İnsanlığın sürekliliğini sağlama, çocuk yetiştirilmesi, aile dinamiklerine uygun sosyal çevre sağlama, aile paydaşlarının bakımı ve sevgi ailenin önemli başat görevleridir.

Kimi görevler ise yaşanan döneme, çevreye, kültürel yapıya ve aile dinamiklerine göre zamanla aile dışındaki yapılar aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir. Bunlar ekonomik uğraşlar, değerlerin korunması ve geleceğe ulaştırılması, eğitim, sağlık-beslenme ve diğer sosyal faaliyetlerdir (BKSHM, 1994)

Aile içinde çıkan sorunların halledilmesi önemli bir aile işlevidir.“ Problem çözmeye” denen bu olgu ailenin sağlıklı olup olmadığını gösteren işlevlerden biridir. Sorunların giderilmesi ancak aile içi iletişimle olmaktadır. İletişimdeki aksaklıklar ailenin tüm işlevlerinin yerine getirmesine engel olmaktadır. Aile üyelerinin birbirlerine sıcak duygusal tepki verebilmesi, içtenlikle ilgi gösterebilmesi ve sorunların aile sağlığına zarar vermeden çözümlenmesi ancak olumlu bir iletişim algının kurulmasıyla mümkün olmaktadır. Bireylerine yasları ve yetenekleri çerçevesinde sorumlulukların verilmesi aile hayatının sağlamlığı için önemlidir (Duyan, 2000).

Alanyazında araştırmacıların, ailenin fonksiyonlarını farklı şekillerde kategorize ettikleri görülmektedir. Ogburn (1963), ailenin yedi fonksiyonu üzerine durmuştur. Bunlar; ekonomik ihtiyaçları karşılama, bireye statü sağlama, çocukların eğitimini planlama, din eğitimi verme, boş zaman aktiviteleri sağlama, aile üyelerinin birbirini koruması ve karşılıklı sevgi ortamı oluşturmaktır (Akt. Çakıcı, 2006). Murdock (1949), Lundberg (1963) ve Yorborg (1963) ailenin temel fonksiyonlarını, ekonomik, cinsel davranış-üreme, çocukların bakımı ve sosyalleşme başlıklarında toplamışlardır. Ackerman (1958) ise; biyolojik, sosyal, psikolojik, ekonomik fonksiyonlar olarak daha kapsamlı bir şekilde kategorize etmiştir (Ak. Bulut, 1993). Yapılan araştırmalarda sınıflandırmanın, içeriğine göre farklı şekillerde yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu araştırmada aile fonksiyonları, toplumla ve çocukla ilgili olanlar şeklinde ele alınabilir.

2.2.3.1.Ailenin Toplumla İlgili Fonksiyonları

Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu (DPT, 2001) aileyi; bireyin cinsel, ruhsal, sosyal ve iktisadi gereksinimlerini karşılama, sosyal çevreye adaptasyonunu ve katılımını sağlama görevleriyle açıklar. Aynı zamanda bu görevlerin yerine getirilmesinde aileyi sorumlu görür. Akyürek (2002) ise ailenin toplum için yerine getirmesi gereken görevleri şu şekilde belirtmişlerdir:

- İnsan neslinin sürekliliğini sağlama,

- Paydaşlarının sevgi ve ilgi ihtiyaçlarını karşılayacak ortam sağlama,
- Kişilere sağlıklı bir yaşam hazırlama,
- Aile bireylerine destekleyici sosyal ortam sunma,
- Değerlerin yeni kuşaklara aktarılması ve korunması,
- Paydaşlarından ihtiyacı olanların bakımını sağlama gibi görevlerdir.

Ailenin yapısına bağlı bazı görevler ise ailenin bulunduğu döneme, bölgeye, sosyal çevreye göre aile dışındaki kişiler aracılığıyla yerine getirilmektedir. Üretim faaliyetleri, eğitim, sağlık, sosyal faaliyetler gibi görevler buna örnek verilebilir (BKSHM, 1994).

2.2.3.2 Ailenin Çocukla İlgili Fonksiyonları

Ailenin yasalarla ve çevresel normlarla belirlenen görevlerinin içinde sağlıklı çocuk yetiştirmek önemli yer tutar. Onların psikolojik ve fiziki anlamda sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi, topluma ve sosyal çevreye hazırlanması ailenin en hayati görevlerindedir (Aral ve Başar, 1998). Aynı zamanda kişilik oluşumunda yaşamın ilk yıllarının büyük önem taşıdığı düşünüldüğünde, çocuk için ailenin ne kadar gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü çocukların kişilik gelişimleri ilk olarak aile içerisinde gerçekleşmektedir (Fiyakalı, 2008).

Yavuzer (1996), “Çocuk ve Suç” isimli kitabında çocuğun gelişimindeki en hayati aile yardımlarını şu şekilde sıralamıştır:

- Aile, toplum içinde uyumlu olabilmesi adına çocuğa güven desteği sağlar.
- Çevresi tarafından kabul edilmesi için ihtiyacı olan ortamı hazırlar.
- Sağlıklı davranışlar için rol-model olur, rehberlik eder.
- Çocuğun eğitim yaşamını destekler. Yeteneklerinin ortaya çıkmasına ve gelişmesine destek olur.
- Çocuğun ilgi ve yeteneklerine göre istekler oluşturmasına rehberlik eder (Akt. Herdem ve Bozgeyikli, 2013).

Çocuğun sosyalleşme sürecinde, ailenin önemli sorumlulukları olduğu söylenebilir. Çocuk, çevresiyle olan iletişimin temelini ilk başta aile ortamında kurmaktadır. Sonrasında da birey

sosyal çevreyle olan etkileşimini aile aracılığıyla gerçekleştirmektedir (Gökçe, 1996; Akt. Şentürk, 2006). Bulut' a (1993) göre ailenin bu süreçte önemli olmasının gerekçeleri şunlardır:

- Çocuk, dünyaya geldiğinden itibaren en kritik zamanı aileyle geçirir. Sonrasında ise çevreyle ilişkisi başlar.
- Aile, her toplumda birincil bir sistemdir. Sevgi, tutum ve davranışlar ebeveynlerden çocuklara geçer.
- Çocuğun toplumda konumlandığı yeri, ailenin statüsü etkiler.
- Çocuğun duygusal gelişimi, ailenin ruhsal yapısıyla ilintilidir.

BKSHM, (1994) ailedeki fonksiyon kavramının, sadece görev ve yapılması gerekenleri değil, aynı zamanda önemli rol ve dönüşümleri de karşıladığını belirtmektedir. Bu konuda işlevselci yaklaşım, toplumdaki değişmelere bağlı olarak aile yapısında da dönüşümler olduğunu savunmaktadır. Mesela, ailenin temel üretim birimi olması ve iş gücüyle yoğun üretim yapılması nedeniyle geleneksel toplumlarda geniş aileye ihtiyaç vardı. Sanayi toplumlarının ortak bazı değerleri paylaşan vatandaşlardan oluşan yapısı çekirdek aileyi ön plana çıkarmıştır. Çekirdek aile, sanayi toplumlarında çocukların sosyalleşmesi ve erişkinlerin istikrar kazanması gibi iki önemli işlevi yerine getirmekten sorumlu birim olarak varlığını sürdürmektedir (Kasapoğlu ve Karkıner, 2011).

Gelecek yıllarda ailenin; toplumsal yalnızlığa karşı kişilerin sığındıkları, kendilerini buldukları, psikolojik ve sosyolojik bir çatı görevini üstlenmesi beklenebilir (Akyürek, 2002). Dolayısıyla ailenin, her dönemde varlığını sürdürebilmesi ve önemini koruyabilmesi için yaşadığı döneme göre kendini güncellemesi gerekmektedir. Duyan' a (2000) göre ailenin rolleri değişim ve dönüşüme uğrasa da insan neslinin devamını sağlama, üyelerini sosyal topluma hazırlama ve iktisadi kazanç görevi süreç içerisinde her daim kendine yer edinmiştir.

2.2.3.3. Ailenin Fonksiyonunu Etkileyen Nedenler

Ailenin işlevleri bazı etkenler tarafından düzenlenebilmektedir. Bunlar aile ve toplum kaynaklı etkenlerdir. Aile kaynaklı olanlar aile tipi, ailenin yapısı, sosyoekonomik durum, ailenin toplumdaki konumu ve ailenin yaşam döngüsü iken topluma ait olanlar ise toplumsal olanaklar, gelenek ve görenekler, cinsel davranış, kişilere verilen roller ve çocuk bakımı, eğitime yönelik davranışlar gibi toplumsal ölçütlerden oluşmaktadır. (Gündoğan vd. 2005; Akt. Özatça, 2009). Lundber (1963) de aile işlevlerinin kültürel çevreden bağımsız

düşünülemeyeceğini ve toplumun değişik biçimlerde aile bağıını düzenlediğini belirtmiştir (Akt. Bulut, 1993).

BKSHM, (1994), aile yaşam döngüsünün hamile olma, ailedeki çocuk sayısı, birey yetiştirme ve eğitim faaliyetlerine uyum sağlama gibi aile fonksiyonlarını etkilediğini belirtmiştir. Bulut' a (1993) göre ise cinsel davranış çerçevesi ve kısıtlamaları içinde bulunulan topluma göre şekillenmektedir. Benzer şekilde çocukların yetiştirilmesi ve topluma hazırlanmasındaki ebeveyn rolleri de sosyokültürel yapıya bağlı olarak değişmektedir. Bu değişimler genel anlamda sosyal çevre kaynaklı olsa da özel anlamda ailenin kendi yapısal özelliklerine de bağlı olduğu ifade edilmektedir. Birbirini destekleyen görüşlere bakıldığında ailenin fonksiyonlarını, toplum ve aile yapısının beraber etkilediği sonucuna varılabilir.

2.2.3.4.Fonksiyonlarını Yerine Getirme Durumuna Göre Aile Çeşitleri

Ailenin sağlıklı ya da sağlıksız diye nitelendirilmesi; kültürel ve iktisadi duruma, toplumdaki hizmet ve imkânlar, kişilerin özelliklerine ve ailenin dinamiklerine bağlıdır (Bulut, 1993). Çakıcı (2006), kendinden beklenen fonksiyonları, istenilen şekilde yerine getirebilen ailelerin, sağlıklı bir yapıda olduğu belirtmiştir. Dolayısıyla fonksiyonel olan “sağlıklı aile”, fonksiyonelsiz olan ise “ sağlıksız aile” şeklinde açıklanabilir.

2.2.3.4.1.Fonksiyonel/Sağlıklı Aile

Kendinden beklenen görevleri, istenilen şekilde yerine getirebilen ailelerin, sağlıklı bir yapıda olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla işlevsel olan “sağlıklı”, işlevsel olmayan “sağlıksız” aile şeklinde açıklanabilir (Çakıcı, 2006). Demirsar (1985) ise sağlıklı aile kavramını ideal bir düzey olarak nitelendirmiştir. Sağlıklı aileler; çocuklara bilinçli ve ilgiyle davranan ebeveynlerin olduğu, girişimciliğin ve problem yaşayan bireyin desteklendiği, değişime açık, iş bölümüne yatkın, bireyselliğin gelişmesine ortam sağlandığı yapıdadır (Akt. Işık, 2006).

Sağlıklı aileler, görevlerini yerine getirmede oldukça başarılıdırlar. Paydaşlar arasında pozitif yönlü iletişim vardır ve kişiler ruhsal anlamda güçlüdürler. Bu ailelerde, çatışma yaşanma olasılığı oldukça sınırlı olmakla birlikte hayatın döngüsü içinde zaman zaman sorunların yaşanması, gayet normaldir. Fakat sağlıklı aileler, olası bir problem ve kriz karşısında doğru yöntemler geliştirerek sorunları çözebilirler. Bu tip ailelere işlevsel, güçlü, optimal aileler de denmektedir (Frude, 1991; Akt. Özatça, 2009).

Ailenin sağlıklı bir yapıda olması toplumun geleceği için gerekli görülmüştür. Çünkü bu ailelerde yetişen çocukların daha sağlıklı olacağı (Karakuş, 2003), böylelikle de toplumun güçlü bir şekilde varlığını sürdüreceği belirtilmiştir (DPT, 2001). Karakuş' a (2003) göre sağlıklı bir ailede, öncelikle ebeveynler kendileri sağlıklı bir yapıda olmalıdır. Sonrasında ise kendi aralarında ve ailenin diğer paydaşlarıyla olan etkileşimlerini iyi bir şekilde düzenlemelidirler. Çünkü çocuklar; bir olay neticesinde tavır, hareket ve duygularını aile yapısına uygun şekilde davranarak ortaya koyar. Bu davranışları ise büyüklerinden doğrudan öğrenmek yerine model alma yoluyla edinirler (Fiyakalı, 2008).

2.2.3.4.2. Fonksiyonelsiz/Sağlıksız Aile

Sağlıksız ailelerde genellikle çeşitli iletişim problemleri görülür. Kişiler, aralarında daha az iletişim kurarlar. İletişimin gücü ve niteliğinin düşük olması nedeniyle iletiler eksik ya da farklı algılanabilir (Frude, 1991; Akt. Özatça, 2009). Dönmezer' e (2000) göre bu ailelerde, aile içi ilişkiler korku ve endişe üzerine kuruludur. Paydaşlar arasındaki bağlar zayıftır ve ailede sevgi temelli bir atmosfer yoktur. Böyle bir ortam, çocuklarda çeşitli kişilik bozukluklarına sebebiyet verebilir. Bu tip ailelerde yetişen çocuklar içe kapanık bir yapıdadır. Kişilik özelliklerinin farkında olup kendi yaşamlarını anlamlı kılmaya yönelemezler. Bu çocuklar, çabalarını kendilerini başkasına kanıtlama yolunda heba etmektedir (Akt. Kabasakal, 2001).

Sağlıksız ailelerde, çocukların da tıpkı yetişkinler gibi kendine has bir yapısının olabileceği; yetenekleri, ilgi ve kabiliyetlerin çocuğa göre değişebileceği bilinmemektedir. Dolayısıyla, gelişim ve yönlendirmelerinin bu değişkenliklere göre yapılması gerektiği kabul edilmez. Çocuklar, toplum tarafından genel geçer şekilde kabul görmüş meslek ve yaşam tarzlarına zorlanır. Öncelikle anne ve babalar kendi korku ve endişeleriyle bu konuda ısrarcı olurlar ve çocuğa baskı yaparlar (Demirsar, 1992; Akt. Özatça, 2009).

Demokratik ve şeffaf tutum yerine, koşulsuz itaat ve gizli kuralların olduğu aileler sağlıksız bir yapıya sahiptir. Bu ailelerde kuralları kimse tartışamaz (Kabasakal, 2001). Çocuklardan ebeveynlerinin kurallarına ve isteklerine itiraz etmeden uymaları beklenir. Bu ortamda çocukların fiziksel, bilişsel ve psikolojik gelişimlerine ket vurulmuş olur. Ebeveynlerden biri ya da her ikisi de sömürücü tutumdadırlar ve bireylerin kişilikleri tam olarak belirginleşemez. Tüm bu olumsuzluklar neticesinde, çocukların daha beceriksiz, çekingen, alıngan ve ürkek bir yapıda olmaları beklenir (Dönmezler, 2000; Akt. Kabasakal, 2001).

2.2.4. Ailede Parçalanma ve Parçalanma Türleri

Ülkemizde aile tiplemesi konusundaki temel çalışmalar 1960'lı yıllarda yapılmıştır. Akademik camia (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Enstitüsü), bürokrasi (Devlet Planlama Teşkilatı) ve STK (Türk Sosyal Bilimler Derneği) çalışmaları, parçalanmış ailenin tanımı konusunda ortak bir paydada buluşuyor. Yapılan farklı çalışmalarda; ölüm, boşanma, ayrı yaşama gibi nedenlerle karı veya kocadan birinin ya da her ikisinin bulunmadığı yapılar, parçalanmış aile olarak nitelendiriliyor. Ayrıca eşlerden birinin annesi ile evlenmemiş torunlarının birlikte oturması hali de parçalanmış aile olarak kabul ediliyor (Peker, 2001). Özgüven (2001) ise bunlara ek olarak çocukların aileden ayrı yaşamasını da parçalanmış aile çerçevesinde değerlendirmektedir (Akt. Herdem ve Bozgeyikli, 2013).

Ailede parçalanma, ailenin genel ve normal yapısındaki bir değişmeyi ifade eder. Bu tür durumlar genelde aile üyeleri tarafından istenmeyen durumlardır. Fakat yine de bazı zamanlarda bu durumlarla karşılaşmak kaçınılmaz olmaktadır (Alkan, 2014). En sağlam, uyumlu ve dengeli ailelerin bile zaman içinde arzulanmayan durumlarla karşılaşma ihtimalleri bulunmaktadır (Şentürk, 2006). Ailede parçalanma, eşlerden biri veya ikisinin ölümü, eşlerin boşanması ile eşlerin herhangi bir sebepten dolayı birbirinden uzun süre ayrı kalması olmak üzere üç ana başlık altında incelenmektedir.

2.2.4.1. Ölüm

Ölüm, aileyi parçalanmaya götüren bir dış etkidir. Aile bireylerinin kendi iradeleri dışında vuku bulan ve yaratıcının takdiriyle yaşamının sonlanması olarak değerlendirilmektedir. Paydaşlarından birinin kaybı ailenin yapısında ciddi yapısal sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Ölüm sonucunda yaşanabilecek dağılıma ya da parçalanma süresi ailenin yapısal dinamiklerinin ne kadar güçlü olduğuna bağlıdır. Fakat netice itibariyle ölüm, ailenin bütünlüğüne ciddi ve kalıcı zararlar vermektedir (Sezai, 2002; Akt. Şentürk, 2006). Dolayısıyla ebeveynlerin biri veya ikisinin kaybı sonucunda parçalanan ailenin, iktisadi, toplumsal, kültürel ve ruhsal sıkıntılar yaşaması kaçınılmaz görülmektedir (Şentürk, 2006).

Ailede parçalanma sebeplerinden biri olan ölüm, ailede bireyleri üzerinde ciddi sarsıntılara sebebiyet vermektedir. Özellikle ailenin en küçük üyeleri olan bireyler bu durumdan daha çok etkilenirler. Çocuklar için yaşamlarının başlarında yaşanabilecek anne kaybı baba kaybından daha ciddi sorunlar oluşturmaktadır. Çocuğun bakımını yapacak olan aile bireyleri

ya da ücretle tutulmuş kişilerin, doğal olarak anne kadar bu görevlerini yerine getirememeleri farklı yaklaşımlarla çocuğa bakmalarıdır. Fakat ilerleyen yaşlarda özellikle de erkek çocuklarda baba kaybı çok önemlidir. Belli yaşın üzerindeki erkek çocuk için benzetmek istediği rol-modelin ortadan kalkmış olması buna neden gösterilebilir. Ölümden en çok etkilenen aile üyesi çocuklar için asıl büyük sarsıntı ise anne ve babayı birlikte kaybetmesi durumunda oluşmaktadır (Özgülven, 2001; Akt. Alkan, 2014).

Ölümden belli bir süre sonra, çocuklar ölen anne veya babanın geri dönmeyeceğine kanaat getirdiklerinde, kaybı kabullenmektedirler. Tekrar güven kazanmak amacıyla kaybettikleri anne ya da babasına olan duygularını diğer aile bireylerine aktarmaktadırlar (Özgülven, 2001; Akt. Herdem ve Bozgeyikli, 2013). Dolayısıyla ölümün ilk yıllarda çocuklar üzerinde oluşturduğu yıkıcı etkinin zaman içerisinde azalma gösterdiği sonucuna varılabilir.

2.2.4.2. Ayrılma

Ayrılma yoluyla parçalanma; doğal afet, ekonomik sebep, aile içi geçimsizlik, toplumsal huzursuzluk, terör gibi nedenlerle aile fertlerinden birinin göçü veya evden ayrı yerde ikamet etmesi durumudur. Bu durum uzun ve kısa süreli olabilmektedir. Bunun yanında karı ve kocanın, geçinme ve anlaşmada sorun yaşadığı zamanlarda boşanma dışında evi terk etmesi de ailenin parçalanmasına sebep olan bir ayrılma çeşididir (Şentürk, 2006).

Ayrılma, süreli olduğu için tam anlamıyla kalıcı bir parçalanma olmasa da ailenin görevlerini sağlıklı bir şekilde ifa etmesine engel olabilmektedir. Dolayısıyla ayrılığın uzun sürmesi durumunda ailenin fonksiyonlarını yerine getirme kabiliyetinin daha çok etkileneceği çıkarımında bulunulabilir. Hatta Özgülven (2001), geçici ayrılıkların bazen kesin ayrılıklardan daha çok sorun yaratabileceğini belirtmiştir. Çünkü kısa ayrılıkta aile üyelerinin, başta ayrı kalmaya sonrasında ise beraber yaşamaya uyum sağlamak durumunda kaldıklarını ifade etmiştir (Akt. Alkan, 2014). Bu durumun tekrarlanması, bir belirsizliğe ve aile bireylerinin birbirlerine bağlanamamasına sebebiyet vereceği sonucuna varılabilir.

Bazı durumlarda eşlerden birisi, çocuğunu ve eşini bırakarak aniden yuvasını terk edebilmektedirler. Bu tip olaylar özellikle çocuklar için ani ve ciddi sarsıntılara neden olur. Çocuk baba ya da annesinin ailesini bırakıp girmesinde kendini suçlayabilir. Aynı zamanda giden ebeveyninin nerede ve nasıl olduğunu merak eder, onu bekler. Evi terk etmiş ebeveyn geri gelince, çocuk çoğunlukla mutsuzluk ve hasretin sona ermesi sebebiyle sevinç duyar.

Yalnız çocuk, benzer bir durumla karşılaşp karşılaşmayacağı hususunda tedirgin olur. Anne ya da babanın tekrar nedensiz yere evi terk edebileceğinden kuşku duyar (Salk, 1993; Akt. Özağı, 2007).

2.2.4.3. Boşanma

Boşanma, tıpkı evlilik gibi çok eski zamanlardan günümüze kadar varlığını sürdürmektedir. Hem ilkel toplumlarda hem de modern toplumlarda ve tarihi süreç içerisinde boşanma olayı doğal karşılanmıştır (Alkan, 2014). Çağatay, daha çok modern toplumlara has olduğu algısına karşın boşanmanın olmadığı neredeyse hiçbir sosyal çevre, çağ ve kültürel yapı olmadığını belirtmiştir. Fakat Atalı (1991) ise boşanmanın her kültürel çevrede ve dönemde herkes tarafından doğal karşılanıp kabul gördüğünün söylenemeyeceğini belirtmiştir (Akt. Arıkan, 1996). Sosyo-kültürel yapıya göre değişiklik gösteren boşanma, eski dönemlerde ve kimi çevrelerde boşanma hakkını sadece erkeğe aitken sonrasında oluşturulan kanuni düzenlemeler neticesinde bu hak kadınlara da verilmiştir (Alkan, 2014).

Boşanma; yasal, psikolojik ve sosyal yönleri olan bir süreç olup kanunlara dayanarak başlamış bir evliliğin tarafları olan karı-kocanın bir paydaşları kalmaksızın eğer varsa ortak çocukların hakları saklı kalmak üzere mahkeme kararıyla bitirilmesine ve tarafların başkalarıyla tekrar evlenebilmesine imkân sağlayan hukuki bir işlemdir (Arıkan, 1996). Hukuksal bir terim olarak boşanma basit anlamda evlilik akdinin mahkeme kararıyla son bulmasıdır. Fakat psikolojik ve sosyal açıdan ele alındığında aile birliğinin parçalanması ya da dağılmasına neden olan ve ailedeki bireylerin hepsini etkileyen karmaşık bir olgudur (Türkarlan, 2007).

Bohannon' a (1970) göre boşanma, sosyal açıdan karmaşık bir olgu olmakla birlikte birey için de karmaşık bir tecrübedir. Bu karmaşıklığın nedeni, boşanmanın birçok aşamadan meydana gelmesinden kaynaklanmasındır (Akt. Sürerbiçer, 2008). Genel olarak boşanmanın duygusal, iktisadi, çevresel, yasal ve psikolojik olmak üzere farklı aşamaları bulunmaktadır. Boşanmanın ilk aşamasını, duygusal boşanma oluşturmaktadır. Boşanma ile parçalanmış aile, aslında daha önce manevi açıdan yıkılmış olmaktadır. Yasal boşanmadan önce duygusal, sosyal boşanma gerçekleşmektedir. Dolayısıyla, “durup dururken boşandılar” gibi yorumlar aslında olayın gerçek tarafını değil, sadece dışardan görünen yüzünü ifade etmektedir. Netice itibariyle ailenin boşanma yoluyla parçalanması olayı asla ve aniden gerçekleşmemektedir (Şentürk, 2006).

Bohannon, ilk olarak çiftlerin bazı beklentilerin karşılanmadığı ve bireylerin birbirlerinden uzaklaştıkları aşamadan bahseder. Böylece boşanmanın ilk aşaması olan “duygusal boşanma” gerçekleşir. Bu durum evliliği olumsuz yönde etkileyerek, eşlerin iktisadi ortaklıklarının sona ermesine neden olur ve neticesinde “ekonomik boşanma” gerçekleşmiş olur. Aile içinde yaşanan ve devam eden bu olumsuz süreçle birlikte eşlerin beraber yaptığı sosyal faaliyetlerde azalacaktır. Dolayısıyla “sosyal boşanma” kaçınılmaz olur. Sosyal boşanma beraberinde hukuksal anlamda da boşanmayı beraberinde getirecektir. Yasal olarak boşanan eşlerin, bu aşamada çocukların velayeti ile ilgili olarak boşanma durumu ortaya çıkar. Çocuğun velayeti kimde kalmışsa bir anlamda öteki eşin annelik/babalık rolü geri plana itilmiştir. Böylece çiftler ana/baba olarak da boşanmışlardır. En son evre olarak eşlerin var olan duruma alışıp, benimsemeleri ile birlikte yeniden bağımsızlıklarını kazanıp, kendilerini bulma dönemi olan “psikolojik boşanma” sürecidir. Bu süreçle birlikte eşler altı ayrı evrede boşanmalarını gerçekleştirmiştir (Atakan, 1991; Akt. Alkan, 2014).

Yasal olarak boşanma gerçekleşene kadar, aile birlikteliği hukuki açıdan resmen devam etmektedir. Aile bireyleri arasında anlaşamama, ciddi tartışmalar, iletişim bozukluğu olsa bile mahkemeye bu olumsuzluklar resmi olarak intikal etmediği sürece hukuki olarak aile sağlıklı ve mutlu olarak değerlendirilmektedir. Ancak, ailedeki bu olumsuzluklar ailenin bir kurum olarak işlev ve sorumluluklarını gerçekleştirmesine mani olduğundan, boşanma fiili olarak gerçekleşmiştir. Çünkü ailenin ayakta kalmasını sağlayacak samimi ve içten duygu alışverişi, sağlıklı iletişim, karşılıksız sevgi ve saygının ortadan kalkması durumunda mevcut birliktelik, niteliğini kaybetmiş olur. Bundan sonraki aşama, ailenin çekilmez, arzu edilmez bir yer ve evliliğin aile üyeleri için yıpratıcı olmasıdır (Şentürk, 2006).

Evlilik öncesi isteklerinin karşılanmadığını fark eden çiftler için evliliğe olan istek yerini evlilik haricindeki durumlara bırakabilmektedir. Evliliğin kazanımları zamanla yerini boşanmanın faydalarına bırakabilmektedir. Evlilik öncesinde, hayatını birleştireceği kişiyle sağlamayı düşündüğü kazançlar, gelinen noktada boşanmadan elde edilecek kazançlara bırakmaktadır (Arıkan, 1996). Yörükoğlu (2003) ise başlarda boşanma, geçimsiz çiftler için huzursuz bir yaşamdan çıkış ve kurtulma olarak düşünülse de realitede böyle olmadığı zamanla anlaşılmaktadır. Sorunların ve geçimsizliğin en zorunlu kıldığı anlarda bile boşanma, çiftleri psikolojik, sosyal, iktisadi açılardan etkilemektedir. Dolayısıyla genel anlamda boşanma, evlilik öncesi döneme tam anlamıyla bir dönüş ve kurtuluş olamamaktadır, yeni bir bekârlık biçiminde düşünülmemelidir (Akt. Pırtık, 2013).

Wiseman'a (1975) boşanmayı bir matem süreci olarak ifade etmektedir. Bu süreç, beş başlık altında incelenmektedir:

- İnkâr: Çiftler yaşadıkları anlaşmazlık ve geçimsizliğin farkındadır fakat reel sebepleriyle boşanmayı ele almaktan çekinirler.
- Kayıp ve Depresyon: Çiftler yaşadıkları anlaşmazlıkları ve sorunları beraber aşamayacaklarına kanaat getirirler.
- Öfke ve İkili Duygular: Boşanma bir realite olarak belirginleşmeye başladığında psikolojik sıkıntılardan öfke kademesine geçiş başlar.
- Yeni Bir Yaşam Tarzı ve Kimliğe Uyum Sağlama: Artık çiftler yeni hayatlarına odaklanmakta ve planlarını bu yönde yapmaktadırlar.
- Kabul ve Yeni Yaşama Uyum Sağlama: Birey cinsel, toplumsal, mesleki, psikolojik olarak yeni hayatına adapte oldukça boşanma olayını da kabullenmektedir. Psikolojik bunalımlar, sıkıntılar azalmaya, çevresiyle olan ilişkileri artmaya başlar. Zamanla kendisine olan güveni ve öz saygısı yerine gelir ve eski eşine olan kırgınlık azalır (Akt. Sürebiçer, 2008).

2.2.4.3.1. Boşanmanın Nedenleri

Son yıllarda ülkemizde, kadınların iş hayatında hızlı ve kitlesel bir biçimde katılması, kadınların ekonomik özgürlüğüne kavuşması, kişiler arası tahammülsüzlük, gelişen teknolojiyle beraber bilişim araçlarının etkin kullanımı gibi sebeplerle boşanmalar artmakta olduğu ve ailelerin parçalandığı düşünülebilir. Toplumların büyük bir kısmında evliliğin ölüme kadar süreceği düşünülmemekte, evliliğin boşanmayla neticeleneceğinin şartları kabul görmeye başlamıştır. Evlilikte; kişisel beklentilerin gerçekleşmemesi, paylaşma ve iletişimin bozulması çiftler arasındaki uyuma zarar vererek boşanmaya neden olmaktadır. (Özağı, 2007)

Eşler için mutsuz bir birliktelikten kurtulma olarak değerlendirilen boşanma, hızlı sosyal ve kültürel değişimler ile bu değişmelerin aileyi etkilemesi neticesinde artış göstermektedir. Modernleşme ve kentleşmeye paralel olarak artış gösteren boşanma oranlarının nedenleri şu şekilde sıralanabilir: Sosyal yapıda bireyselliğin ön plana çıkmasıyla beraber yeni özgürlük algısının geleneksel anlamdaki bağlılık duygularını etkilemesi, dinsel kurumların evlilik üzerindeki etkilerinin büyük oranda azalması, boşanan çiftlere karşı sosyal çevredeki kişilerin daha anlayışlı davranmaları boşanmayı kolaylaştırdığı ve artırdığı söylenebilir (Özgüven, 2001; Akt. Alkan, 2014).

Alanyazında genel anlamda kadının iş yaşamına girmesinin, aile yapısını etkilediği (Ekici, 2014) ve boşanmayı arttırdığı görüşü mevcuttur (Özağı, 2007; Alkan, 2014). Arıkan (1996) ise genel görüşün aksine, kadının iş hayatına katılma düzeyinin yüksek olmasıyla boşanma arasında ciddi bir ilişkiden her zaman bahsedilemeyeceğini belirtmektedir. Hatta bu ilişkinin, modernleşmeyle boşanma arasındaki ilgileşimden düşük olduğunu ifade etmiştir. Bunların yanında evliliklerin geç yaşlarda yapılması, ömrün uzaması, doğurganlığın azalması ve kadın erkek nüfusundaki dengesizlik gibi durumların boşanma nedeni olarak değerlendirilmektedir.

2.2.5. Aile Parçalanmasının Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Parçalanmış aile yapısının çocuklar/öğrenciler üzerindeki etkisi araştırıldığında özellikle boşanma yoluyla parçalanma başta olmak üzere oldukça fazla sayıda araştırmanın olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili çeşitli kaynaklar incelendiğinde aile parçalanmasının çok büyük oranda, kaçınılmaz olarak aile bireylerini etkilediği ve etkilemenin de olumsuz yönde olduğu anlaşılmaktadır. Aile bütünlüğünün bozulması anne ve babalar dâhil tüm aile bireylerini (Dingiltepe, 2009) etkilese de bu durumdan şüphesiz en çok çocuklar etkilenmektedir (Erdim ve Ergün, 2016; Türkarşlan, 2007) dolayısıyla en büyük bedeli de onlar ödemektedir (Öztürk, 2006).

Aileler farklı faktörlerle ve farklı şekillerde parçalanırken (ölüm, ayrı kalma, boşanma) her parçalanma da diğerlerinden farklı sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir (Dingiltepe, 2009). Parçalanmanın aileye etkisi; parçalanma nedenine, gerçekleştiği zamana, şekline göre değişmekte (Bulut, 1983). Öte yandan çocuklar ise gelişim düzeyleri, cinsiyetleri, yaşam şekilleri ve kişilikleri gibi sebeplerle bu durumdan farklı düzeylerde etkilenmektedir (Türkarşlan, 2007). Yani kimi çocuklar, olaydan çok zarar görürken kimisi daha az etkilerle süreci atlatabilmektedir. Attepe (2010) ise çocukların etkilenmesini belirleyen en önemli faktörün yaş olduğunu vurgulamıştır.

Araştırmanın ortaöğretim öğretmen ve yöneticileriyle yapıldığı düşünüldüğünde aile parçalanmasının belirli yaş aralığını belirten ergenlik dönemindeki bireylere olan etkisinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Özellikle ergenlik döneminde olan bireyler kişilik oluşumu, benlik gelişimi gibi hassas süreçlerden geçtiği için aile desteğine ihtiyaç duymaktadır. Çünkü çevresine kendini kanıtlaması ve uyumu için ebeveynlerinin ya da diğer aile bireylerinin desteği gerekmektedir. Parçalanmış ve kendi içinde sorunlar yaşayan ailenin bu görevini yerine

getirememesi ergenlerin bu dönemdeki gelişim ödevlerini tamamlamasını zorlaştıracaktır (Alkan, 2014). Bu sebeple birey; sosyal, ruhsal ve eğitim yaşamında sorunlar yaşayabilecektir.

Aile bütünlüğünün bozulması, erişkinlik döneminde akademik başarısızlık, suça yönelme, gelecek kaygısı, kendine olan güven duygusunda azalma, davranışsal ve sosyal sorunlar doğurabilmektedir. Aynı zamanda ergenlerde psikolojik bunalım, beraber yaşadığı ebeveynini suçlama ve ona karşı kötü davranma bu sebeple de evlilik ve çocuk sahibi olmaya karşı tavır geliştirme gibi psiko-sosyal problemler görülebilmektedir (Erdim ve Ergün, 2016; Dilgiltepe, 2009) . Arıkan (1996) boşanmış aileden gelen çocukların parçalanmamış aileden gelenlerden belirgin bir şekilde farklılaşacağını bunun da çoğunlukla negatif bir farklılık olacağını belirtmektedir. Bu bilgilerle bütünlüğünü kaybetmiş bir aileden gelen ergenlerin diğer akranlarına göre daha çok akademik, sosyal özellikle de ruhsal sorunlar yaşadığı sonucuna varılabilir.

Çocuğun aile sevgisine, rehberliğine, korumasına en muhtaç olduğu dönemde yuvasının parçalanması, çocuğu bu duygu ve olgulardan mahrum bırakacaktır. Bu durumda çocuğun kişisel ve sosyal gelişiminin, eğitiminin olumsuz yönde etkilenmesi beklenmektedir (Herdem, Bozgeyikli, 2013). Ailenin parçalanmasıyla anne ve babasından uzaklaşan çocuk, kendini yalnız, çaresiz, güçsüz ve korumasız hisseder. Yaşadığı problemlerin etkisine bağlı olarak çocuk, kendi yaşamının olumlu yönde gelişmesini sağlayacak aile desteğinden yararlanamaz duruma gelir (Şentürk, 2006). Çocuğun bu süreçte ailesinden yeterli desteği alamaması, çocukta ciddi rehberlik ihtiyaçları doğuracaktır.

Yapılan araştırmalarda (Şentürk, 2006; Alkan, 2014; Herdem ve Bozgeyikli, 2013), aile içerisindeki huzursuzluktan ruhsal olarak etkilenen öğrenciler çeşitli boyutlarda sorunlar yaşamaktadır. Bu da öğrencilerin okul rehberlik servisine olan ihtiyaçlarının artmasına sebebiyet vermektedir. Çocuğun ortaya çıkan rehberlik ihtiyaçlarının karşılanması, sadece okul rehberlik servislerine bırakılmamalıdır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı birimleri veya diğer kurumlar tarafından özellikle ailenin parçalanması sonrasında eşlere ve çocuklara ücretsiz psikolojik danışmalık desteği sağlanabilir. Sevme, sevilme gibi en temel ihtiyaçları yeterli ölçüde karşılanmayan parçalanmış aile çocuklarının rehberlik ihtiyaçlarına bakıldığı zaman eğitsel ve mesleki rehberlikten ziyade kişisel rehberlik ihtiyacının ön planda olduğu görülmektedir (Herdem ve Bozgeyikli, 2013; Alkan, 2014).

2.2.5.1. Akademik Yaşama Etkisi

Öğrencinin okul başarısını etkileyen birçok faktör vardır. Genel anlamda öne çıkan faktörlerin; okul, aile ve öğrenci kaynaklı olduğu ifade edilebilir. Bunların içinde aile, çocuğun okul başarısını etkileyen faktördür (Erdoğan ve Demirkasımoğlu, 2010). Aile bütünlüğünün ortadan kalkması ailenin ekonomik birliğini etkileyerek ailenin maddi anlamda sıkıntılar çekmesine neden olmaktadır. Maddi anlamda zorluk çeken aile çocuğun okul masraflarını yeterince karşılayamaz duruma gelmektedir.

Yuvası bozulan çocuk, anne ve/ veya babalarından ihtiyacı olan ilgiyi görmediğinden manevi anlamda eksiklik yaşamakta ve bu eksikliğini yeterli düzeyde giderememektedir. Bu durumda ailenin parçalanması, okul başarısı için gerekli olan üç olgudan aile ve öğrencinin yetersiz kalması sebebiyle çocuğun akademik başarısını olumsuz etkilemektedir (Alkan, 2014). Çelenk (2003) de okul başarısında okul aile işbirliğinin, aile bütünlüğünün, ailenin destekleyici rolünün önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir.

Şentürk (2006), bütünlüğünü koruyan aileden gelen öğrencilere kıyasla parçalanmış aileden gelenlerin daha başarısız olduğunu belirtmiştir. Bu konuda 280 parçalanmış, 280 parçalanmamış aile çocuğuyla yaptığı araştırmasında şu sonuçlara varmıştır: Aldığı son karnede iki ve daha fazla zayıfı olan öğrenciler ekseriyetle ölüm ve boşanma nedeniyle parçalanmış ailelerden gelmektedir. Öte yandan karnesinde hiç zayıfı olmayan öğrencilerin ise genellikle bütünlüğünü koruyan ailelerden gelmektedir. Araştırmada dikkat çeken bir başka bulgu ise çocuğun başarısında babadan ziyade annenin etkisinin daha fazla olmasıdır. Dolayısıyla parçalanma sonrasında çocuğun annede kalıp kalmamasının akademik başarı önemli ölçüde etkileyeceği yorumu yapılabilir.

Aile parçalanmasının öğrencileri ne derece etkilediğinin en belirgin göstergesi öğrencilerin okul yaşamlarıdır. Öğrencilerin ruhsal sağlıkları ile ders başarıları arasında büyük oranda birbirini desteklemektedir. Dolayısıyla, ders başarısının öğrencilerin aile parçalanmasından ne seviyede etkilendiklerini belirlemede en başat bulgulardan olduğunu söyleyebiliriz (Xu, Zhang ve Xia, 2007). Bununla birlikte öğrencilerin, aile parçalanmasından sonra okul yaşamlarında, devamsızlık, derslere kendini verememe, ödev yapmama, öğretmenlerine karşı gelme (Apaydın ve Gebizli, 2017) okula gitmeyi reddetme, endişe ve fobi edinme (Attepe, 2010) gibi sorunlar yaşadıkları görülmektedir.

Yukarıda farklı araştırmalarda da belirtildiği üzere, ailenin farklı sebep ve şekillerle parçalanması çok büyük oranda öğrencilerin başarısını olumsuz anlamda etkilemektedir. Ne var ki parçalanmış aileden gelen her öğrencinin kesinlikle ders başarısızlığı yaşayacağı doğru bir çıkarım değildir. Örneğin, Winkle (2010) yaptığı araştırmada boşanmanın öğrencilerin akademik başarısında belirleyici bir faktör olmadığını ortaya koymaktadır. Aile parçalanmasının öğrencileri nasıl ve ne düzeyde etkileyeceği ailenin parçalanma şekline, mali durumuna, anne-babanın eğitim durumuna; öğrencinin yaşına, cinsiyetine, kişilik özelliklerine; çocuğun yakınlarının aile ve çocuğa desteğine bağlı olarak değişmektedir (Şentürk, 2006).

2.2.5.2.Sosyal Yaşama Etkisi

Her geçen gün daha fazla karşılaşmakta olduğumuz ailenin parçalanma durumunun çocukları oldukça ihmal ettiği görölmektedir. Sosyal bir varlık olarak insan, bulunduğu sosyal çevreyle sürekli bir etkileşim ve iletişim halindedir. Bu iletişim ve etkileşimin amacı doğrultusunda etkili ve sağlıklı bir yapıda gerçekteşmesi beklenir. Aksi halde bireyler, sosyal çevreye uyumda sorunlar yaşayabilir, büyük kalabalıklar içinde bile yalnızlaşabilir. Bireyin sosyalleşmeye başladığı, çevresiyle etkileşime geçtiği ilk yer aile, ilk kişiler de aile bireyleridir. Dolayısıyla ailede yaşanan bir geçimsizlik hali ya da parçalanmanın bireylerin sosyal yaşamında ciddi olumsuzluklar, etkiler meydana getireceği düşünölebilir.

Geleneksel ailelerde çocukla ilgilenen kişi sayısı modern ailelere göre daha fazladır. Modern ailede ebeveynler, maddi ve manevi tüm kaynaklarını, ilgilerini, enerjilerini çocuk yetiştirmeye yöneltmektedirler (Öngider, 2013). Parçalanması durumunda aile bazı fonksiyonlarını kaybetmekte çocuğun ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalabilmektedir. Dolayısıyla çocuk çeşitli sosyal sorunlar yaşayabilmektedir.

Ailenin parçalanmasıyla çocuklar, ebeveynlerini kaybetmekte ya da onlardan ayrı yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Ebeveynin ilgisinden, yol göstericiliğinden, sevgisinden yoksun kalan çocuklarda genelinde yaşadığı çevreye uyum sorunu ve psikolojik sorunlar yaşanmaktadır (Kahraman, 2016). Bunlar sorunlar, toplum içinde nasıl davranılacağını bilmeme, benmerkezci davranma, geçimsizlik (Altunbulak ve Aydoğan, 2015), özgüven kaybı (Alkan, 2014) şeklinde örneklendirilebilir.

Şahin (2013), yaptığı araştırmada parçalanmış aileden gelen çocukların okul içi etkinliklere katılımının aile bütönlüğü olan öğrencilere nazaran daha düşük düzeyde olduğunu

bulgularıdır. Özellikle parçalanmış aileden gelen öğrencilerin, kendini ifade etme ve sözel açıklama becerisinin daha düşük olduğu (Pırtık, 2013) ve içe dönük kişilikle ilgili daha çok sorun yaşadığı görülmektedir (Altunbulak ve Aydoğan, 2015). Gelişimsel zaman aralıklarında (erken çocukluk, ergenlik vb.) sosyalleşmenin gerekliliklerini kazanamayan çocuğun, ilerleyen dönemlerde bu davranışları edinme olasılığı azalmaktadır.

Sosyal beceriler edinemeyen sosyalleşemeyen parçalanmış aile çocukları akranlarına oranla, daha saldırgan davranışlar sergilemekte ve bu yöntemini sorun çözmede bir usul olarak kullanabilmektedir (Şentürk, 2006). Aile düzeninin bozulması ve şiddete şahit olma öğrencilerin şiddete başvurmalarının en önemli nedenlerinden olduğu anlaşılmaktadır (Avcı, 2010) Aile düzeni dağılan çocuk, aile ortamında ve yakın çevresinde edindiği davranış sorunlarını okula yansıtmaktadır (Herdem ve Bozgeyikli, 2013).

Ailenin parçalanma şekillerinden biri olan boşanma durumunda çocuk, ebeveynleriyle farklı yakınlıkta olacak, biriyle yaşayacaktır. Bu kişi genellikle anne olmaktadır (Öngider, 2013). Sadece boşanma durumunda değil, ayrı kalma ya da ölüm gibi diğer parçalanma şekillerinde de çocuk tek ebeveynle hatta ebeveynsiz bir şekilde hayatına devam etmek durumunda kalabilir. Warshak'a (1992) göre, ailenin parçalanmasından sonra babasız kalan erkek çocuklarda anneye aşırı bağlanma, sosyal ve psikolojik gelişimde eksiklik gibi sorunlar yaşanabilmektedir (Akt. Meriç, 2007). Babasız yaşamak durumunda kalan çocuklar, hem güven sorunu yaşamakta hem de aile dışı etkenlere daha fazla bağımlı kalmaktadır. Dizginlenemeyen çocuk, aileden çok arkadaş çevresiyle iletişim ve etkileşim halinde olacaktır. Bu durumda, aile ve yakın çevresince istenmeyen, kabul görmeyen tutum ve davranışların çocuklar tarafından benimsenme olasılığı oldukça artmaktadır (Şentürk, 2006).

Aile içi sorunlar yaşayan, ailesi parçalanmış çocukların; ileride alkol, uyuşturucu ve sigara kullanma ihtimallerinin yüksek olacağını belirtmiştir. Bu konuda 280 parçalanmış, 280 parçalanmamış aile çocuğuyla yapılan araştırmada şu sonuçlara varılmıştır: Bütün aile çocukları %7.9' u uyuşturucu kullanan arkadaşına sahip iken bu oran parçalanmış aile çocuklarında %30'a, yükselmektedir. Arada alkol kullanma oranı, bütün ailedeki çocuklarda %4.5 iken bu oran, parçalanmış ailedeki çocuklarda %10.9' a ulaşmaktadır. Sigara kullanma oranı bütün aile çocuklarında %9.1 iken parçalanmış aile çocuklarında %19.4'e yükselmektedir. Çünkü parçalanmayla, ebeveynin çocuklarını kontrol ederek zararlı alışkanlıklardan ve kötü şartlardan koruma işlevi ortadan kalkmaktadır (Şentürk, 2006).

2.2.6.İlgili Araştırmalar

2.2.6.1.Türkiye’de yapılan araştırmalar

Apaydın ve Gebizli (2017), ilkokul yöneticilerinin parçalanmış aileye sahip öğrencilerle yaşadığı eğitim sorunları incelemiş olduğu araştırmasını Antalya ili Serik ilçesinde gerçekleştirmiştir. 47 ilkokul yöneticisinin bulunduğu ilçede 14 müdür ve 10 müdür yardımcısı olmak üzere 24 ilkokul yöneticisiyle görüşülmüştür. Sonuçlar incelendiğinde katılımcıların çoğunun parçalanmış aile üyesi öğrencilerin eğitim öğretim hayatında sorun yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca öğrencilerle ilgili yaşanan sorunların daha çok yasal konularda olduğu anlaşılmaktadır.

Karakuş (2003), yapmış olduğu araştırmada boşanmış aileye sahip çocukların depresyon düzeyleri ve bu durumun okul başarılarına yansımaları belirlemeye çalışmıştır. Araştırmayı, 117 parçalanmış aile çocuğu ve 127 bütün aile çocuğu olmak üzere toplamda 244 öğrenci üzerinde yapmıştır. Sonuçlara bakıldığında anne- babası boşanmış ve boşanmamış çocukların okul başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir.

Alkan (2014), araştırmasında aile parçalanmasının çocuğun eğitim hayatına yansıyan olumsuz iz düşümlerinin incelenmesi ve bunların oluşum süreçlerindeki nedenlerin neler olduğunu ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Araştırmada evren olarak Trabzon il merkezindeki ortaokul ve lise son sınıf öğrencileri belirlenmiş olup örnekleme 283 parçalanmış aile çocuğu 283 bütün aileye sahip olmak üzere toplamda 566 öğrenci dâhil edilmiştir. Bu öğrencilere anket uygulanmıştır. Sonuçlar incelendiğinde aile parçalanmasının ailenin işlev kaybına neden olduğu çocuk üzerinde pek çok sosyal problemlere ve psikolojik sıkıntılara yol açtığı görülmektedir. Dolayısıyla bu sıkıntıların, çocuğun tüm hayatını olumsuz etkilediği gibi öğrenim hayatını da olumsuz etkileyerek, okul başarısının düşmesine neden olduğu belirtilmektedir.

Herdem ve Bozgeyikli'nin (2013) ilköğretime devam eden parçalanmış ve tam aile çocuklarının rehberlik ihtiyaçlarının cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından karşılaştırılması amacıyla yaptıkları araştırmaları Kayseri il merkezinde bulunan 281 ilköğretim öğrencisiyle yürütülmüştür. Öğrencilere Kişisel Bilgi Formu ve Rehberlik İhtiyaçlarını Belirleme Formu uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında parçalanmış aile çocuklarının kişisel

rehberlik ihtiyacı tam aile çocukların kişisel rehberlik ihtiyacından anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirtilmiştir.

Öztürk (2006), 9-13 yaşlarındaki anne-babası boşanmış ve boşanmamış öğrencileri incelediği araştırmasında, benlik kavramı ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki üzerinde durmuştur. Araştırmanın evrenini Kocaeli il merkezinde bulunan resmi ilköğretim okulları oluşturmaktadır. Basit tesadüfi yöntemle belirlenen örneklem ise 175 kız, 133 erkek olmak üzere toplamda 308 öğrenciden oluşmaktadır. Sonuçlar incelendiğinde, ebeveynlerin boşanma ya da birlikte olma durumuna göre, ebeveyni boşanmamış çocukların kaygı düzeyleri ve ebeveyni boşanmış çocuklarla, ebeveyni boşanmamış çocukların benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca ebeveyni boşanmamış çocukların benlik saygılarıyla yaşları arasında anlamlı bir farklılık olduğu da araştırmanın sonuçları arasında görülmektedir.

Fiyakalı (2008), ebeveynin boşanma durumuna göre ortaöğretim öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi ve algılanan anne-baba tutumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 383 boşanmış, 453 tam aileye sahip toplamda 836 öğrencin oluşturmuştur. Araştırmaya sonuçları incelendiğinde ebeveyni boşanmış ve boşanmamış ortaöğretim öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzları arasında cinsiyete, sınıf düzeyine ve ebeveyn eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark olmadığı ancak anne-baba tutumlarına göre anlamlı bir farkın olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca ebeveyn boşanma durumu ve anne tutum düzeyi ortak etkisinin öğrencilerin sürekli öfke ve öfke kontrol tarzlarında; ebeveyn boşanma durumu ve baba tutum düzeyi ortak etkisinin ise öğrencilerin sürekli öfke, öfke dışta ve öfke kontrol tarzlarında anlamlı bir fark yarattığı ifade edilmektedir.

Pırtık (2013), Konya ilinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 120 çocuk üzerinde yaptığı araştırmasında, boşanmış ve tam aileden gelen okul öncesi çocukların sosyal beceri ve akranlarına gösterdikleri davranışsal tepkilerinin karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırmaya dâhil edilen 60 çocuk boşanmış aileden 60'ı ise tam aileden gelmektedir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde boşanmış ve tam aileden gelen çocukların sosyal beceri puanlarının farklılaştığı görülmektedir. Ayrıca boşanma ve tam aileden gelme durumuna göre çocukların akranlarına karşı gösterdikleri davranışsal tepkilerinde anlamlı bir fark olduğu ifade edilmektedir.

Şahin'nin (2013) sınıfında parçalanmış aile çocuğu bulunan ilköğretim öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Dersi Benim Eşsiz Yuvam konusunda karşılaştıkları sorunları ve öğretmenlerin bu öğrencilere yönelik kullandıkları öğretim yaklaşımlarını belirlemeyi amaçladığı çalışması 2011-2012 yılında Trabzon'da yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubu, aynı ildeki 3 farklı ilköğretim okulunda çalışan ve sınıflarında parçalanmış aile çocuğu bulunan 13 ilköğretim öğretmeni ve bu öğretmenlerin sınıflarında bulunan 12 parçalanmış aile çocuğundan oluşmaktadır. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Benim Eşsiz Yuvam teması öğretim faaliyetlerinde sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır. Buna ilaveten çalışmada, öğretmenlerin bu durumda yalnız kaldıkları, okul rehberlik servislerinden gerektiği gibi yardım alamadıkları ve bu sürecin duygusal açıdan öğretmenleri etkilediği ortaya konmuştur.

Altunbulak ve Aydoğan'ın (2015), boşanmış ve tam aileye sahip ortaokul öğrencilerinin okul başarıları ve problemleri inceledikleri araştırmaları 2010-2011 eğitim öğretim yılında yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini, Kayseri il merkezinde 16 farklı ilköğretim okulunda 6, 7. ve 8. sınıflara devam eden 217 parçalanmamış, 2014 boşanmış aile çocuğu olmak üzere toplamda 431 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın sonucu incelendiğinde öğrencilerin okul başarılarının, aile yapısına (tam-boşanmış aile), sınıf düzeyine, boşanmadan sonra birlikte kaldığı ebeveynin yeni bir evlilik yapma durumuna, yanında kalmadığı ebeveyni ile görüşme sıklığı değişkenlerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Fakat öğrencilerin okul başarılarının, boşanmadan sonra anne ya da babasından kiminle kaldığı, cinsiyetleri ve boşanmadan sonra geçen süre değişkenine göre farklılaşmadığı ifade edilmektedir.

Çeçen-Eroğul ve Dingiltepe (2012), yapmış oldukları araştırmada tam ve parçalanmış aileye sahip lise öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyleri ile yaşam kalite düzeylerini karşılaştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini, Adana ili Seyhan ve Yüreğir ilçelerinde 9, 10, 11, ve 12. sınıflarda ortaöğretim eğitimi gören 232 kız ve 141 erkek öğrenciden oluşmaktadır. Bu öğrencilerden 186'sı parçalanmış aileye sahipken 193 öğrenci ise tam ailelerden geldiği belirtilmektedir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, parçalanmış aileye sahip ergenlerin yaşam doyumları ile psikolojik sağlık ve çevre sağlık alanı yaşam kalitelerinin, tam aileye sahip ergenlerden anlamlı bir biçimde farklılaştığı ve düşük olduğu görülmektedir. Buna ilaveten parçalanmış aileye sahip kız ve erkek öğrencilerin ise tam aileye

sahip olan öğrencilere oranla anlamlı bir biçimde farklılaştıklarını ve farklılaşmanın negatif yönlü olduğu görülmektedir.

Kuyucu (2007), araştırmasında boşanmış aileye sahip ergenlerin bilişsel çarpıtmalarıyla benlik değeri arasındaki ilişkiyi ve belirlenen bazı değişkenlerle farklılık olup olmadığını karşılaştırmayı amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini, İzmir merkezde altı farklı ortaöğretim kurumlarında eğitim gören 155 lise öğrencisinden oluşturulmuştur. Günlük Davranışlar Ölçeği-E Formu, Otomatik Düşünceler Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu ile toplanan veriler korelasyon, “t” ve Tukey testi, tek yönlü varyans analizi (F) ile çözümlenmiştir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde boşanmış aileye sahip öğrencilerin benlik değerleriyle bilişsel çarpıtmaları arasında anlamlı bir ilişki saptadığı görülmektedir. Bunun yanı sıra öğrencilerin benlik saygıları yükseldikçe bilişsel çarpıtmaların azaldığı ancak eleştirel duyarlılık, depresif duygulanım ve hayalperestliğin artmasıyla bilişsel çarpıtmanın arttığı ifade edilmektedir.

Akyol (2013), araştırmasında boşanmış ve tam aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu, sosyal destek düzeyleri ve bazı değişkenlerin anlamlı şekilde farklılaşp farklılaşmadığını incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, 2011-2012 eğitim öğretim yılında Isparta il merkezindeki 12 farklı ortaöğretim kurumuna devam eden 400 öğrenciden oluşmaktadır. Bu öğrencilerin 203’ü (%50.8) tam, 197’si (%49.2) boşanmış aileye sahiptir ve 245’i (%61.2) kız iken 155’i (%38.8) erkektir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde boşanmış aileden gelen öğrencilerin tam aileye sahip ergenlere göre yalnızlık düzeylerinin daha yüksek, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerinin ise daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Buna ilaveten ebeveynin evlilik durumuna göre aile desteği anlamlı şekilde farklılaşırken, arkadaş ve öğretmen desteği anlamlı şekilde farklılaşmadığı ifade edilmektedir.

Ulusoy vd., (2005), çalışmalarında aile parçalanmasının gençlerin sapmış davranışlar göstermesi ve depresyon belirtileri taşımalarına olan etkilerini incelemiştir. Çalışmanın örneklemini, Ankara’da ortaöğretim eğitime devam eden 726 öğrenciden oluşturulmuştur. Çalışmanın sonucu incelendiğinde öğrencilerin sapmış davranışa yönelmesinde ailesinin parçalanma durumunun önemli bir etken olduğu görülmektedir.

2.2.6.2.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Shalahuddin vd. (2019) tarafından yapılan araştırmanın amacı, parçalanmış aileye sahip öğrencileri ile sapkın davranışlar arasındaki korelasyonu ortaya çıkarmaktır. Araştırma, parçalanmış aile çocuklarının %27 gibi bir oranla oldukça fazla olduğu Garut'ta meslek lisesinde yapılmış ve araştırmaya 58 öğrenci katılmıştır. Araştırmada, parçalanmış aileden gelen öğrencilerin sapkın davranışları için gözlem yapılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, ailesi parçalanmış öğrenciler ile okulda sergilenen sapkın davranışlar arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ek olarak boşanmış ebeveynlerin okuldaki sapkın davranışların önemli nedenlerinden olduğu vurgulanmıştır.

Wu, vd. (2008), Kanada'nın Ulusal Boylamsal Çocuk ve Gençlik Araştırması (Canada's National Longitudinal Survey of Children and Youth) 1994-2003 yıllarını kapsayan verilerini kullanarak aile yapısının çocukları psiko-sosyal açıdan nasıl etkilediğini belirlemeye çalışmışlardır. Araştırmanın bulgularına göre, aile parçalanmasının çocukların duygusal ve davranışsal sorunları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Maier ve Lachman (2000), çalışmalarında 17 yaştan önceki aile parçalanmasının (boşanma ya da anne-baba ölümü) orta yetişkinlik dönemlerindeki bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlık durumlarına etkisini araştırmışlardır. Buna göre, boşanma sonucunda erkeklerin sosyal çevresiyle daha az ilişki kurduğu, daha düşük benlik saygısı yaşadığı; kadınlarda ise yüksek depresyon öngörüsünde bulunulduğu anlaşılmaktadır. Boşanma aynı zamanda hem kadınlarda hem de erkeklerde fiziksel sağlık sorunlarını negatif anlamda etkilemektedir.

Amato ve Cheadle (2005), boşanmayı ve doğurduğu sonuçları farklı açılardan ele almışlardır. Şöyle ki boşanma olgusunu üç kuşak üzerinden boylamsal bir şekilde araştırmışlar ve 20 yıllık verilerden yararlanmışlardır. Üç kuşaktan toplamda 691 bireyden toplanan veriler karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler, boşanmanın etkilerinin boşanmanın yaşadığı kuşakla sınırlı kalmayıp gelecek nesilleri (büyük ebeveyn-ebeveyn-çocuk) de etkilediğini göstermektedir. Bu etkileme akademik başarısızlık, aile büyükleri arasındaki anlaşmazlıklar ve daha fazla boşanma, çocuk ve aile arasındaki zayıf bağlar şeklinde yaşanabilmektedir.

Spielberger ve Culbertson (1991) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrencilerin asabilik göstergesi, öfke denetimi ve depresyon arasında bağlantıyı incelemiştir ve

araştırma 179 lise ortaöğretim öğrencisiyle yapılmıştır. Araştırmada, anne ya da babayla kalanların öfkelerini sosyal çevresine yansıtma ve depresyon derecelerinin ebeveynleri birlikte olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Akt. Dingiltepe, 2009).

Bezuidenhout (2018), doktora tezi kapsamında yaptığı araştırmada örgün eğitimde 1. sınıfa geçişin çocuklar için bir dönüm noktası olduğunu belirtmektedir. Kimi öğrenciler bu süreci sorunsuz, iyi bir şekilde atlatırken kimi öğrencilerde ise gelişimsel zorluklar yaşanmakta bunun yanında ailenin boşanması gibi ilave riskler de olabilmektedir. Bu çalışma, aile parçalanmasına (boşanma) rağmen bazı çocukların 1. sınıfa nasıl iyi uyum sağladığının tespiti üzerine amaçlanmıştır. Araştırmada çoklu vaka çalışması yapılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, anne-babanın boşanmasına rağmen saygılı ebeveyn ilişkilerinin, ebeveyn işbirliğinin, açık iletişim kanallarının çocuğun birinci sınıfa uyumunu kolaylaştırdığı sonucuna varılabilir.

Frost ve Pakiz (1990), 2-15 yaş aralığındaki 38 çocukla 10 yıl boyunca devam eden çalışmalarında, bu dönemde bireylerin anne-babasının boşanmasından diğer dönemlere göre daha çok etkilendikleri sonucuna varmışlardır. Parçalanmış (anne- babası boşanmış) aile çocuklarının bütünlüğünü koruyan ailelerden gelen çocuklara kıyasla yasaklı madde ve alkol kullanımının fazla olduğu, okuldan kaçmaya daha yatkın oldukları sonucuna varılmıştır. Bu çocuklarda özellikle kız öğrencilerde duygusal çöküntü ve davranış sorunlarının daha çok yaşanabileceği, bundan dolayı kız çocuklarının psikolojik yardıma daha fazla ihtiyaç duyduğu vurgulanmaktadır.

Alika ve Edosa (2012), parçalanmış aile ile çocuklarının ders başarıları arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için yaptıkları araştırmalarında parçalanmış (tek ebeveynli) ailelerden 150 öğrenci seçmişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencinin parçalanmış aileden gelmesiyle okul başarısı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda parçalanmış ailenin kötü ekonomik şartlarının öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bazı sosyal sorunlar yaşayan parçalanmış aile çocuklarına danışmanlık hizmeti verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Brubeck ve Beer (1992), çalışmalarında aile parçalanmasının (boşanmış-tüm aile) öğrencilerin ölüm kaygısı, benlik saygısı ve psikolojik sağlıklarına etkilerini araştırmışlardır. Çalışmanın verileri ABD'nin Kansas eyaletinde 131 lise öğrencisinden toplamış ve öğrencilerin yaş, sınıf, cinsiyet ve anne-babanın boşanma durumunu içermektedir. Bu çalışmalarının

analizleri sonrasında öğrencilerin aile yapısına göre ölüm kaygısının değişmediği, benlik saygısının boşanmış ailelerin çocuklarında daha düşük olduğu, depresyon riskinin boşanmış aile çocuklarında daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmada ek olarak ölüm kaygısının kız öğrencilerde yüksek olduğu, benlik saygısı ve depresyon riskinde ise cinsiyete göre bir farklılığın bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Lam (2015), Hong Kong'da parçalanmış aileden gelen (ailesinde sorunlar yaşanan) öğrencilerin ruhsal ve sosyal durumlarını ölçmek için ilkökul öğrencileri üzerinde bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmanın sonucunda, ailesinde sorun yaşanan öğrencilerin, öğretmenleriyle olan iletişimlerinin zayıf olduğu, sosyal uyumlarının, akademik başarı algıları ve ders başarılarının diğer ailelerden gelen öğrencilere göre daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Jonsson vd. (2000) boşanmanın, çocuklara olan etkisinin iktisadi, sosyal ve ruhsal durumlara göre değişebileceğine aynı zamanda yakın dönemli ve uzun dönemli farklı etkilerinin olabileceğine vurgu yapmışlardır. Bu çalışmalarında boşanmanın ruh sağlığı, aile ilişkisi ve cinsel davranış üzerindeki uzun dönemli etkileri üzerinde durulmuştur. Araştırma, 20-30 yaş aralığındaki 87 erkek, 92 kız toplamda 179 yükseköğretim öğrencisi incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda ailesi boşanmış öğrencilerin, tam aileden gelenlere kıyasla daha fazla negatif duygu durumunda olduğu, aile bağlarının daha gevşek olduğu, daha çok cinsel partnere sahip olduklarına, cinsel deneyime daha erken yaşta başladıklarına, kısa süreli aşk ilişkileri yaşadıklarına ulaşılmıştır.

Uwaifo (2008), araştırmasında aile yapısının ve ebeveynliğin üniversite öğrencilerinin ders başarısı üzerindeki etkilerini incelemek istemiştir. Çalışmanın örneklemi, Edo Eyaleti, Ambrose Alli Üniversitesinden tesadüfi yöntemle farklı fakültelerden seçilen 240 öğrenciden oluşmaktadır. Veri toplamada “Rehberlik ve Psikolojik Danışma Başarı Not Formu” ve “Başarı Sınıfı Formu” kullanılmış, veriler t-testi istatistiksel metoduyla analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre, parçalanmış aile bütünlüğünü koruyan aileye göre öğrencilerin akademik başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bununla birlikte kız ve erkek öğrencilerin aile yapılarından farklı derecede etkilendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma, okul danışmanlarının bütün okullarda kullanılması gerektiği belirtilmiş özellikle de parçalanmış aileden gelen öğrencilere sorunlarıyla başa çıkabilmesi adına gerekli desteğin verilmesi önerilmiştir.

Coleman ve Glenn (2010), çocukların aile parçalanmasından nasıl etkilendikleri ve etkilenmeleri durumunda onlara verilecek destekle ilgili alanyazın tarama yöntemiyle yaptıkları araştırmalarda şu sonuçlara ulaşmışlardır: Aile parçalanması çocukta kısa süreli sorunlarla birlikte uzun süreli sorunlar da doğurabilmektedir. Bu sorunlar çevresel ve iktisadi engeller, davranış sorunları, fiziksel ve ruhsal sorunlar, akademik başarısızlık şeklinde yaşanabilmektedir. Bu sorunların oluşmasında ya da devamlılık arz etmesinde fakirlik, yetersiz ebeveyn-çocuk ilişkisi, ayrılmadan sonra devam eden anne-baba çatışması, annenin ruhsal durumu gibi nedenlerin olduğu belirtilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın yöntemine değinilmiştir. Yöntem bölümü; araştırmanın modeli, çalışma grupları, verilerin toplanması, verilerin analizi, araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği alt başlıklarından oluşmaktadır. Bu alt başlıkların açıklamasına aşağıda yer verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Modeli

Ortaöğretim yönetici ve öğretmenlerinin parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde karşılaştığı sorunları belirleme amacıyla yapılan bu araştırmada en uygun yöntemin nitel araştırma desenlerinden durum (vaka) çalışması olacağı düşünülmüş ve araştırma bu doğrultuda yürütülmüştür. Sosyal bilimlerde olay ve durumlarda salt bir gerçeklik yerine değişiklik arz eden algı ve yorumlar olması sebebiyle olay ve durumlara yönelik betimlemeler önemlidir. Bu durum sosyal bilimcileri daha ziyade nitel araştırmalara yöneltmekte ve objektiflikten ziyade bakış açısını ön plana çıkarmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2016).

Nitel araştırma, üzerinde çalışılanların tecrübelerinden faydalanma, duygu ve fikirlerini anlayabilme yönünden tercih gören bir araştırma çeşididir. (Ekiz, 2009). Nitel araştırmada olay ve durumlar kendi ortamında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde araştırılır. Böylelikle olay ve durumlar anlaşılmaya çalışılır veyahut kişilerin onları nasıl algıladıkları yorumlanır (Merriam, 2013; Şimşek ve Yıldırım, 2016).

Durum çalışması, bir ya da birden fazla durumun sınırlı bir sistem içerisinde derinlemesine incelenmesidir. Hassas konularda araştırmacıya yoğunlaşma imkânı tanınması araştırmacılar tarafından tercih edilmesinde önemli bir etken olarak düşünülebilir. Durum ya da durumlar bütüncül bir şekilde ele alınırken ilgili durumu nasıl etkilediği ya da ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Durum çalışmasında vakanın, nesnenin sınırlandırılması gerekir ve durumlar birbirinden farklı olduğu için ulaşılan sonuçların genellenmesi mümkün olmamaktadır (Merriam, 2013; Şimşek ve Yıldırım, 2016). Bu araştırmada ortaöğretim yönetici ve öğretmenlerinin, parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümünde kullandıkları yöntemlerin neler olduğu,

buna ilaveten araştırmaya konu olan çocukların ailelerinin parçalanmasından nasıl etkilendiğinin belirlenmesi amaçlandığı için bu desen tercih edilmiştir.

3.2.Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örneklem yönteminden maksimum çeşitlilik örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Bu yöntemde, önceden bir kısım ölçüt belirlenmekte ve buna göre gerçekteştirilen seçimle problem yaşayan eğitimcilerin çeşitliliğinin en yüksek derecede temsil edildiği düşünölmektedir. Böylelikle katılımcılardan toplanan veriler başka bir yöntemle ulaşılana oranla daha zengin olacaktır. Fakat karıştırılmamalı ki burada genelleme yapabilmek için çeşitlilik sağlama amacı güdülmemekte, aksine çalışmanın amacı farklılık gösteren durumlar arasında şayet varsa ortak ya da paylaşılan olguların tespitini yapabilmek ve bu çeşitliliğe göre sorunların değişik yönlerini belirlemektir (Yıldırım ve şimşek, 2016).

Yukarıdaki paragrafta detaylıca gerekçelendirildiği şekilde bu araştırmanın çalışma grubu, Karaman merkezde 11 farklı ortaöğretim kurumunda çalışan 11 öğrenci işlerinden sorumlu müdür yardımcısı, 11 branş öğretmeni ve 10 rehberlik öğretmeni olmak üzere toplamda 32 eğitimciden oluşmaktadır. Kurumlar belirlenirken Proje Okulu, Anadolu Lisesi ve Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinden okulların bulundurulmasına dikkat edilmiştir. Rehberlik öğretmenleri ve öğrenci işlerinden sorumlu müdür yardımcılarının işlerinin doğası gereği parçalanmış aile çocuklarının sorunlarıyla daha çok karışlaştığı düşünöldüğünden araştırmaya dâhil edilmiştir. Branş öğretmenlerinin hangi branş, cinsiyet ya da kim olacağının belirlenmesinde ise okul müdürü ve müdür yardımcılarında destek alınmıştır.

Seçilen 11 okulun her birinden bir öğrenci işlerinden sorumlu müdür yardımcısı, bir branş öğretmeni, bir rehberlik öğretmeniyle görüşülmesi planlansa da bir okulda rehberlik öğretmeni bulunmadığından araştırmanın çalışma grubu 32 katılımcıdan oluşmuştur. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin isimleri kullanılmamış olup yönetici ve öğretmenler “K1, K2, K3” şeklinde kodlanmıştır. Çalışma grubundaki eğitimcilere ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Görevi	Branşı	Öğretmenliğe geçirilen süre (Yıl)	Yöneticilikte geçirilen süre (Yıl)	Görev Yaptığı okul türü
K1	Erkek	Öğretmen	Türk Dili ve Edebiyatı	1-5	-	MTAL
K2	Erkek	Müdür Yardımcısı	Türk Dili ve Edebiyatı	21-30	6-10	AL
K3	Erkek	Öğretmen	İngilizce	11-20	-	Proje Okulu
K4	Kadın	Öğretmen	Rehberlik Öğretmeni	1-5	-	MTAL
K5	Kadın	Öğretmen	Meslek Dersleri	21-30	-	MTAL
K6	Erkek	Öğretmen	Rehberlik Öğretmeni	21-30	-	MTAL
K7	Erkek	Müdür Yardımcısı	Biyoloji	11-20	11-15	MTAL
K8	Erkek	Müdür Yardımcısı	Meslek Dersleri	11-20	1-5	MTAL
K9	Erkek	Müdür Yardımcısı	Tarih	11-20	1-5	MTAL
K10	Kadın	Müdür Yardımcısı	Türk Dili ve Edebiyatı	6-10	1-5	AL
K11	Kadın	Öğretmen	Bilgisayar	6-10	-	Proje Okulu
K12	Erkek	Öğretmen	Rehberlik Öğretmeni	11-20	-	Proje Okulu
K13	Kadın	Müdür Yardımcısı	Meslek Dersleri	6-10	1-5	MTAL
K14	Erkek	Öğretmen	Coğrafya	11-20	-	AL
K15	Erkek	Müdür Yardımcısı	Coğrafya	21-30	16-20	Proje Okulu
K16	Kadın	Öğretmen	Biyoloji	21-30	-	MTAL
K17	Kadın	Öğretmen	Tarih	1-5	-	AL
K18	Kadın	Öğretmen	Rehberlik Öğretmeni	1-5	-	AL
K19	Erkek	Öğretmen	Rehberlik Öğretmeni	6-10	-	MTAL
K20	Erkek	Müdür Yardımcısı	Coğrafya	11-20	1-5	AL
K21	Kadın	Öğretmen	Rehberlik Öğretmeni	6-10	-	Proje Okulu
K22	Erkek	Öğretmen	Tarih	1-5	-	MTAL
K23	Erkek	Öğretmen	Türk Dili ve Edebiyatı	6-10	-	AL
K24	Erkek	Öğretmen	Beden Eğitimi	11-20	6-10	Proje Okulu
K25	Erkek	Öğretmen	Rehberlik Öğretmeni	6-10	-	MTAL
K26	Erkek	Öğretmen	Türk Dili ve Edebiyatı	6-10	-	MTAL

K27	Erkek	Müdür Yardımcısı	Tarih	21-30	11-15	MTAL
K28	Kadın	Öğretmen	Rehberlik Öğretmeni	11-20	-	MTAL
K29	Kadın	Öğretmen	Türk Dili ve Edebiyatı	6-10	-	MTAL
K30	Erkek	Müdür Yardımcısı	Türk Dili ve Edebiyatı	6-10	1-5	MTAL
K31	Erkek	Öğretmen	Meslek Dersleri	6-10	-	MTAL
K32	Kadın	Öğretmen	Rehberlik Öğretmeni	6-10	-	AL

3.3.Verilerin Toplanması

Veriler, katılımcılardan özellikli bilgilerin toplanabilmesi aynı zamanda konunun dağılmaması için yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle toplanmıştır (Merriam, 2013). Görüşme nitel araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama araçlarındandır. Zira kişilerin veri, görüş, tecrübe, duygu ve düşüncelerini en iyi tespit edebilmede ziyadesiyle etkili olması ve iletişimin en çok kullanılan türü olan konuşmayı temel alması bunun nedeni olarak değerlendirilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Görüşme sorularının ilk hali, alanyazın araştırmaları, uzman ve ilgililerin (1 akademisyen, 1 okul müdürü, 5 müdür yardımcısı, 2 rehberlik öğretmeni, 2 öğretmenin) görüşleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular, araştırmanın yapıldığı okullarda görev yapan biri katılımcı diğeri ise katılımcılar dışında kalan iki branş öğretmeniyle yapılan kısa görüşmelerle test edilmiştir. Büyük oranda aynı kalsa da gerekli düzenlemeler yapılmış olup sorulara son halinin verildiği düşünülmüştür. Ne var ki ilk dört görüşmeden sonra görüşme sorularının tekrardan güncelleme ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaç doğrultusunda bir soru formdan tamamen kaldırılmıştır, bir soruda ise değişiklik yapılmıştır. İlk dört katılımcıyla tekrardan görüşme yapılarak değişiklik yapılan soru kendilerine yöneltilmiş olup söz konusu dört görüşme analizine dâhil edilmiştir. Tüm bu düzenlemeler Danışman ve araştırmacının ortak kararıyla gerçekleştirilen düzenlemeler sonucunda görüşme soruları aşağıdaki şekliyle katılımcılara sorulmuştur.

1a. Parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde aile kaynaklı sorunlar yaşıyor musunuz? Yaşıyorsanız bu sorunları açıklar mısınız?

1b. Aile kaynaklı sorunların çözümüne yönelik ne tür öneriler getirirsiniz? Lütfen açıklayınız.

2a. Parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde öğrenci kaynaklı sorunlar yaşıyor musunuz? Yaşıyorsanız bu sorunları açıklar mısınız?

Sonda: Davranışsal (Kavga, öfke, sigara, alkol ve yasaklı madde vb.)

Akademik (Başarı, devamsızlık, ders dinleme vb.)

Sosyal (İletişim kurma, arkadaş edinme, çevresiyle uyum)

2b. Öğrenci kaynaklı sorunların çözümüne yönelik ne tür öneriler getirirsiniz? Lütfen açıklayınız.

3a. Parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde kurumsal sorunlar yaşıyor musunuz? Yaşıyorsanız bu sorunları açıklar mısınız?

Sonda: Okul, üniversite, bakanlık, diğer kurumlar

3b. Kurumsal sorunların çözümüne yönelik ne tür öneriler getirirsiniz? Lütfen açıklayınız.

Verilerin toplanabilmesi için Karaman İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izin alınmıştır. Katılımcılara, araştırma sorularının aynısının kendi okulları için sorulmasına karar verilmiştir. Öncelikle ilgili yöneticilerle irtibata geçilmiş, araştırmanın konusu hakkında katılımcılara bilgi verilmiş ve görüşme için randevu alınmıştır. Belirlenen zamanda izin belgesi yöneticilere takdim edildikten sonra görüşmeye geçilmiştir. Görüşmeler, sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi adına görüşmenin yapıldığı saatteki uygunluk durumuna göre yönetici odası, rehberlik servisi, proje odası ve öğretmenler odası gibi okulun çeşitli bölümlerinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazıyla mp3 formatında kaydedilmiştir.

3.4.Verilerin Analizi

Kayıt cihazına kaydedilen görüşmeler kısa süre sonra yazıya geçirilmiştir. Burada, katılımcılara ait sözel olmayan tepkilerin unutulmadan ayraç içerisinde metne geçirilmesi amaçlanmıştır. Görüşmeler yazıya geçirilirken katılımcıların ifadeleri birkaç husus dışında

aynen korunmaya çalışılmıştır. Yazım yanlışları, söyleyiş hataları, katılımcının kimliğini açık edecek ifadeler, öğrenci ve okul isimleri düzeltilmiş veya yazıya geçirilmemiştir. Tema başlıkları altında katılımcıya ait görüşmenin sadece bir bölümü verilmektedir. Katılımcıların algılarını yansıtan söylemleri değiştirilmemiştir lakin yanlış ve eksik anlaşılmalara önüne geçme adına görüşmenin tamamı göz önüne alınarak araştırmacı tarafından gerekli görülen bazı küçük düzenlemeler yapılmıştır. Kavramları belirlerken ve tema oluştururken kolay ulaşılabilir olması adına katılımcılara ait yazılı metinler, ayrı ayrı isimlendirilerek ve numaralandırılarak dijital olarak dosyalanmıştır. Görüşmenin dökümleri analiz yapılmaya uygun hale getirilmiştir (Merriam, 2013).

Nitel araştırma yöntemiyle tasarlanan bu araştırmadaki veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. İlk olarak toplanan veriler kavramsallaştırılmıştır sonrasında ise bu kavramlar tema oluşturmaya uygun şekilde düzenlenmiştir. Düzenlenen kavramlara göre çalışılan konunun ve verilerin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla temalar oluşturulmuştur. Burada birbirine benzeyen verilerin aynı kavram ve temada birleştirilmesine özen gösterilirken aynı verinin başka temalarda kullanılmamasına dikkat edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Kavramsallaştırma ve tema oluşturma süreçlerinde hassas davranılmış, tez danışmanının görüşlerine sıkça başvurulmuş ve alanyazında daha önce yapılan çalışmalardan faydalanılmıştır.

3.5.Geçerlik ve Güvenirlilik

Geçerlik ve güvenirlilik; türüne bakılmaksızın herhangi bir araştırmanın kuramsal çerçevesinin oluşturulması, verilerinin toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanması ile bulgularının ifadesi sürecini ilgilendiren önemli kaygılardır. Nitel araştırmaların en çok tenkit edilen noktalarından birisi, geçerlilik ve güvenirlilik için kullanılan yöntem ve testlerin olmamasıdır. Fakat nitel araştırmada güvenirlilik ve geçerliliği sağlama adına bazı tedbirler alınmaktadır. Nicel araştırmalardaki iç geçerlik, dış geçerlik, güvenirlilik ve nesnellik kavramlarını nitel araştırmada alan yazınında inanılabilirlik, nakledilebilirlik, güvenirlilik ve doğrulanabilirlik kavramlarını karşılamaktadır (Merriam, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2016).

3.5.1. İnanırdık (İç Geçerlik)

İç geçerlik, araştırma bulgularının dış dünyadaki gerçekliğe uyup uymadığıyla ilgilidir. Nitel araştırmacıların asla nesnel “doğruyu veya gerçeği” yakalayamayacakları bilinen bir şey değildir. Buna rağmen alınabilecek tedbirler ve dikkat edilebilecek unsurlarla nitel bir araştırmada bulguların “inanır lığı” sağlamak ya da arttırmak mümkün kılınabilir (Merriam, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Nitel araştırmada inanırlığın sağlanmasında sıkça kullanılan yöntemlerden birisi katılımcı teyidi, bir başka ifadeyle üye kontrolüdür. Bu amaçla ses kayıt cihazındaki görüşmeler, yazılı metin haline getirilmiştir. Daha sonrasında bu metinler, 14 katılımcıya mail ya da sosyal ağlar aracılığıyla gönderilmiş ve 6 katılımcıdan geri bildirim alınabilmiştir. Bu stratejiye, olası ön yargılar ve yanlış anlamalarını teşhis edip katılımcıların söylediklerinin ve tepkilerinin yanlış yorumlanma ihtimalinin en asgari düzeye çekilmesi amacıyla başvurulmuştur. Bu araştırmada inandırıcılığı sağlama adına başvuru olan bir diğer strateji ise uzman incelemesidir. Bulgular toplandıktan sonra danışman ve araştırmacı bir araya gelmiştir. Toplanan veriler, araştırmacının henüz bu aşamada ulaştığı geçici sonuçlar, araştırmacının konuya yaklaşımı ve konuyu yorumlama biçimi birlikte değerlendirilmiştir (Merriam, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Nitel araştırmalarda görüşmenin kaç kişiyle yapılacağı ve ne kadar süreceği en çok anlaşmazlık yaşanan durumlardan biridir. Bu sorunun bir sonuca ulaştırılması yerine yapılan araştırmanın kendine has özelliklerine ve boyutlarına yoğunlaşılara kararın araştırmacıya bırakılması daha doğru olacaktır. Bu çerçevede araştırmada, konunun derinlemesine ortaya çıkarılması için görüşmeler uzun tutulmuş ve verilerin tekrar ettiğine kanaat getirilinceye kadar farklı kişilerle görüşme yapılmıştır. Başka bir ifadeyle veriler ve ortaya çıkan bulgular bir doyum noktasına ulaştığında görüşmeler sonlandırılmıştır (Merriam, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2016).

3.5.2. Nakledilebilirdik (Dış Geçerlik)

Dış geçerlik, araştırma sonuçlarının farklı durumlara ne kadar uygulanabileceğiyle ilgilidir. Yani araştırmanın sonuçlarının ne kadar genellebilir olduğudur. Fakat nitel araştırmada “genelleme” yerine “nakledilebilirdik” kullanılmasının nedeni araştırmanın sonucunun doğrudan benzer durumlara genellenememesidir. Ancak bu ifade, sonuçların benzer

durumlara uygulanabilirliğine ilişkin geçici yargılara ulaşılması ve test edilecek denenceler oluşturulması anlamına gelmektedir (Merriam, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Nitel araştırmanın nakledilebilirlik olasılığını artırmak için çeşitli stratejiler kullanılabilir. Bunlardan en çok kullanılanı ayrıntılı betimlemedir. Bu bağlamda, araştırma süreci ve bu süreçte yapılanlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci, verilerin analizi ve yorumlanması ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Nakledilebilirlik olasılığını artırmak için kullanılacak bir başka strateji ise amaçlı örneklemedir. Bu nedenle araştırmanın katılımcıları seçilirken farklılıkları yansıtabilmesine özen gösterilmiş azami ölçüde çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır (Merriam, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Yine de olay ve durumların içinde bulunduğu zaman, tarih ve kişilerle değerlendirilmesi gerektiğinden nitel araştırmaların genellemesinin mümkün olmadığı gerçeği unutulmamalıdır.

3.5.3. Tutarlık (Güvenirlik)

Güvenirlik yapılan araştırmada elde edilen bulguların yeniden elde edilip edilmemesiyle ilgilidir. Durum ve olayların mekâna ve zamana bağlı olarak ortaya çıktıklarını ve aynen tekrar edilmesinin olanaksız olduğunu düşünürsek nitel araştırmada tutarlılığı sağlamanın mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple nitel araştırmalar için tutarlılık kavramı önerilmektedir (Merriam, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Nitel araştırmalar tekrarında aynı sonuçları vermeyebilir. Çünkü olay ve olgular sürekli değişkenlik göstermekte ve farklılık gerçeğinin doğasında mevcuttur. Nitel araştırmalarda olay ve durumların değişebildiğini kabul eden ve bu değişkenliği araştırmaya tutarlı bir şekilde aktarabilen bir yaklaşım mevcuttur. Başka bir deyişle nitel araştırmada sonuçların tekrar etmesine değil; verilerin toplanma, kodlanma, temalara ayrılma ve sonuçlara yansıtma arasındaki tutarlılığa odaklanılır (Merriam, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu bağlamda katılımcıların ifadelerinde küçük telaffuz hataları düzeltme dışında bir değişikliğe gidilmeden, yorum yapılmadan doğrudan aktarılmıştır. Ayrıca görüşme edinilen sözel olmayan veriler katılımcıların duygu, düşünce ve betimlemeleri, ifade biçimlerini yansıtabilme adına köşeli parantez içinde verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Ortaöğretimde görev yapan yönetici ve öğretmenlerin, parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde karşılaştığı sorunların incelendiği bu araştırma kapsamında Karaman merkezde görev yapan 32 yönetici ve öğretmenle görüşülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme sorularıyla toplanan nitel verilerin analizi ve bulguları bu bölümde sunulmaktadır. Okurların daha kolay takip edebilmesi adına bulguların başlıklarına, Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2: Tema ve Alt Temalar

Aile Kaynaklı Sorunlar	Kurumsal Sorunlar
<ul style="list-style-type: none">○ Öğrenci velayetiyle ilgili sorunlar○ Öğrenci eğitiminde aile desteğinin yetersizliği	<ul style="list-style-type: none">○ Kurumlar arası bilgi paylaşımı eksikliği○ Kurum içi bilgi paylaşımı eksikliği
<p>Öğrenci Kaynaklı Sorunlar</p> <ul style="list-style-type: none">○ Davranışsal sorunlar<ul style="list-style-type: none">● Kavgacı ve saldırgan davranış sergileme● İki zıt davranış: İçe dönük veya ileri düzeyde dışa yönelimli olma● Öfke kontrolünün yetersizliği● Aile özelliğini suistimal etme● Sigara ve yasaklı madde kullanmaya yatkınlık○ Akademik sorunlar<ul style="list-style-type: none">● Devamsızlık ve okula geç gelme● Derslere karşı ilgi eksikliği ve derslere katılmama● Gelecekle ilgili hedef belirleyememe● Akademik başarısızlık○ Sosyal Sorunlar<ul style="list-style-type: none">● İletişim kurmada zorlanma● Kendilerine zararı olabilecek arkadaş edinme● Sorun yaşadığı ebeveyn ve bu ebeveynlerin hemcinslerine karşı olumsuz tutum geliştirme● Otoriteye karşı gelme isteği	<ul style="list-style-type: none">○ Eğitimcilerin parçalanmış aile çocuklarına yaklaşım sorunları○ Parçalanmış aile çocuklarının danışmanlık ve rehberlik ihtiyacının karşılanmaması<ul style="list-style-type: none">● Okulların rehberlik öğretmeni eksikliği● Rehberlik öğretmenlerinin eğitimi● Sağlık kurumları tarafından verilen destek ve tedavinin yetersizliği

4.1.Aile Kaynaklı Sorunlar

Parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde karşılaşılan aile kaynaklı sorunlar, öğrenci velayetiyle ilgili sorunlar ve öğrenci eğitiminde aile desteğinin yetersizliği temalarında birleştirilmiştir.

4.1.1.Öğrenci Velayetiyle İlgili Sorunlar

Katılımcılarına göre, parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde velayetle ilgili bazı sorunlar yaşanmaktadır. Katılımcılar; ebeveynlerin ya da yakınlarının öğrenciyle görüştürülmesi, öğrenci izinleri ve resmi işlemlerde yasal veli onayı konularında sorunlar yaşamaktadır. Boşanma sonrasında öğrenci velayetinin kimde olduğunun bilinmemesi ya da velayet dikkate alınmadan öğrencinin yakınlarıyla görüştürülmesi ve öğrenciye izin verilmesi; izin işlemini yapan ve görüşme izni veren katılımcılar için sorun oluşturmaktadır. Şöyle ki bu durumlarda velayeti elinde bulunduran yakın, yapılan işlemlere itiraz edebilmekte ya da ilgili kurum ve birimlere şikâyetle bulunabilmektedir. Katılımcılar velayetle ilgili yaşadıkları sorunları şu şekilde ifade etmişlerdir:

K4: ... Son aramasında okula çocuğuyla görüşmeye geleceğini söyledi. Fakat o an velayetin kimde olduğunu sormak hiç aklıma gelmedi, annesi sonuçta nerden bilirdim ki. RAM'da görevli olduğum bir günde veli okula gelmiş, müdür yardımcımıza ismimi vermiş, öğrenciyle görüşmek istemiş. Benim davet ettiğimi söylemiş. Tabi öğrenci çağrılmış ama annesini görünce çocuk görüşmek istememiş. Çocuk hemen babasını arıyor tabi. ...Orda biraz sorun yaşanmış, babası falan gelmiş çocuğun. Arkadaşlar süreci bir şekilde atlatmışlar.

K7: ...Bir gün akşam dayısı geldi biz de öğrenciye de sorarak izin verdik, gittiler. ...3-4 saat sonra okula baba tarafı geldi köyden. Çocuğun babası polisi aramış bir de. Niye izin verdiğimi falan soruldular. Çocuğun annesine ulaştık, sağ olsun dayıları çocuğu geri getirdi, amcalarına verdik. İnanın böyle kendimi zor kurtardım. Orda şöyle bir hata yapmışız çocuğun velayet durumunu dikkate almadık. Aslında velayet durumunu biliyordum ama kimde olduğunu bilmiyordum, o benim adıma büyük bir eksiklikmiş, o an anladım.

K27: Yaşadığım bir sorunu anlatayım size. Annesi babası boşanmış bir öğrencimiz vardı. Öğrencinin babası geldi dilekçe karşılığı benden izin aldı. Bir gün sonra

annesi geldi, “Çocuğun velayeti bende, izin veremezsiniz.” dedi. Bize sorun çıkardı, şikâyet edecek falan olmuştu.

Velayet konusunda yaşanan bir diğer sorun ise velayeti elinde bulunduran kişinin öğrenciyle yeteri kadar ilgilenemediği ya da velayeti diğer ebeveyne karşı koz olarak kullandığı durumlarda yaşanmaktadır. Şöyle ki velayeti elinde bulunduran kişinin, öğrenciyi takip edememesi ya da öğrenciyle ilgilenecek diğer ebeveyn/yakına izin vermemesi halinde öğrencinin bazı iş ve işlemlerinde aksaklıklar yaşanmaktadır. Öğrencinin arada kalmasına şahit olan katılımcıların görüşlerine dair örnekler, aşağıdaki alıntılarda verilmiştir.

K27: ...İzini iptal etim, tabi biz öğrenciye izin verirken öğrencinin çok önemli bir mazereti vardı. Biliyorum, kadın bunu inadından yaptı. Orda öğrenci arada kaldı, olan çocuğa oldu.

K12: En sık karşılaştığımız sorunlardan birisi şu: Mesela çocukla ilgili bir karar verilecek ya da çocuk bölüm seçecek, velayeti olan kişinin gelmesi gerekiyor. Geçen yıl oldu: Öğrencilerden birisi sınava girecek kimliği yok. Kimlik çıkartılacak çocuk, babayla kalıyor velayet annede anne de başka yerdedi. Hayli uğraşmak durumunda kalmıştık. Zaten siz uğraşmazsanız ilgileneni de çok yok, bu durumda öğrenci resmi işlerde prosedüre takılabiliyor, bu çocuklara yazık değil mi şimdi?

Bu konudaki sorunların genellikle velayetin mahkeme kararıyla anne, baba ya da bir yakına verilmesi neticesinde yaşandığını yukarıda açıklamıştık. Ne var ki velayet davalarının sonuçlanmaması da başka bir sorunu beraberinde getirmektedir. Yasal evlilikleri devam eden fakat fiilen ayrı yaşayan ailelerde çocukla ilgili alınacak kararlarda sorunlar yaşanabilmektedir. Ebeveynlerin burada çocukları düşünmekten ziyade diğer ebeveynle olan mücadelelerinde, çocukları bir silah olarak gördükleri bir müdür yardımcısı tarafından işaret edilmektedir.

K30: Bu sene başında yaşadığımız bir olay var. Bir öğrencimizin ailesi ayrılmak üzereydi mahkeme netleşmediğinden iki kişi de doğal olarak çocuk üzerinde hak sahibiydi. ...anne, babasının çocuğu kaçırmakla tehdit ettiğinden bahsetti. Adamın amacı isteklerini kadına kabul ettirmek tabii. Burada ben asıl sorunu şu şekilde yaşadım. Baba, öğrencinin ve annenin haberi olmadan hatta öğrenci hiç istemediği halde e-devlet sistemi üzerinden çocuğun Konya'ya naklini istemiş ve

sistem buna müsaade ediyordu. Okul aracılığıyla nakil başvurusu yapılmadığından bizim de sürece bir müdahalemiz olamadı. En sonunda öğrenci ve annesi pes etmek zorunda kaldı ve kızımız okulu bıraktı. Bu yıl için okula devam etmeme kararı aldılar.

Sorunlu bir şekilde boşanan ebeveynler ayrıldıktan sonra da çocuk üzerinden tartışmayı devam ettirmektedir. Bazı kurumlar; öğrenciyle kimin görüşebileceği, öğrenciye kimin izin alabileceği konularında sorun yaşanabileceği ihtimaline karşı parçalanmış aile çocuklarında velayetin kimde olduğu ile ilgili çalışma yapmakta, iş ve işlemlerini bu doğrultuda gerçekleştirmektedir. Parçalanmış aile çocuklarının velayetinin kimde olduğunu ve bu öğrencilerin kimlerle görüşebileceğini araştırıp önlemlerini almaktadırlar. Katılımcıların aşağıdaki ifadeleri alınan önlemleri örneklendirebilir.

K21: Açık söyleyeyim velayete dikkat ediyoruz çünkü biz yatılı okuluz, velayetin kimde olduğu bizim için önemli. Bakın size de göstereyim, benim listemde [Bilgisayarındaki velayetlerle ilgili listeyi kastederek] velayetin kimde olduğu yazar. Bunu araştırmak zorundayız. Sorun yaşayabiliriz çünkü aileler büyük sorunlarla ayrılabilir. Bakın [Bilgisayarındaki listeyi gösteriyor.] ben ne yazmışım? “Boşanma davası devam ediyor, anneye yaşıyor.” Mesela bu dava hafta başında sonuçlandı, velayet anneye verildi, bunu güncelleyeceğim. Anne dışında atıyorum baba ya da başkası izin alacaksa mutlaka anneye irtibata geçeriz. Biz sorun yaşamayalım, “olur ya diye” bu yöntemi uyguluyoruz. Hatta hocam, babayla görüşmek istemeyen öğrencilerim var, bakın şu üç öğrencinin sütununa yazmışım [Listede 3 kız öğrencinin karşısında “Babayla görüşmüyor.” ibaresi yazılmış].

K7: ...Çünkü bu tür ailelerde, eşler ayrı olsa da çocuk üzerinden tartışma devam ediyor ve her an benzeri bir sorun yaşayabilirim.

4.1.2 Öğrenci Eğitiminde Aile Desteğinin Yetersizliği

Katılımcılara göre, her ne kadar bir genellemenin yapılması doğru olmasa da parçalanmış aile çocuklarının velilerine ulaşmak diğer ailelere göre daha zordur. Katılımcı eğitimciler, öğrenciyle ilgili rutin bir işlemde ya da olası sorun durumlarında veliyle irtibat kurmakta zorlanmaktadır. Veliler, öğrencilerin eğitim sürecine yeterli desteği

sağlayamamaktadır. Bu sebeple öğrencinin kontrolü azalmakta, öğrencinin yaşadığı sorunlara zamanında müdahale edilememekte, çözülemeyen sorunlar büyümekte, katılımcı eğitimciler ise bu sorunların çözümü noktasında zorlanmaktadır. Konuya ilişkin katılımcı görüşlerine dair örnekler aşağıdaki alıntılarda verilmiştir.

K29: ...işte eğer aile parçalanmışsa öğrenciyle ilgilenen bir muhatap bulmak zor. Daha sorunun başında etkili bir müdahale etme imkânınız olmuyor. Bizim bu öğrencilerde yaşadığımız en önemli sorun bu, karşıda muhatap yok.

K25: Mesela devamsızlık hususunda, aile buraya gelir de bizimle görüşürse, onlarla beraber çalışırsak çözüm daha kolay oluyor. İletişim numaramızı veriyoruz, veli zaman zaman bizimle iletişime geçebiliyor. Ama okulun devamsızlık için gönderdiği mesajın bile ulaşacağı bir anne baba olmadığı zaman siz bu sorunu dolayısıyla çözemiyorsunuz...

K19: Biz yönlendirdiğimiz zaman o öğrencinin psikiyatriye gidip gitmediğini, ilaç verirlerse ilacını kullanıp kullanmadığını takip edecek biri lazım. O da kim olacak? Mecburen aileden birisi olacak. Aile ilgisizse süreç takip edilmiyor ki parçalanmış ailelerde maalesef durum bu.

K27: ...Çocukların problemlerini çözme aşamasında ailenin desteğini ve yardımını göremiyoruz. Bu da okuldaki çok küçük bir sorunu büyütüyor.

Öğrencinin bir sorununun aileyle paylaşılması gerektiğinde bu kişinin öncelikle anne ya da baba olması beklenir. Parçalanmış ailelerde çocukla ilgilenen kişiler, bazen “sorunlu” diye nitelendirilebilecek ebeveynler olurken bazen de ebeveyn dışındaki üçüncü kişiler olabilmektedir. Her iki durumda da katılımcı eğitimcilerin, öğrenci sorunlarının çözümünde bu kişilerden yeterli desteği alamadıkları hatta bazı yakınların sorunun çözümüne engel oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum aşağıdaki alıntılarda açık bir şekilde görülmektedir.

K29: ...Karşıda aileden birini bulmak zor. Hadi aradın, sordun birine ulaştın. Bu defa amca geliyor, teyze geliyor. Anne babayla paylaştığını onunla paylaşamıyorsun. Ben geçen anneanneyi aradım daha başlamadan kadın ağlayıverdi. Ee sen de söyleyeceklerinden vazgeçiyorsun. Çocuk da bu kontrolsüzlüğü kullanıyor.

K30: Biz çocukla ilgili sonunu paylaşacak bir birey bulamıyoruz ki. Anneyi arıyoruz, babası ilgileniyor diyor; babayı arıyoruz, annesi diyor. Sonra çocuktan çok daha sorunlu bir aileyle çıkıp geliyor. ... Hatta bazen de bizlere zararı oluyor, muhatap bulsak da bizim istediğimiz paylaşımında bulunacağımız bir kişi değil ki adam.

Çocuklar, ailenin parçalanmasından sonra ebeveynlerden biriyle yaşamak durumunda kalabilmektedir. Bu kişiler, çoğunlukla anne olmaktadır. Tek ebeveynli aile diye tanımlanan bu ailelerde anne ya da baba, evin ekonomik yükünü tek başına karşılamak durumundadır. Özellikle annelerin özel sektör şartlarında çocuğa ayıracak yeterli zamanı olmadığından çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenemediği görülmektedir. Bu durumda öğrencilerin izin işlemlerinde velilere ulaşamayan ve öğrencilerin mağduriyet yaşamasını istemeyen bir müdür yardımcısı oluşturduğu çözümü aşağıdaki ifadesinde açıklamıştır.

K2: Özellikle parçalanmış aile çocuklarının velileri çoğu zaman buraya gelemiyorlar. Çocuğun devamsızlık sorunu oluyor, izin yazacak oluyoruz ya da bir etkinlik oluyor, dilekçe verebilecek veli yok ortada. Buna şöyle bir çözüm bulduk: Veliden, izin için gelebilecek bir yakını adına vekâlet dilekçesi alıyoruz. Okula ilk geldiklerinde alıyoruz dilekçeyi. Bu bölgeyi biliyorsunuz çoğu fabrika işçisi. Mesela, anne-baba boşanmış, anne fabrikada çalışıyor. Öyle her istediklerinde izin alamıyorlarmış hocam.

4.2.Öğrenci Kaynaklı Sorunlar

Parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde karşılaşılan öğrenci kaynaklı sorunlar; davranışsal sorunlar, akademik sorunlar ve sosyal sorunlar temalarında birleştirilmiştir.

4.2.1.Davranışsal Sorunlar

Davranışsal sorunlarla ilgili bulgular; kavgacı ve saldırgan davranış sergileme, içe dönük veya ileri düzeyde dışa yönelimli olma, öfke kontrolünün eksikliği, ailenin özelliğini suistimal etme, sigara ve yasaklı madde kullanmaya yatkınlık alt temalarında bütünleştirilip aşağıda açıklanmıştır.

4.2.1.1.Kavgacı ve Saldırgan Davranış Sergileme

Araştırmaya katılan eğitimcilere göre parçalanmış aileden gelen öğrencilerin bazıları, aile ilgisizliği ve aile şiddetinden dolayı dikkat çekmek, arkadaşlarına kendilerini

kabul ettirmek ve böylelikle grup içerisinde ön plana çıkmak istemektedirler. Fakat daha çok saldırgan tavır, kavga ve şiddetle bu isteklerini gerçekleştirme yoluna gitmektedirler. Dolayısıyla katılımcı öğretmen ve yöneticiler, okul ve sınıf düzeninin sağlanmasında zorluk yaşamaktadırlar. Konuya ilişkin aşağıdaki katılımcı görüşleri, sorunu örneklendirmesi ve açıklaması açısından önem arz etmektedir

K18: Ailesinden gereken ilgiyi göremeyen çocuklar sınıfta bulunduğu ortamda sivrilerle dikkat çekmeye çalışıyor. Arkadaşlarıyla arasındaki sorunları genelde kendileri çözmeye çalışıyorlar, ee bu da genelde kavgayla bitiyor. Aslında benimle ilgilenen ben de buradayım, beni görün demeye çalışıyorlar. Bizler bu durumda okulda düzen sağlamada ciddi güçlükler yaşıyoruz.

K16: ...Bu öğrencim dersin ortasında şaka yapan arkadaşının kafasına satranç kutusunu vurdu mesela.

K1: ...Öğrencide kendini arkadaşlarına kabul ettirmeye yönelik asi, agresif davranışlar olabiliyor. Çünkü parçalanmış ailelerde şiddet ihtimali biraz daha fazla oluyor. Ailesinden gördüğü ortamı arkadaşlarına, okula yansıtıyor. İşte burada tabi akran zorbalığı dediğimiz olay baş gösteriyor ve bu öğretmenin sınıf otoritesini sarsan bir şey.

Öğrencilerin saldırgan yapılarının ve kavgacı tutumlarının zamanla arkadaşlarına zorbalık uygulamaya, sonrasında ise “küçük çeteleşmelere” evrilebildiği anlaşılmaktadır. Okulda daha çok disiplin olayları yaşanmakta, öğrenciler çeşitli disiplin cezaları almaktadır. Söz konusu çeteleşme eğilimini, katılımcıların aşağıdaki ifadelerinden çıkarmak mümkündür.

K22: Kendini ön plana çıkarma, diğer arkadaşlarına zorbalık yapma. Tabi tam klik anlamda değil ama çeteleşmeye hani böyle etrafında bir ekip kurmaya da başlıyorlar. ... bu saydıklarım özellikle de ailesi sorunlu çocuklarda yaygın, beraber takılıyorlar.

K19: Okulda da kavgaya meyilli oluyorlar, böyle bir kaçı toplanıp kendilerince çeteleşmeye benzer kabadayılıklar sergiliyor. ... tabi tabi, disiplin kuruluna daha çok bu öğrenciler geliyor.

4.2.1.2.İki Zıt Davranış: İçe Dönük veya İleri Düzeyde Dışa Yönelimli Olma

Katılımcılara göre parçalanmış aile çocuklarının çoğunda iki zıt davranış örneği gözlenmektedir: Bir kısmı, içine kapanıkken diğer kısmı ise ileri düzeyde dışa yönelimli davranışlar sergileyebilmektedir. Birinci kısımdakilerde kendini arkadaşlarından ve çevresinden soyutlama ile depresyon durumları görülürken ikinci kısımdakilerde ise arkadaşlarıyla geçinememe, umursamazlık, şımarıklık, hırçınlık, etrafını rahatsız etme, çok hareketlilik gibi davranışlar görülmektedir. Araştırmaya katılan eğitimcilerin büyük bölümünün özellikle dikkat çektiği bu konuya aşağıdaki katılımcı görüşleri, örnek olarak sunulabilir.

K22: ...Bu çocuklarda benim gözlemlediğim iki tip var, tabi bu çocuğa göre değişiyor. Birincisi, içine kapanık yaşıyor. Kendini arkadaşlarından, sınıftan soyutlayabiliyor. Belki umarsızlık oluyor çocukta belki de “Benim daha büyük sorunum var, hoca tutmuş burada ders anlatıyor.” diye düşünüyordur. . İkinci tip ise çok hareketli oluyor. Ben çocuğun şöyle düşündüğünü hissediyorum bazen: “Hayat bana bunu yaptı, bende bunun intikamını sizden alıyorum.”

K11: ...Bir tanesi vurdumduymaz, artık acısına alışmış hatta bunu kullanıyor. Diğeri ise bu yarasının farkında ama içini öyle kolay açamıyor, içine atıyor, bir hem sosyal alanında hem de sınıfta bir köşeye çekiliyor.

K6: ... çok belirgin şekilde sevgi yoksunluğu var. ... bütün aile değil de anne ya da babada, başkasının yanında, yurtlarda, sevgi evlerinde, akrabada ikamet ettikleri için bu çocuklar ya şımarık yetişiyor, hırçınlık yapıyor ya da içine kapanık oluyorlar, ortası yok hocam.

K5: ...daha hırçın olabiliyor özellikle de erkek çocuklar.

İleri düzeyde dışa yönelimli öğrenciler ile disiplin sorunları, okul düzenini bozma gibi somut sorunlar yaşanırken içine kapanık öğrencilerin duygu ve düşüncelerini içinde yaşaması, iç dünyasını dışarıya yansıtması ise katılımcı eğitimcileri tedirgin etmektedir. Söz konusu tedirgin olma durumu, iki katılımcıya ait aşağıdaki alıntılarda kendisini hissettirmektedir.

K10: ...yönetmelik ve kanun yönünden bakarsak diğerlerinde, daha çok sorun yaşıyoruz. Niye? Disipline geliyor, ceza alıyor, işleyişi engelliyor gibi. Ama işe vicdani, mesleki açıdan baktığımızda kendini kapatan öğrenci çok daha büyük kayıp benim için.”

K4: İçine kapanık olan benim için daha çok düşündürüyor, ne yaşadığını bilmiyoruz. Kendini ifade etmemesi şunu düşündürüyor: Acaba kendine zarar verme ihtimali var mıdır, acaba bu süreçte kötü bir şey mi yaşadı? ... böyle sessiz sakin diye bildiğimiz öğrencilerin olmadık yerde ne yapacağı belli olmaz.

Sınıfta zıt iki davranışı birlikte gösteren parçalanmış aile çocuklarının bulunduğu bir sınıf rehber öğretmeni, sınıf yönetiminde karşılaştığı sorunu ve uyguladığı yöntemi şu şekilde aktarmıştır:

K5: ...ama onlar sınıfta da sosyal anlamda da hep köşelerine çekilirler. Bazı çocuklar ise... arkadaşlarına çatar, derste itişir falan. O zaman ne oluyor? Sınıf içinde bir kargaşa ortamı oluşuyor, diğer öğrencilerden şikâyetler geliyor. İşte burada dengeli tavır takınmanız gerekiyor. Ne öbür tarafı inciterek ne diğer tarafı pasifize etmeden...

4.2.1.3.Öfke Kontrolünün Yetersizliği

Parçalanmış aile çocuklarının önemli bir kısmında öfke kontrolü noktasında sorun yaşandığı görülmektedir. Ailesinde geçimsizlikler yaşanan özellikle de şiddete tanık olan ya da maruz kalan çocukların öfkelerini kontrol edemedikleri, basit diye tanımlanabilecek durum ya da olaylarda ani ve aşırı tepkilerde buldukları anlaşılmaktadır. Bu tepkiler; kavga etme, arkadaşına vurma, küfretme ya da kötü söz söyleme şeklinde sınıfta, atölyede ya da okulun diğer bölümlerinde yaşanabilmektedir. Öğrencilerin öfkelerini kontrol edememesinden dolayı sorun yaşadığını ve/veya tedirgin olduğunu belirten bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

K31: Öğrencimiz normalde çok sakin biri, çocukla alay etme durumu da var galiba. Birkaç defa da yapmışlar öncesinde. ... bir sinirleniyor, hiç tahmin etmediğimiz şekilde arkadaşlarına bir dalmış, böyle 5 öğrenciyi dövmüş, kırmış geçirmiş sinirden. ... Bir de bu olay atölyede [metal teknolojileri atölyesi] oluyor. Allah muhafaza eline

geçirdiği delici bir şeyle birine ciddi bir şey de olabilirdi. Çok zor durumda kalırdık ve kimseye de kendimizi anlatamazdık hocam.

K16: Mesela ...'da [bir erkek öğrencisinin adını veriyor] bunu ciddi anlamda yaşıyoruz. Babanın çocuk üzerinde ağır bir baskısı var, hatta şiddet olduğunu da söylemişti. Çocuk evdeki baba baskısından kurtulunca kendini daha özgür hissettiği alanda kontrolsüz oluyor yani. ... sınıfta ders anlattıyordum, arkadaşına küçük bir şeyden sinirlendi ve aniden kalkıp arkadaşına küfretti ben de sınıftayım. Benim sınıfta çok hocam parçalanmış aile çocuğu, hatta biri de dersin ortasında basit bir konudan arkadaşına satranç kutusu var ya, onu vurdu.

4.2.1.4. Aile Özelliğini Suistimal Etme

Katılımcılardan edinilen verilere göre parçalanmış aile çocuklarının bazılarında ailesinde yaşanan sorunları suistimal etme, lafazanlık yapma, kendilerini acındırma, olumsuz davranışlarının çevresi tarafından kabul göreceğini düşünme gibi durumlar görülmektedir. Bu yöntemlerle isteklerini yaptırma ve sorumluluktan kaçma yoluna gitmektedirler. Öğrencilerin bu yöntemlerle kazanım sağlamaları durumunda davranışlarını tekrarladıkları ve bunun devamında öğrencinin davranışında sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır. Aşağıdaki ifadeler sorunu örneklendirmesi ve açıklaması açısından önem arz etmektedir.

K26: ...üstüne durumunu kullanarak “Felek vurdu bir de siz vurmayın hocam.” imasıyla ek notlar isteyebiliyorlar. Görevimin ilk yıllarında notlarını yükselttiğim oldu fakat baktım ki bunun sonu gelmiyor özellikle son birkaç yıldır demagojiye karşı bağıışıklık kazandım diyebilirim.

K17: Mesela öğrenciyi olumsuz bir davranışından dolayı uyaracağında, hemen ağlıyor ve aile sorunlarına dayandırarak bu durumu kullanıyor. Ne yapıyoruz bunu bilsek bile o an empati yaparak istediğimizi çocuğa aktaramıyoruz.

K25: ...annesi babası ayrı. ... Bazı olumsuz davranışlarını görmezden geliyorlardı. Yalnız bir müddet sonra çocukların disiplin sorunları artmaya başladı. Çünkü çocuklarda bilinçaltında şöyle bir düşünce gelişmiş olabilir: Biz ne yaparsak yapalım zaten hoş görülüyor.

K17: ...Bunlar ne yapıyor, ağlıyor, sızlıyor, sadece soruna takılıyor. Bu şekilde davranarak istediklerini yaptırmış da zaman zaman. Sorunu çözme adına eyleme geçmiyor.

Kimi katılımcılar ise özellikle yetiştirme yurtlarında barınan bazı öğrencilerin idari mercilerin kendilerine olan desteğini kullandıklarını ve şikâyet kültürü edindiklerini belirtmektedir. Aynı zamanda katılımcı eğitimcilerin idari kurumlardan kendilerine baskı yapılacağı kaygısı taşıdıkları anlaşılmaktadır. Bu durumdan yakınan katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

K27: Bizim okulumuzda parçalanmış aile çocuğu olup sosyal hizmetlerin yurdunda kalan çok fazla öğrenci var. Bu çocuklarla rehber öğretmen ne kadar ilgilense de, bu çocuklarda topluma karşı hınçları var, benim gördüğüm. Okul eşyalarına en fazla zarar veren bu öğrenciler oluyor. Ve bu öğrencilere okul olarak da bir şey diyemiyorsun. Şikâyet kültürüne çok alışmışlar, en küçük bir şeyde valiliğe şikâyete gidiyorlar. Vali, onlarla ilgilendiği için bunu size karşı çok iyi kullanırlar. Çok doğru yaptığınız bir durumda size oradan baskı gelebiliyor.

K29: Yine sevgi evlerinde kalan bir öğrencimiz daha var o ise tam tersi arsızlığa vuruyor. “Hocam siz ne anlarsınız, siz hayatta ne gördünüz ne çektiniz.” diye durumunu çok iyi kullanıyor. Ve bu öğrenci yaramazlık yapıyor, arkadaşlarına da kötü davranıyor, sınıfın huzurunu bozuyor. ...çocukların ağzından “Vali babamıza gideriz.” sözünü duydum, siz düşünün.

4.2.1.5.Sigara ve Yasaklı Madde Kullanmaya Yatkınlık

Katılımcılardan elde edilen bulgulara göre, araştırmaya konu olan liselerin büyük bölümünde sigara kullanımının fazla olduğu görülmektedir. Ailesinde huzur ve düzen bulunmayan veya parçalanmış aileye sahip öğrencilerde sigara içme kullanımının diğer öğrencilerden daha fazla olduğu belirtilmektedir. Bu öğrencilerin genellikle birbirleriyle arkadaşlık etmesi, sigara kullanımlarının artmasına neden olmaktadır. Okul sınırları içinde sigara içmeye teşebbüs etmeleri ise katılımcı eğitimciler için kontrol sorunu yaratmaktadır. Aşağıda konuyu açıklaması ve örnekleme amacıyla bazı katılımcı beyanlarına yer verilmiştir.

K22: *Bu çocuklarda sigara gibi zararlı alışkanlıkların diğer çocuklara göre kesinlikle daha fazla olduğunu düşünüyorum. Şöyle bir bakın parçalanmış aile çocukları genelde hep bir birlerini bulur. Mesela en büyük ortak yönleri de sigara içmeleri. Bizi en iyi aynı derdi çekendir anlayışıyla hareket ediyorlar galiba.*

K8: *“Sigara içen çok okulda. Öncelikle ailesinde sorun olan öğrencilerde sigara kullanımı fazla, bu kesin. Bazen de inadına tuvaletlerde içmeye çalışıyorlar. Nöbetçi arkadaşlar, biz uğraşıp duruyoruz sonra.*

K28: *...büyük çoğunluğu sigara içiyor ve bu çocuklar alkol kullanımına meyilli oluyor hocam, kullanıyorlar da.*

K23: *... Daha çok beraber vakit geçirdikleri için sigara içme, alkol kullanma, kendi aralarında yayılıyor. Tabi Bu da bizlerin hiç istemediği bir şey hocam durum da bu işte, maalesef.*

Bazı katılımcılar ise sigara kullanımının dışında son zamanlarda öğrenciler arasında yaygınlaşan başka bir konuya dikkat çekmişlerdir. Öğrenciler, sağlık kurumları tarafından reçete karşılığında verilen antidepresan ilaçlarını temin etmekte ve amacı dışında kullanmaktadırlar. Suç teşkil etmeyen bu ilaçların kullanımı, tıpkı sigara gibi parçalanmış aile çocukları arasında daha yaygındır. Katılımcıların konuyla ilgili ifadeleri, bu soruna ışık tutmaktadır.

K31: *Aslında son zamanlarda bunlarda antidepresan ilaçları kullanıyor, bu yaygın, duyuyoruz öğrencilerden.*

K26: *Aileyle ilgili öyle sorunlar var ki çocukları itiyor bu yöne. Bir de biliyorum, “Daha iyi kafa yapıyor.” diyerek doktorun psikolojik sorunları olanlara verdiği ilaçlardan kullanıyorlar. Biliyorsunuz değil mi? Bunlar yasak da değil.*

4.2.2.Akademik Sorunlar

Araştırmaya katılan yöneticiler ve öğretmenlere göre parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde öğrenci kaynaklı akademik sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlar; devamsızlık ve okula geç gelme, akademik başarısızlık, derslere karşı ilgi eksikliği ve derslere katılmama,

gelecekle ilgili hedef belirleyememe alt temalarında bütünleştirilmiş olup aşağıda açıklanmıştır.

4.2.2.1.Devamsızlık ve Okula Geç Gelme

Parçalanmış aile çocukları, genel itibariyle diğer öğrencilere göre daha fazla devamsızlık yapmaktadır. Öğrenciyle ilgilenen birinin olmaması, ailede yaşanan sorunlar, öğrencinin sabit değil farklı yerlerde barınması ve bu sebeplerle ortaya çıkan kontrol eksikliği devamsızlık nedenleri arasındadır. Katılımcıların konu hakkındaki açıklamaları şu şekildedir:

K7: Eğer anne baba ayrı ya da anne baba arasında geçimsizlik varsa öğrenci her hafta farklı bir yerde kalıyor mesela. ...Özellikle okula gelmede bir düzensizlik söz konusu oluyor. Bu da bir idareci olarak beni zor durumda bırakıyor.

K10: Devamsızlıkla ilgili çok büyük sorun yaşıyoruz. ...Böyle sebepler devamsızlık başlıyor. Bir süre sonra okula gelmemek tatlı geliyor. Arkasını arayan biri olmayınca da bunu alışkanlık haline getiriyor.

K25: Okulumuzda devamsızlık nedenleri anketi uyguladık. Okulun genelinde devamsızlık sorunu var ama parçalanmış aile çocuklarının devamsızlık yapan öğrenciler arasındaki oranı daha fazla.

Diğer sorun ise öğrencilerin okula geç kalmasıdır. Annenin vardiyalı işte çalışması, aile sorunları, sosyal medya kullanımı ve öğrenci kontrolü eksikliğinin öğrencinin okula geç gelmesinin nedenleri arasında olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların duruma ilişkin ifadeleri şöyledir:

K2: ...çocuklarımızın bazılarında okula geç gelme bir sorun. Anne vardiyaya gidiyor, sabah çocuk kahvaltı yapamıyor, okula geç geliyor hatta hiç okula uğramıyor. Çocuk gelmedi diye anneyi arıyoruz. “Hocam okula gitmiş olması gerekiyordu, ben işteyim.” diyor. Şartları zor, anne ister istemez çocuğu takip edemiyor.

K21: ... özellikle aile sorunları yaşayan problemlili öğrencileri geç kaldıklarında sürekli telefonla ararım.

K11: Boşanma sürecinde ailede geçimsizlik ya da şiddet yaşıyorsa maalesef çocuk sosyal medyaya ya da telefonda oyuna yönelebiliyor. Bu nedenle gece geç yatıyor. ...sabah da okula gelemiyor.

Devamsızlık konusunda katılımcıların yaşadığı asıl sorun, öğrencilerin devamsızlık sınırını aştığı durumda yaşanmaktadır. Ortaöğretim öğrencileri, ilgili yönetmeliğe göre özürsüz 10, özürlü (doktor raporu, izin, sevk) 20 gün toplamda ise 30 gün okula gelmemeleri durumunda sınıf tekrarına kalmaktadır (MEB, 2013). Yönetmeliğe göre, sınırı aşan öğrencilerin devamsızlığının e-okul sistemine işlenip sınıf tekrarına bırakılması gerekmektedir. Fakat ilgililer, parçalanmış aile çocuklarının hikayesini ve devamsızlık nedenlerini bildikleri için genellikle öğrencilerin devamsızlıktan sınıfta kalmamaları için inisiyatif kullanmaktadırlar. Bu durumda, mevzuat gereği öğrencilerin sınıf tekrarına bırakılması ile devamsızlık nedenleri göz önüne alınarak bir üst sınıfa geçirilmesi arasında ikilem yaşanmaktadır. Mevcut yönetmelikler ile öğrencilerin özel durumları arasında seçim yapmanın getirdiği vicdani muhasebe durumu, araştırmanın katılımcılarından olan müdür yardımcılarının aşağıdaki ifadelerinde kendini göstermektedir.

K27: Okula geç kalıyordu, devamsızlık yapıyordu ve sınırı aşmıştı. ...Çocuk geçinmek için işe gidiyor. Ne yapsın? Anneannesinin yanında kalıyor, işten gece 2’de 3’te geliyor. Sabah 7’de 8’de okula gelemiyor. Burada 10 gününü aşmış 30 gününü aşmış devamsızlıkta çok önemi kalmıyor. O çocuğu kaybetmek çok kolay, sen sınıfta kaldın gelme dersin. Sonrası ne olacak?

K30: ... İşte bizim için en önemli sorun da burada oluyor. Yasal olmadığı halde öğrencinin geçirilmesiyle yani vicdanımızla sınıfta bırakılması arasında kalıyoruz. Çocuğu kazanmakla kaybetmek arasındaki çizgiyi ayırmak için günlerce uğraştığımız oldu, biliyor musun? Vicdani boyut bizi yasal olmayan bir işi yapmamıza zorluyor, çünkü çocuğun sorunlarını biliyoruz görüyoruz, görmezden gelemeyiz de. Bazen tersi bir kararla bıraktığımız olduğunda acaba doğru mu yaptık diye günlerce düşündüğümüz oluyor.

K20: ... Çocuğu geçirirsek yönetmeliğe göre uygun değil ama geçirince vicdanen daha rahat oluyoruz, burada ikilem yaşıyoruz. Biz yine böyle yapmaya devam ederiz hocam.

Yukarıdaki uygulamanın öğrenciler arasında bir ayrıma sebebiyet verdiğini, dolayısıyla öğrenciler arasında ayırım yapmanın doğru olmadığını ve her öğrenciyi yönetmeliğin uygulanması gerektiğini düşünen bir katılımcı (K2), görüşünü “...yok hocam biz farklı uygulama yapmayız. Çocuğun devamsızlığı 30 günü geçerse bizim yapacağımız bir şey yok ya da heyet raporu gerekli.” şeklinde ifade etmiştir.

Okul yönetiminin bazı öğrencilere özel nedenlerden dolayı izin vermesi, diğer öğrenciler tarafından sorgulanabilmektedir. Ayrıca bu durum öğrenciler arasında ayırım yapıldığı hissini de doğurabilir. Bir müdür yardımcısının yaşadığı olay, konuya örnek teşkil etmesi açısından aşağıdaki şekliyle aktarılmıştır:

K27: Çalıştığı için bazen okula geç geliyordu, izin yazıyordum. Bu durumda olmayan öğrenciler geldi bana bir defasında. “Hocam niye ona izin veriyorsunuz da bize vermiyorsunuz.” İşte o tür durumlarda ne diyeceğini bilemiyorsunuz. Diğer çocuk güvenmiş, size işe gittiğini özelini anlatmış. Siz bundan dolayı izin veriyorum diyemiyorsunuz ki, arada kalıyoruz hocam.

Devamsızlık sınırını aşan öğrencinin sorunları ve devamsızlık nedenleri değerlendirip bir üst sınıfa geçirilmesi yönünde karar verilmesi halinde okul yöneticilerinin sorun yaşama ihtimali vardır. Bu konuda okula yetki tanınması gerektiğini düşünen katılımcıların değerlendirmesi şu şekildedir:

K10: Çocuk okulda olmadığı halde okuldaymış gibi gösteriyoruz. Mesela bir öğrencim her perşembe cezaevine babasını ziyarete gidiyor, nasıl bırakacaksın? Valla çok büyük risk alıyoruz aslında. Bak yönetmelik amenna uygundur benim yol haritamdır, ama en azından bir şerh koşulsa dense ki: özel durumlar dışında, okul idaresinin öngördüğü durumlar dışında ...O beni kurtaracak, aslında herkesi kurtaracak.

K7: Devamsızlık konusunda idarenin kesinlikle yetkisi olması lazım. Biz bu öğrencilerin devamsızlığını çocuğun yararını göz önünde bulundurarak siliyoruz, peki o zaman diliminde, Allah korusun, çocuğun başına bir şey gelse ne olacak? Bu durumda direkt suç işlemiş oluyoruz. Diyelim ki yönetmeliğe uyduk çocuğu bıraktık. Ee başarılı bir öğrenciyi bu durumda kaybettik, eğitimin amacı bu mu? Sorunlarını

bildiğimiz bir öğrenci 2 gün okula gelmedi diye harcanacak mı? Bakanlık okul idaresine bu konuda mutlaka yetki vermelidir.

K20: Aslında ben sisteme kızıyorum, madem böyle bir durum var, elimin daha kuvvetli olmasını isterim. Okul yönetimine ya da öğretmenler kuruluna yetki verilsin, inisiyatif kullanabileyim.

Okulun yetkili kılınmasının veliler tarafından kullanılabilmesine, eğitimcilere yeni bir sorun doğurabileceğine dikkat çeken bir müdür yardımcısı (K27), “*Ama bu yetki okula verilirse ailelerle karşı karşıya gelebiliriz, bazıları da mazereti olmadığı halde bunu kullanabilir ama. Bu çok iyi değerlendirilmelibilemiyorum ki hocam nasıl yapılacak.*” şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

4.2.2.2.Derslere Karşı İlgisi Eksikliği ve Derse Katılmama

Araştırmanın bulgularına göre, bir genelleme yapılamamakla birlikte parçalanmış aile çocuklarının derslere olan ilgisinin ve derse katılımının diğer öğrencilerden daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Ailede yaşanan sorunlar, öğrencileri sınıf ortamında da etkilemekte ve zaman zaman bu öğrencilerin derse yoğunlaşmasını engelleyebilmektedir. Derse katılmada yaşanan sorun katılımcıların aşağıdaki cümlelerinde kendini göstermektedir.

K17: ...ama bu öğrenciler genel itibarıyla kopuklar dersten. ...Yani kafasını sıraya koyup başka bir âleme daldığını, başka şeyler hayal ettiğini görüyorsunuz. Ben anlatıyorum ama o beni dinlemiyor, ben farkındayım.

K18: Mesela bir öğrencimiz var babası İzmir’de annesi İstanbul’da, yeni evlilikler yapmışlar. Çocuk burada dedede kalıyor, bocalamış durumda, nerde ne yapacağını bilemiyor, bu çocuk nasıl derse kendini verebilsin.

K5: Akranları okulla ilgili konularla motivasyonları yüksel olarak ilgilenirken onların aklı evde kalabiliyor. Derste anlattıklarımızdan yeterli dönütü alamıyoruz maalesef. Anlamadığı için, yetersiz olduğu için değil ama konsantre olamıyor derslere.

K1: ...Yani aile disiplininden kopmuş bireyler oluyorlar. Okula sadece günü kurtarmak, arkadaşlarıyla vakit geçirmek için geliyorlar. Dolayısıyla dersle alakaları olmuyor.

Parçalanmış aile çocuklarının derse olan ilgisinin ve katılımının daha az olması, derslerin işlenişini etkilemekte, öğretmenleri zor durumda bırakmaktadır. Öğretmenler, bu öğrencilerin derse katılımını sağlamak için çaba sarf etmekte fakat genelde istediği neticeye ulaşamamaktadır. Öğretmenlerin motivasyonu düşmekte ve otoritesi sarsılabilmektedir. Bu durum öğretmenlerin kendini sorgulamasına, zaman zaman suçluluk duymasına ve kendini yetersiz hissetmesine neden olabilmektedir. Görüşmelerde rahatlıkla hissedilen bu durum katılımcıların aşağıdaki ifadelerine şöyle yansımaktadır:

K5: Hani ne yapmam gerekiyor diyorsunuz, artı bir çözüm geliştirmeniz gerekiyor. O da bir anlamda zaman da kaybettiriyor her zaman çözüm de bulamıyorsunuz zaten ne yaparsanız yapın, bu da bir gerçek.”

K1: Ders içinde grup çalışması yapılacağında bu öğrencilerimiz “Katılmak istemiyorum.” gibisinden çıkışları olabiliyor. Bu da dersin akışını etkiliyor.

K17: Öğrencinin derse katılımını sağlayamıyorum. Ben ne kadar söz hakkı versem de onu derse çekmeye çalışsam da dikkatini derse yöneltmeye çalışsam da bir türlü başaramıyorum. Bunu her ders yapmak da beni yoruyor.

K31: ... derse çekemediğim durumlarda bazen suçluluk duyuyorum, bazen kendimi yetersiz hissediyorum hiçbir şey yapamadığım için. Daha şevkle ders anlatmayı istediğim zamanlarda eğer böyle bir durumla karşılaştıysam birden motivasyonum düşüyor.

K22: ...Belki akademik alt yapısı en iyilerden ama en çok ödev yapmayan, ders dinlemeyen o. Olum ödevi niye yapmadın dedim, “Yapmayacağım hocam, getirmeyeceğim.” dedi. Bu durumda sınıf içi otoritemiz sarsılıyor. “Ona ödev veremedi, ondan ödev alamadı.” şeklinde öğrenciler düşünür.

4.2.2.3. Gelecekle İlgili Hedef Belirleyememe

Araştırmanın bulgularına göre parçalanmış aile çocukları, gelecek planlamada, akademik ve mesleki hedef belirlemede zorlanmaktadır. Öğrenciler, ailevi ve ekonomik sorunlar nedeniyle daha kısa vadeli hedeflere odaklanmaktadır. Dolayısıyla katılımcıların, gelecek kaygısı taşımayan öğrencilerle kurallara uyma, derse katılım, sorumluluk alma, ders çalışma ve motivasyon konularında sorun yaşadığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların yaşadıkları sorunlar, aşağıdaki alıntılarda görülecek şekilde yansıtılmıştır.

K19: ...Bir de bu öğrencilerin uzun süreli hedefleri yok. Çünkü çocuk günü kurtarmaya çalışıyor. İlgilenen yok, harçlığım nereden çıkacak, ihtiyaçlarım nasıl karşılanacak buna yoğunlaşıyor. Ya da istediği bir şey oluyor, mesela cep telefonu alacak, bunu nasıl alırım gibi kısa vadeli planlar var. İşte bunlardan dolayı öğrenci okulda kurallara uymuyor, sorumluluk almıyor.

K28: Gelecek ve meslek kaygısı da düşük oluyor. ...Hedef koyamama sorunu da var. Bu yaşlardaki çocuklarda onları okula motive den en önemli şey hedefleridir. Ee bu olmayınca davranışlarını bir nebze düzeltiyoruz ama motive edemiyorum hocam, motive etmek gerçekten zor oluyor.

K29: ...gelecek planlaması diye bir dert yok. Çocuğu derse katmamız çok zor oluyor, Böyle nasıl diyeyim, “Hocam bizimle uğraşmayın, hocam derse falan gerek yok” havasındalar, bunu çok ciddi hissettiriyor. Bizde de bir yulğunluk, isteksizlik oluyor.

4.2.2.4. Ders Başarısızlığı

Araştırmanın bulgularına göre katılımcı eğitimcilerin büyük bölümü, parçalanmış aile çocuklarının ders başarısıyla ilgili sorun yaşarken bir kısmının ise böyle bir sorun yaşamadığı anlaşılmaktadır. Parçalanmış aileden gelen bazı öğrencilerin psikolojik sorun, ev düzensizliği, aile içi geçimsizlik, aile disiplinsizliği, farklı kişi ve yerlerde barınma, dersten ziyade farklı önceliklerinin olması gibi nedenlerden ders başarısının düşük olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılara ait aşağıdaki ifadeler sorunu açıklamaktadır.

K16: Bu çocukların akademik başarıları hiç iyi değil. Hayatlarındaki öncelikler aile sorunları olduğu için okul hayatı, akademik başarı onlar için en en arka sırada. Kendi sınıfımda çok sayıda parçalanmış aileye sahip öğrencimiz var.

K10: *Çok küçük bölümü dışında [Ailenin parçalanma durumunu kast ediyor.] çoğunun başarısına olumsuz etki ediyor. Evde bir düzeni olmayan, masası odası olmayan huzuru olmayan birinin ders çalışması mı eğlencelidir yoksa...*

K15: *Aile içi geçimsizlik de aile parçalanması da çocuğun başarısına etki ediyor maalesef. Bizim öğrencilerimiz zeki, kapasitesi olan çocuklar aslında.*

Katılımcı eğitimciler; parçalanmış aile çocuklarının, dolayısıyla sınıfın ve okulun akademik başarısını arttırmak için artı gayrette bulunmakta fakat genellikle istedikleri neticeyi alamamaktadırlar. Bu öğrencilerin olması gereken seviyeden daha düşük başarı göstermesi ve katılımcıların sorunun çözümü noktasında zorlanmaları; katılımcı eğitimcileri üzmemekte, katılımcıların motivasyonlarını düşürmemekte, okula daha isteksiz gelmelerine sebep olmakta ve ders anlatma isteklerini düşürmektedir. Katılımcıların aşağıdaki ifadeleri, içinde buldukları durumu hissettirmesi açısından önemlidir.

K18: *....öğrenciler danışmanlık için bana geliyor. Biz de elimizden geleni yapıyoruz. Ama nedenler belirli ve çok da bir şey yapamıyoruz. Bu durum beni üzüyor, istediğim şey onları derslerine yönlendirebilmek ama olmuyor çoğu zaman.*

K1: *... Dolayısıyla sınıfımın, okulumun başarısı düşüyor. Gayretlerimize rağmen bu öğrencilerin başarısız olması bizi etkiliyor hocam. Kendimizi sorguluyoruz, okulda hatta evde bile daha negatif oluyoruz. Ertesi gün sınıfa gelirken şey oluyor oluyor, hani ayakların geri gitmesi durumu var ya...*

K15: *...Kendi dışında aile sorunlarından dolayı başarısız oluyor, uğraşyoruz ama istediğimiz olmayınca üzülüyoruz çocuklar adına. Mesela iki kızımız var eğer huzurlu bir ailede olsaydı iyi bir fen lisesine giderdi, yazık çocuklara onların suçu değil ki.*

Araştırmanın bazı katılımcıları, yukarıdaki katılımcıların aksi yönünde görüş bildirmişlerdir. Aile parçalanması ile öğrencilerin akademik başarısı arasında yukarıdaki örneklerde olduğu gibi bir ilişimin olmadığı hatta tam tersi durumların da yaşanabildiği katılımcıların şu beyanlarından açık bir şekilde anlaşılabilir:

K17: *... Ailesi parçalanmasının öğrenci başarısını etkilediğini ben söyleyemem. Bu durumda olup derslerinde çok başarılı öğrencilerim de var. Belki burada şöyle bir şey mi yapıyor acaba? Ailedeki eksiklikleri kendini derse vererek mi tamamlıyor.*

Mesela bir kızım bana “Hocam ben derse çalıştım mı sorunlardan uzaklaşıyorum, kendimi daha iyi hissediyorum” demişti. Çocuk kendince savunma geliştirmiş.

K21: Bizim öğrencilere baktığımızda aile parçalanmasının başarılarını etkilediğini söyleyemem. Hatta size şunu söyleyeyim, münazarada finale çıktık bizi temsil eden iki öğrencim parçalanmış aileden.

K4: Bizim okulumuz için parçalanmış aile çocuklarının başarısı düşüktür diyemem. Hatta bazı sınıflarımızda en başarılı öğrencilerimizin anne babası boşanmış, bu konuda bir farklılık yok bence, bizde sosyal farklılıklar var.

4.2.3.Sosyal Sorunlar

Araştırmanın bulgularına göre parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde öğrenci kaynaklı sosyal sorunlar yaşanmaktadır. Bunlar; iletişim kurmada zorlanma, kendilerine zararı olabilecek arkadaşlıklar edinme, sorun yaşadığı ebeveyn ve bu ebeveynlerin hemcinslerine karşı olumsuz tutum geliştirme ve otoriteye karşı gelme isteği alt temalarında bütünleştirilmiş olup aşağıda açıklanmıştır.

4.2.3.1.İletişim Kurmada Zorlanma

Katılımcılardan edinilen bulgulara göre parçalanmış aile çocuklarının önemli bir kısmının sosyal anlamda çevresiyle sağlıklı iletişim kurmada zorlandıkları görülmektedir. Bu öğrenciler, arkadaşlarıyla olan iletişiminde çok fazla sorun yaşamazken yönetici ve öğretmenlerine karşı kendini kapatmaktadır. Hal böyle olunca katılımcı eğitimciler, sınıf ve okulundaki bu öğrencilere ulaşmakta güçlük çekmekte, onların sorunlarını ve ihtiyaçlarını öğrenememekte ya da geç öğrenmektedir. Belki de öğretmen desteğine en çok ihtiyacı olan bu öğrencilere, yardım edilememekte ve onların hayatlarına dokunmada yetersiz kalınmaktadır. İhtiyacı olduğu halde öğrencilere ulaşamadığı durumlarda öğrencinin sorunlarının daha da büyüdüğü ve çözülmez bir hal aldığı anlaşılmaktadır. Bazı katılımcıların iletişim sorunu hakkındaki görüşlerine aşağıdaki alıntılarda yer verilmiştir.

K3: “Bu öğrencilerden bazıları kendini kapatıyor, çocuğa yaklaşılmaya çalışıyorsun çocuk yine kapatıyor kendini. Yani sınıfında hemen karşında oturan çocuğa ulaşmak çok zor bu durumda. Yine arkadaşlarıyla bir şeyler paylaşıyor ama öğretmenlerine idarecilerine duvar örüyor. Fakat bu kesinlikle aşılması gerekir aşamazsan zaten

kaybediyorsun öğrenciyi. Çocuğun duygularını, düşüncelerini anlamayınca haliyle problemi çözmeniz zorlaşıyor, hatta bazen imkânsız olabilir.

K29: ...ama iletişim kurmada zorlanıyorsunuz. Mesela sınıfın birinde sevgi evlerinde kalan kızımız var. Anne baba çok şiddetli geçimsizlik yaşamış, babaanneyi bıçaklamış, şiddet uygulamış, anne kaçmış. Baba bu çocukları dilendirmiş, en sonunda sevgi evlerine gidiyor çocuklar. Şimdi o çocuk tamamen kendini kapatmış durumda. Çocuğun sıkıntılarını öğrenemiyoruz, ne düşünüyor neden ders çalışmıyor bilmiyoruz ki müdahale edelim.

K11: ...bu çocuklar nasıl yardım isteyeceklerini de bilemiyorlar bizden. İletişim kurmakta güçlük çekebiliyorlar. Şimdiye kadar çevreden karşılaştıkları tepkiler, hatta öğretmenin yaklaşım tarzı belli bir süre sonra çocuğun kendisini kapatmasına neden oluyor belki de.

Araştırmanın bulguları analiz edildiğinde katılımcı eğitimcilerin iletişim sorunu yaşayan öğrencilerle özel olarak ilgilendikleri ve kendilerine has taktik geliştirdikleri görülmektedir. Katılımcıların iletişim kurma ve öğrencilere ulaşmada büyük oranda başarılı olduklarını, katılımcı görüşlerinden alınan aşağıdaki alıntılar örneklendirmektedir:

K10: ... Çocuğu çok iyi gözlemlemeden hocam, ama gözlemlemek de nasıl biliyor musun? Teneffüste o katta olacaksın, günlük geldi, gelmedi takip edeceksin, dersine giren hocalarla konuşacaksın bunu da her biri için yapacaksın. Bunu iyi yaparsan çocuk bir noktadan sonra sana teslim oluyor. Geliyor, durumu izah ediyor, anlatıyor. Aslında zor olan da o kontağı kurabilmemiz.

K15: Mümkün olduğunca ailenin yapısını öğreniyoruz ebeveynlerle hatta varsa yeni ebeveynlerle irtibata geçiyoruz aile niye ayrıldı, nasıl ayrıldı? Bunu öğrenmeye çalışıyoruz. ...mümkün olduğunca sosyal etkinliklerde, iyi oynamasa bile sportif etkinliklerde görev veriyoruz.

K16: Bazen derste öğrencinin canını sıkın görmüşsem teneffüste bir sıkıntı mı var bir sorun mu var diyorum. “Yok hocam!” diyor başta. Ama bak konuşmak istediğin bir şey olursa istediğin zaman konuşabiliriz, sen nasıl istiyorsan diyorum. Zamana

birakıyorum, üstelemiyorum. O gün konuşmasa da başka bir gün iki gün atıyorum beş gün sonra size geliyor anlatıyor.

K25: ...Tabi bunun için güven ortamını sağlayacaksınız, ilk adımı attıramazsanız olmaz.

K23: İlk defada iletişim kuramadım diye bırakmam. ...Ona birkaç defa kantinde çay ikram ettim. Sonra “Nasılsın, iyi misin, nerelisin, ailen ne iş yapıyor?” gibi sorular sorduktan sonra çocuk zamanla kendini açıyor, dökülüyor zaten hocam. “Annem babam ayrı yaşıyor hocam.” gibi anlatmaya başlıyor.

Araştırmaya konu alan bir proje okulu ise bu konuda daha ortaklaşa bir şekilde sorunu çözmeye yoluna gitmiştir. Ailesinde geçimsizlik ve parçalanma olan öğrenciler tespit edilerek onlarla özel olarak ilgilenmesi için öğretmenler görevlendirilmiştir. Başlarda bir öğretmenle başlaması planlanan iletişimin sonrasında diğer öğretmenlerle de geliştirilmesi amaçlanmış olup bu amaca büyük oranda ulaşılmıştır. Uygulanan bu yöntem, aşağıdaki alıntıda açıklanmaktadır.

K21: Biz önceki sene parçalanmış aileye sahip çocukları, evinde geçimsizlik olan, ailesinde ölüm ya da parçalanma olan çocukları belirledik ve özel olarak ilgilenilmesi için her öğretmene paylaştırdık. Mesela o çocukla dersin dışında muhabbet etsin, konu ders olmasın. İletişimi hiç olmazsa bir öğretmenle başlatıp sonrasında genele yaymak için bunu uyguladık. Amacımıza çok büyük oranda ulaştık, bu çocuklar sevgiye aç genelde. Tamam bu çocuklar içine kapanık ama alıp muhabbet ettiğinizde, değer verdiğinizde içini açıyor size.

4.2.3.2.Kendilerine Zararı Olabilecek Arkadaş Edinme

Araştırmanın bulgularına göre diğer sosyal problem ise parçalanmış aile çocuklarının “yanlış ve kötü” diye tabir edebileceğimiz arkadaşlar edinmesidir. Aileden gerekli ilgi ve sevgiyi görmeyen, ailesinde kontrol ve denetim bulunmayan öğrencilerin bu sorunla karşı karşıya oldukları görülmektedir. Okul dışından zarar görebileceği insanlarla arkadaş olabilmekte, çarpık bir arkadaş çevresi oluşturmaktadırlar. Diğer yandan bu insanlara ve gruplara kendilerini ispatlamaya çalışmakta ve onlar tarafından kabul görmek istemektedirler. Bu çevrelerde edindiği olumsuz davranışları okula taşıyabilmektedirler.

Öğrenciler, risklere karşı daha açık olurken katılımcı eğitimcilerin ise bu öğrencilere istendik davranış kazandırmaları oldukça zorlaşmaktadır. Katılımcıların aşağıdaki görüş ve düşünceleri bu konuyu açıklamaktadır:

K15: Özellikle okul dışından yanlış erkek ve ya kız arkadaşlıklar edinme ve... Bunun temel nedenin de ailenin, okulun dikkatini çekme olduğunu söyleyebilirim 20 yıllık tecrübemle.

K19: Bizim okulumuza göre konuşacaksa bu öğrencilerin büyük çoğunluğunda aile denetimi eksik hatta bazılarında hiç yok. Bu çocukların genelde çarpık bir arkadaş çevresi oluyor. Gece geç saate kadar dışarda geziyor. Orda gördüğü kötü davranışları okulda da getiriyor.

K20: Ailede kontrol olamadığında, sevgi olmadığında, ilgi olmadığında özellikle kötü arkadaş grubu edinme ve o gruba kendini kabul ettirme çabaları var çocuklarda. Biz idare olarak öğretmen arkadaşlarla birlikte bu çocukları kazanalım ellerinden tutalım istiyoruz ama genelde o tasvip etmediğimiz arkadaşlarıyla olduklarından onlara ulaşabilmemiz daha zor oluyor.

Öğrencilerin yanlış arkadaş çevresinde yasaklı maddeyi öğrendikleri, kullandıkları hatta ileride kendini ispatlamak isteyen öğrencilerin zararlı maddelerin temininde kullanılabilecekleri bir katılımcının (K20) “*Parçalanmış ailedeki çocuğun hayatında bir boşluk oluşuyor. Bunu biz mi dolduracağız karşı taraf mı? ...işte bu çocukları yanlışta götürecek kötü niyetli insanlar hocam. Kimisi yabancı maddeyle tanışıyor, kullanıyor. Ama belki de ileride bu işin içinde olacak değil mi?*” şeklindeki ifadesinden hissedilmektedir.

İstenmeyen davranışlar sergileyen parçalanmış aile çocuklarının okulda daha çok kendi durumundaki öğrencilerle arkadaş olduğu ve bu durumda söz konusu davranışların artış gösterdiği bir müdür yardımcısının (K2) “*...Takdir edersiniz ki bunlar beraber hareket ettiklerinden bir birlerinden güç buldukları için hatalı davranışlarını normal görüyorlar. Dolayısıyla bizler için daha çok sorun daha çok disiplin olayları demek.*” şeklindeki açıklamasından anlaşılmaktadır.

4.2.3.3.Sorun Yaşadığı Ebeveyn ve Bu Ebeveynlerin Hemcinslerine Karşı Olumsuz Tutum Geliştirme

Katılımcılar, araştırmanın diğer temaları üzerine görüşlerini rahat bir şekilde ifade ederken “Sorun yaşadığı ebeveyn ve bu ebeveynlerin hemcinslerine karşı olumsuz tutum geliştirme” alt temasında çekingen bir tavır sergilemişlerdir. Toplumda, cinsiyet konulu araştırmanın zorluğu düşünüldüğünde söz konusu durum, bu araştırmada da kendini hissettirmiştir. Araştırmaya katılan bazı eğitimciler, araştırmacının konuyu açmak için gösterdiği ek çabalarla yaşadıklarını ve düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Ailesinde parçalanma veya şiddetli geçimsizlik olan bazı öğrenciler, yaşadıkları olaylardan anne-baba ile erkek ya da kadın cinsiyetine karşı olumsuz tutum geliştirmektedirler. Bununla birlikte sorun yaşadığı kişinin cinsiyetine karşı nefret besledikleri diğer cinsiyete daha yakın davranabildikleri anlaşılmaktadır. Bu durumla, aile içi şiddete maruz kalan ya da tanık olan öğrencilerde daha çok karşılaşılmaktadır. Söz konusu sorun, “kız/erkek arkadaşıyla kavga etme, geçinememe ya da kız/erkek arkadaşına fazla yakın durma; öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre mesafeli yaklaşma ya da kendini öğretmenlerine daha yakın hissetme” şeklinde okul hayatına da yansımaktadır. Katılımcılara ait aşağıda yer verilen bazı ifadeler, konuyu örneklendirmesi ve açıklaması açısından önem arz etmektedir.

K11: Bir erkek öğrencim vardı anne babası ayrı. Babasından dayak yiyordu, annesi de şiddete uğramış. Erkekleri sevmiyordu, hatta nefret bile vardı, bunu hissediyordum. Kız arkadaşlarıyla daha çok zaman geçiriyordu, erkek öğretmenleriyle daha mesafeli kadın öğretmenleriyle ilgili daha iyi anlaşıyordu. Bu öğrenciye nasıl davranacağımızı bilemiyorduk. Onu öteleyemezsin, seni kendine yakın görmüş, yani onun hayatına bir negatiflik sokmaman için de çabalaman gerekiyor, zor bir durumdu benim için.

K23: Anneleri internetten tanıştığı biriyle kaçan kardeş iki öğrencim vardı. Büyüğü, değişik, çok kız arkadaşı edinen ama kız arkadaşlarıyla sürekli kavga eden, kavgacı gürlütcü sevilmeyen bir tipti. Küçüğü de bütün kızlardan nefret eden biriydi, kız arkadaşı yoktu. ...Tüm bunlar çocuklarda anne figürüne ve kadınlara karşı bir ön yargı oluşmasına sebep olmuş.

K29: *Mesela kendi sınıfımda 18 öğrenci var, 8'inin ailesi parçalanmış durumda. Çok ciddi sorunlar yaşıyor bu öğrencilerim. Babadan nefret eden, "Babam ölse kurtulsak." diye beddualar yazan... Ben sınıf rehberlik derslerinde bu hikâyeleri duyunca çok üzülüyorum, bazen kendimi zor tutuyorum ağlamayayım diye.*

4.2.3.4. Otoriteyi Karşı Gelme İsteği

Ailenin parçalanmasından sonra ortaya çıkan önemli sorunlardan biri de çocuğun sağlıklı bir çatı altında barınmamasıdır. Ölüm, anne babanın başka evlilik yapması, çocuğa bakmak istememesi ve maddi imkânsızlık gibi nedenlerden çocuklar genellikle tek ebeveyn, dede, akraba ya da sevgi evlerinde barınmaktadır. Anne, özellikle de baba faktörünün eksikliği, öğrenciler üzerinde denetimsizlik sorunu yaratmaktadır. Diğer taraftan belirli zamanlarda farklı yerlerde kalan çocuklarda bu sorun daha da belirginleşmektedir. Denetimsizlik halini okula yansıtan öğrencilerde okulun, pansiyonun ve sınıfın kurallarına uymama, aykırı davranışlarda bulunma, öğretmenlerine karşı gelme, otoriteye karşı çıkma davranışları görülmektedir. Bu sorunlara katılımcıların aşağıdaki açıklamaları örnek olabilir.

K18: *Zaman zaman anneannesinde kalan, babasında kalan, dedesinde kalan veya sevgi evlerinde barınan öğrenciler var. Çünkü anne ve babaların başka [İkinci evliliği kast ediyor.] evlilikleri söz konusu olabiliyor genelde. Hatta anne babaların çocuklara bakmak istemediği durumlar bile olabiliyor. Çocuklara "Git annen baksın, git baban baksın." bile deniyor. Tüm bu durumlar öğrencilerde kontrolsüzlük yaratıyor. ...Kim işine gelirse onda kalıyor. Öğrencinin bu denetimsizliği okula ciddi anlamda yansıyor. Öğrenci bu sefer öğretmenlerinin dediğine ve okul kurallarına daha doğrusu kendisinin kısıtlandığını düşündüğü şeylere karşı geliyor. Öğretmenlerine saygısız davranıyor. Dersin işlenmesine engel olabiliyorlar.*

K10: *...Örneğin hiç sigara içmeyen çocuk özellikle okulun tuvaletlerinde sigara içer oluyor.*

K6: *Otoriteye karşı gelme, başına buyruk davranma isteği, öğretmenlerini dinlememe gibi özellikler bu çocuklar bizim karşımıza çıkıyor. Bunları da topladığımızda okuldaki disiplin sorunları artmış oluyor.*

K20: ...Ama derslerine çalışmıyor, pansiyon kurallarına uymada sorun yaratıyor, oranın düzenini bozuyor. Olum kızım şunu şöyle yap dediğinde karşı gelebiliyor.

Boşanma aşamasında aile düzeninde ciddi değişiklikler yaşanmaktadır. Ayrıca anne ve babalar, kendi taraflarına çekebilmek için çocuğa fazlasıyla tolerans göstermekte ve çocuğun uyması gereken kuralları esnetmektedir. Aşağıdaki alıntıda da görüldüğü gibi öğrencide otorite boşluğu oluşmakta ve öğrencinin okul hayatını da etkilemektedir.

K21: Bir de o dönemde [boşanma süreci] anne çocuğu hoş tutmaya çalışıyor, baba çocuğu hoş tutmaya çalışıyor bu nedenle eski kurallar kalkıyor, düzen bozuluyor. Bunun da okula şöyle bir yansıması oluyor: Çocuk okulun kurallarına da uymamaya başlıyor. Atıyorum, defter kitap getirmiyor, derse geç geliyor, sınıfta huzursuzluk çıkarıyor, okul içerisinde sigara içiyor.

4.3. Kurumsal Sorunlar

Kurumsal sorunlar; kurumlar arası bilgi paylaşımı eksikliği, kurum içi bilgi paylaşımı eksikliği, eğitimcilerin parçalanmış aile çocuklarına yaklaşım sorunları ve parçalanmış aile çocuklarının danışmanlık ve rehberlik ihtiyacının karşılanmaması temalarında birleştirilmiştir.

4.3.1. Kurumlar Arası Bilgi Paylaşımı Eksikliği

Öğrencilerin eğitim gördüğü ortaöğretim kurumlarına, ortaokuldan ya da nakil geldikleri dengi kurumlardan öğrenciler ve bu öğrencilerin aile durumuyla ilgili bazı bilgiler gelmektedir. Anne babayla ilgili; meslek, sürekli hastalık durumu, ölüm durumu, birlikte ya da ayrı oldukları ve engel durumu MEB e-okul sistemi üzerinden ortaöğretim kurumlarına ulaşmaktadır. Öte yandan öğrencilerle ilgili; özel eğitim durumu, ekonomik durum, evde aile dışında yaşayan olup olmadığı, geçirdiği kaza, geçirdiği hastalık, sürekli hastalığı, sürekli kullandığı ilaçlar, kullandığı cihaz ve protezler vb. bilgiler aynı sistem üzerinden ortaöğretim kurumlarına gelmektedir. Ayrıca çocukla ilgili mahkemeye intikal etmiş bir durum varsa mahkemenin talebiyle milli eğitim müdürlükleri aracılığıyla danışmanlık tedbiri, eğitim tedbiri ve sağlık tedbiri uygulaması okullara ulaştırılmaktadır.

Araştırmanın bulgularına göre yukarıdaki bilgiler, öğrencinin bir önceki okulu tarafından sisteme büyük çoğunlukla işlenmemekte, eksik işlenmekte ya da güncellenmemektedir. Aynı zamanda bu bilgilerin parçalanmış aile çocukları ve onların sorunlarını öğrenmek için yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu bilgiler resmi veriler üzerine oluşturulmaktadır. Dolayısıyla ebeveynlerin hukuki boşanmaları dışında ayrı yaşamaları ve ailede yaşanan şiddetli geçimsizliklere ulaşma imkânı yoktur. Aşağıdaki alıntılar sorunu açıklaması ve örnekleme açısından önem arz etmektedir.

K2: Bir önceki kurumdan çocuğun ailesinin durumu geliyor ama işlenmemiş olabiliyor, yani yeterli olmuyor ya da yanlış oluyor. Bunlar bize eski okulundan gelse tabii ki çocuğa yaklaşımımız açısından çok çok iyi olur. Okul açıldıktan sonra biz tamamlamaya çalışıyoruz. Ama süreç uzuyor, mesela risk haritasını çıkardıktan sonra görüşmelere başlıyoruz görüşmeye ya da bir problem çıktığında. Tabii kriz yaşanmış oluyor önleyici tedbirde geç kalmış oluyoruz.

K19: Diğer okuldan [Öğrencinin geldiği ortaokulu kastetmektedir.] dosya gelmez, nakil geldiği okuldan da gelmez. Sadece e-okulda bazı bilgileri var. Orada boşanma, ölüm gibi bilgiler var ama detaylı değil, yetmez...

K21: ...e-okulda ne geldiyse o. Orda birkaç bilgi var veliyle ilgili öğrenciyle ilgili. ...ama şiddetli geçimsizlikten anne baba evi ayırmış, resmi boşanma olmamış ise onu bilemiyoruz. En çok da sorun yaşadığımız öğrenci grubu bunlar zaten.

K12: ...çok detaylı, derin mevzular gelir. Mesela danışmanlık tedbiri, eğitim tedbiri, sağlık tedbiri kararı alınmışsa çocukla ilgili yasal olarak onlar gelir, mahkeme ister onu da...

Aile parçalanmasının büyük bir bölümü evliliğin ilk yıllarında gerçekleşmektedir (TÜİK, 2018b). Dolayısıyla bu çalışmanın ortaöğretim seviyesinde yapıldığı düşünülürse aile parçalanmasının çoğunlukla öğrencinin henüz liseye başlamadan önceki yıllarında gerçekleştiği kabul edilebilir. Bu öğrencilerin ortaöğretimde yaşadığı sorunların belirlenmesi ve çözümünde çocuğun ortaokul, ilkokul ve okul öncesi dönemlerindeki durumunun bilinmesi önem arz etmektedir.

Öğrencinin alt kademe eğitim kurumlarında yaşadığı sorunlar, sınıf ve rehberlik öğretmenlerinin görüşü, çocuğun velayet durumu, ailenin parçalanma sürecini nasıl atlattığı vb. bilgilerin ortaöğretim kurumlarına ulaştırılmasının önemli olduğu anlaşılmaktadır. Böylelikle okul yönetimi ve öğretmenler zaman kazanacak ve sorunları daha iyi tespit edip bu sorunlara etkili çözümler üretebileceklerdir. Konunun daha iyi anlaşılması için katılımcı görüşlerine dair örnekler aşağıdaki alıntılarda verilmiştir.

K12: Parçalanmış aile çocuklarıyla ilgili gizlilik dışı bilgiler de benzeri şekilde bize gelse iyi olur. Zaman kazanırız bir defa, artı çocuk önceki eğitim yıllarında aileden kaynaklı ne tür sorun yaşamış bunu bilmek çok iyi olur. Şimdilerde istenmedik davranışlarının altında belki de geçmişte yaşadığı bizim bilemediğimiz ailevi nedenler var.

K21: Velayet ya da boşanma varsa çocuğun süreci nasıl atlattığı, yapılan çalışmalar, süreçle ilgili rehber öğretmen görüşü bunlar bize e okul sisteminden gelse çok faydalı olur hocam. Az önce de bahsettim, boşanmalar lisede değil daha çok bizden önce oluyor. Biz kendi çabamızla öğrenmeye çalışıyoruz, tabi hepsini başaramıyoruz.

K11: Önceki eğitim kurumundan çocukla ilgili bilgiler mutlaka gelmeli. Atıyorum çocukta bir sorunla karşılaştık. Elimizde geçmiş yıllara ait öğretmen görüşü olsa babası öldüyse süreci nasıl atlattığı, ailede boşanma olmuşsa çocuğa etkileri nasıl oldu, çocuk içine mi kapandı agresif bir kimliğe mi büründü... Biz bunları bilsek bugünkü davranışlarını, tepkilerini daha iyi yorumlamaz mıyız? Tabii ki de sağlıklı yorumlarınız, öyle değil mi hocam? Bunu bir nevi öğrencinin kullanma kılavuzu gibi düşünün. Şimdi bu olmayınca ne oluyor biliyor musunuz? Öğrencinin evine gideceksiniz, çocukla bire bir görüşeceksiniz, belki gerekirse eski öğretmeniyle görüşeceksiniz.

Öğrencisinin ortaöğretim öncesi durumunu ve yaşadığı sorunları bilmediği için bu sorunları çözmede zorlanan ve kendi çabasıyla konu hakkında bilgi edinmeye çalışan bir müdür yardımcısının ifadeleri, konunun önemini belirtmesi için aşağıdaki alıntıda verilmiştir.

K10: *Bir öğrencimin davranışlarında anormallik seziyordum ve zaman buldukça öğrenciyi izlemeye çalıştım. Ama öğrenci hakkında yeterli bilgi edinemedim. Ee bende dosyası da yok. Bildiğim tek şey anne baba boşanmış. Bir önceki okulundaki rehber öğretmeni aradım. Rehber öğretmenden iki defa intihar girişiminde bulunduğunu ve okulun risk haritasında olduğunu öğrendim. Ama ne zaman, bir sürü çaba sonrasında geç de kalabilirdim. Niye bize bunu bildirmediğiniz dediğimde “Hocam biz bunları size göndermekle mükellef değiliz ki.” dedi. Parçalanmış aileye sahip öğrencilerin bu tip bilgileri bizimle paylaşılmalı.*

4.3.2. Kurum İçi Bilgi Paylaşımı Eksikliği

Parçalanmış ailelerde aile bütünlüğünün olmaması, aile içi sorunlar ve ekonomik yetersizlik gibi nedenlerden dolayı bu ailelerden gelen çocukların diğerlerine göre daha dezavantajlı olduğu düşünülebilir. Araştırmanın bulgularına göre, parçalanmış aile çocuklarıyla ilgili gizlilik dışı bilgilerin, yaşanan sorunların, psikolojik durumun, maddi durumun kısacası öğrenciyi dezavantajlı kılan nedenlerin eğitimciler tarafından bilinmesinin önemli olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcı eğitimciler, bazen çocuğun durumuna göre yaklaşım geliştirmenin önemli olduğunu vurgulamakta aksi durumda öğrenciyi olumsuz yönde etkileyecek hataların yapılabileceğini belirtmektedirler. Aşağıdaki alıntılar, iki katılımcının görüşlerinden oluşmakta ve konuyu özetlemektedir.

K12: *Ailesinde sorunlar olan, ayrılma, ölüm olan çocukların durumunu bilmemiz gerekiyor, bu bize büyük fayda sağlar. Örneğin, ödevini yapmamış, defterini unutmuş, ne bileyim derste kafasını vurmuş yatıyor. Bu öğrenci parçalanmış bir aile çocuğu ise bunu biliyorsak daha farklı yaklaşırız çocuğa. ... Öğretmen bilse bunu, çocuk akşam galiba bir sıkıntı yaşamış, uykusuz kalmış diye düşünüp teneffüste çağırıp “Hayırdır oğlum, kızım uykusuz mu kaldın, bir sıkıntın mı var?” diye sorar. Aksi halde sınıf içinde “Olum niye yatıyorsun, kaldır kafanı.” diye öğrenciyi azarlayacak belki de.*

K2: *Sınıf öğretmenlerinin, ders öğretmenlerinin de bu çocukların sadece ailesindeki ayrılmayı ya da ölümü değil, sorununu, psikolojik durumunu atıyorum işte maddi durumunu bilmesinde fayda var. Çünkü bu çocuklar, diğer arkadaşlarına göre ekseriyetle beklenmedik yerde beklenmedik çıkışlarda bulunabiliyor, farklı tepkiler verebiliyor.*

Araştırmanın bulguları analiz edildiğinde araştırmaya konu olan ortaöğretim kurumlarında parçalanmış aile çocuklarıyla ilgili verilerin toplandığı ne var ki kurum içinde okul yönetimi, sınıf rehber öğretmeni, ders öğretmeni ve rehberlik öğretmeni arasında sistemli bir bilgi paylaşımının olmadığı ya da yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Bilgilerin özellikle ders öğretmenleriyle paylaşımı konusunda ciddi eksiklikler olduğu görülmektedir. Öğrencinin aile durumunu, sorunlarını bilmeyen katılımcılar, zaman zaman hataya düşebilmekte ve öğrencinin sınıf içinde, arkadaşlarının yanında üzülmeye sebebiyet verecek davranışlarda bulunabilmektedir. Yaşanan sorunların anlaşılması için aşağıdaki ifadeler sorunu örneklendirmesi ve açıklaması açısından önem arz etmektedir.

K25: ...bilgileri topluyoruz ama öğretmenlerle paylaşılmıyor, bu hususta eksikliklerimiz var. Derse giren arkadaşlar çocuğun aile yapısını, kişilik özelliğini bilmiş olsa herhangi bir olayda, bu durumları göz önüne alarak hareket edecektir...

K11: Öğretmenler çocukla ilgili bilgileri çoğu zaman kendisi öğreniyor... bir çocuk var, arkadaşlarına çatıyor, tuvalette sigara içiyor laf anlamaz bir çocuk anlayacağını. Yine dersimde tuttu arkadaşına hakaret etti. Ben de o sinirle “Yarın babanı okula bekliyorum.” diye çocuğa çıktım... Meğerki çocuk babadan şiddet görmüş, şimdi baba aileyi terk etmiş, çocuk babadan nefret ediyor. Tabi ben bunları sonradan öğrendim... ..bilsem baba demez velini çağır derdim.

K1: İşte bu noktada şu eksikliği yaşıyoruz biz, iletişimimiz zayıf, düzenli bir paylaşımımız yok. Öğretmenler çoğunlukla rehber öğretmeni olduğu sınıfın ailevi durumlarına hâkim olduğunu düşünüyorum ben. Dersine girdiği diğer 7-8 sınıftaki öğrencilerle alakalı detaylı bilgiye sahip olduğunu düşünmüyorum. Okul yönetimi tarafından öğretmenlerin dersine girdiği bütün sınıflardaki öğrencilerin durumlarını bilmelerine yönelik çalışma yapılmalı.

K4: Sınıf rehber öğretmenlerinin otomatik olarak haberi oluyor ama ders öğretmenleriyle bu konuda bilgi paylaşımımız yeterli diyemeyiz hocam.

Kurum içi bilgi paylaşımı eksikliğiyle ilgili bir diğer sorun da paylaşım zamanında yapılmamasıdır. Eğitim öğretim yılının başlarında toplanan bilgilerin zamanında ilgililerle paylaşılmayıp arşivleme için eğitim yılının sonunda okul idaresine teslim edildiği bir katılımcının (K25) şu: “...Sınıf rehberlik faaliyetlerim içerisinde bulunması gereken bir

dosya var. O dosyanın içinde de parçalanmış aile çocuklarının bilgisi var. Sene sonunda, biz o formların doldurularak okul idaresine teslim edilmesini sağlıyoruz. ... bilgiler senenin başında toplanır.” ifadesiyle açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

Parçalanmış aile çocuklarıyla ilgili gizlilik dışı bilgiler, zamanında ve sistemli bir şekilde paylaşılmadığı için bazı öğretmenlerin kendi imkânlarıyla bilgi edinmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların aşağıdaki ifadeleri bu durumu örneklemektedir.

K17: Çocukların durumlarını tam olarak bilmiyorum, bize bir şey diyen olmuyor. Bilgilerin bizimle yeteri kadar paylaşılmadığını düşünüyorum. Ya da bir olay olduktan sonra ne olacak? Çünkü az önce bahsettiğim çocukla ilgili bilgileri ben gittim kendim sordum, ablasına [sevgi evlerinde çocuğa rehberlik eden kişiyi kastetmektedir] sordum, arkadaşlarına sordum, öyle öğrendim.

K29: Ben okul yönetiminden bilgilerin gelmesini beklemiyorum, çok geç geliyor bazen de gelmiyor. Şöyle yapıyorum: Ben bir dersi aldığım anda, ilk derslerimden birini buna ayırırım. Öz geçmiş yazmalarını istiyorum, kendinizi tanıtın diyorum, hani böyle kompozisyon gibi. ...kendi adıma bunu uyguluyorum.

4.3.3.Eğitimcilerin Parçalanmış Aile Çocuklarına Yaklaşım Sorunları

Veriler analiz edildiğinde, katılımcı öğretmen ve yöneticilerin lisans eğitimlerinde doğrudan parçalanmış aile çocuklarına özel bir eğitim almadıkları anlaşılmaktadır. Her gruptan öğrenci gibi parçalanmış aile çocuklarının da yaşayabileceği sorunlara yönelik kriz yönetimi, problem çözme, öfke yönetimi gibi konuların eğitim bilimleri derslerinde verildiği bilinmektedir. Öte yandan öğretmen ve yöneticilerin büyük çoğunluğunun görev sürelerinde parçalanmış aile çocuklarıyla ilgili bir eğitime katılmadıkları görülmüştür. Parçalanmış aile çocuklarına özel bir eğitim almadıklarını belirten katılımcıların ifadeleri aşağıdaki iki alıntıyla örneklendirilmiştir.

K8: ...Kendi adıma konuşayım: Bu çocuklarla ilgili fakültede eğitim almadık. ...Hani üniversitede kriz yönetimi, problem çözme gibi konuları rehberlik dersinde almıştık, o var. ...Göreve başladıktan sonra da bir eğitime katıldığımı hatırlamıyorum. Bu dönem bir semire gittim ama o daha çok mülteci öğrenciler içindi...

K23: *Geçen yıllarda parçalanmış aile çocuklarına nasıl davranmalıyız gibi bir konuyla ilgili seminer vardı. Ben katılamadım. Galiba Karaman'dan az kişi katılabilmışti. Bunun gibi benzeri seminerler verilmeli ama hocam bu seminere herkes dâhil edilmeli. Ulusal olmasına da gerek yok, mahalli de olabilir.*

Son yıllarda parçalanmış aileden gelen çocuk sayısıyla birlikte bu çocukların yaşadıkları sorunlar, artmakta ve aynı zamanda farklılaşmaktadır. Farklı yaşantıları olan, karmaşık sorunlar yaşayan, hayatlarında farklı riskler barındıran bu öğrencilerin hayatlarına dokunabilmenin ve onlara yardımcı olabilmenin bir profesyonellik ya da eğitim gerektirdiği anlaşılmaktadır. Katılımcı eğitimciler, bu çocuklara nasıl yaklaşılacağı ve onların sorunlarına nasıl çözüm üretileceği konularında kendilerini yeterli görmemektedirler. Karşılaştıkları sorunlardan edindikleri deneyimle bir davranış ortaya koydukları, zaman zaman ise hata yapabildikleri anlaşılmaktadır. Daha profesyonel bir yaklaşım geliştirmek için eğitim almaları gerektiğine inanmaktadırlar. Katılımcıların bu düşünceleri aşağıdaki alıntılarda dillendirilmektedir.

K20: *Bence öğretmen arkadaşlar bu konuda eğitim verilmeli, öyle düşünüyorum. Bu çocuklarla ilgilenme öyle kolay değil hocam. ... Çok farklı hikâyeleri var. Şartları diğer arkadaşlarıyla eşit değil. ...Artık günümüz sorunları çok kompleks, riskler çeşitleniyor. Biz o sorunlara yabancı olduğumuz için çözmemiz de kolay olmuyor. Profesyonelce konuya eğilmeliyiz. ... “Ben biliyorum, tecrüben var.” Yok efendim, “Eğitime ne gerek var?” olayına girmeye hiç gerek yok.*

K27: *... Tecrübeyle elde edindiğimiz bazı yöntemlerimiz var, doğru. Onlarla idare ediyoruz işte. Bazen kaş yapacağız derken göz de çıkarabiliriz ama. Bu konuda mutlaka, kesinlikle, burayı vurguluyorum bak hocam, eğitime katılmalıyız. Öğretmeni, yöneticisi herkes. Benim meslekte 25 bitiyor. İlk yıllarımda sorsanız gerek yok derdim. Ama şimdi en önemli sorunlardan birisi oldu. Eskiden boşanmalarda, ölüm durumunda çocuk çok mağdur olmuyordu. Bir akraba, dede, amaca bakıyordu çocuğa.*

K11: *Yok hocam, biz bu çocuklara nasıl yaklaşacağımızı, problemlerine nasıl yardımcı olacağımızı, bence bilmiyoruz... Ortamlarını mutlaka görmeliyiz. Mesela, staj yaptığımız zaman mutlaka bir çocuk esirgeme kurumuna gitmeliyiz, mutlaka veli*

ziyaretleri yapmalıyız özellikle de bu ailelere yönelik. Tabi bunu görev esnasında da yapmalıyız.

Aslında her yeni deneyimin bünyesinde hata barındırabileceği ve herkesin kendi tecrübesiyle bilgiyi edinmesinin ekonomik bir yöntem olmadığı düşünülebilir. Parçalanmış aile çocuklarına karşı nasıl yaklaşılması gerektiğine ilişkin bir eğitimin seminer şeklinde değil daha çok tecrübelerin paylaşımı şeklinde yapılması gerektiğine inanan katılımcının görüşü şu şekildedir:

K26: Tamam eğitim olmalı ama sadece biri gelsin anlatsın, gitsin değil. Bizler, atıyorum milli eğitimin [Karaman Milli Eğitim Müdürlüğünü kast ediyor.]salonunda toplansak. Ben yaşadığımı anlatsam o yaşadığını anlatsa karşılaştığımız sorunları paylaşsak inanin çok faydası olur. Tecrübeden yararlanırsınız, benim düştüğüm hataya arkadaşım düşmez.

Bazı katılımcı eğitimcilerin parçalanmış aile çocukları ve onların sorunlarıyla yeteri kadar ilgilenmediği, onlara yardımcı olmada isteksiz olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerle ilgilendiği ve öğrencilerin sorunlarına kafa yorduğu anlaşılan katılımcı eğitimciler ise bu durumdan rahatsızlık duymaktadır. Ailesinde yaşanan boşanma, ölüm ve ayrı kalma gibi sebeplerden belirli sorunlar yaşayan ve diğer öğrencilere göre dezavantajlı şartlarda olduğu bilinen bu öğrencilerin görmezden gelinmemesi gerekmektedir. Sorunlarını tespit ederek onlara yardımcı olmak, onların hayatına dokunmak bir eğitimcinin en başat görevlerinden birisi olarak düşünülmelidir. Aşağıdaki alıntılarda yer verilen katılımcı görüşleri, konuyu açıklaması açısından önem arz etmektedir.

K23: Biz öğretmenler için şöyle bir eleştirim var: Çok körüz, görmüyoruz bazı şeyleri. “Bu çocuk zaten böyle, bundan bir şey olmaz, zaten bütün sınıfın düzenini de bozan o madundayız.” Çoğu zaman birini kazanma derdimiz yok. Bunu en başta kendi adıma da söylüyorum [Aslında kendisinin parçalanmış aile çocuklarıyla ilgilendiği fakat başkalarını suçlamak istememesinden dolayı bu ifadeyi kullandığı çok net anlaşılmaktadır]. ...Mesela, “Bu parçalanmış bir aile çocuğu, bizlere göre dezavantajlı bir ailede yetişmiş.” diye düşünüp “Bunun elinden tutmam gerekiyor. Bu benim mesleğimin ve insan olmamın gerektirdiği bir sorumluluk.” demeliyiz. Üç maymunu oynamamalıyız hocam.

K11: *Bizim okulda bazı öğretmen arkadaşlar hiç ilgilenmezler mesela. Tabii insanın yapısından kaynaklanan bir şey bu. Ben dersimi anlatır giderim, bana ne öğrenciden havasında olan öğretmenlerimiz var az da olsa. Bu çocuklarla daha çok ilgilenmeliyiz. Bizim çocuklarımız zeki çocuklar hocam, bir yerden tutturduğun zaman gidiyor, sorunları düzeltebiliyorsun. Bizde çözüm basit, çocuğa dokunabildin mi tamam.*

Parçalanmış aile çocuklarına pozitif ayrımcılıklar yapılırken öğrencinin bunu bilmemesi ve öğrenciye topluluk içinde diğer öğrencilerden farklı davranılmaması gerekmektedir. Bu durumunu kullanacak öğrencilerin olacağı gibi öte yandan kendisine farklı davranılmasından rahatsızlık duyanlar da olabilir. Bir katılımcı (K11), bu durumu “...çocuklara arkadaşlarının arasında, sınıfta kesinlikle farklı davranmamalıyız, ne olumlu ne de olumsuz yönde. Bunu kullanabilir. Fakat arka planda pozitif ayrımcılık olabilir ki yapmamız lazım da.” şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmen ve yöneticilerin tanımadığı öğrenciye ailesiyle ilgili sorular yöneltirken dikkatli olması gerekmektedir. Onlarla tanışırken ya da arkadaşlarının bulunduğu bir ortamda doğrudan anne/babası hakkında sorular sormamalıdır. Şöyle ki aile bireylerinden birisi ölmüş ya da çocuk ailedeki herhangi birilerinden nefret ediyor olabilir. Öğrenci bu durumun bilinmesini istemeyebilir, bilinmesi halinde üzülebilir ya da farklı tepkiler gösterebilir. Bir katılımcı kaygılarını şöyle dile getirmektedir:

K12: *Biz sınıf rehber öğretmenlerine ders öğretmenlerine sık sık şunu belirtiyoruz: Sınıf içinde, arkadaş ortamında çocuklara “Olum, kalk bakalım ayağa, baban ne iş yapıyor senin?” şeklinde bilmeden kesinlikle sormayın. Bizlere hep böyle sormadılar mı hocam? ...artık günümüzde yanlış, tanışmak için bu sorular sorulmamalı. Çocuk yeni geldiği bir okulda hiç tanımadığı bir sınıfta bu sorulara muhatap olmak istemez. Çocukların istemediği, korktuğu bir şey bu. Belki babası ölmüştür, belki de çocuk babadan nefret ediyordur, bilmiyorsun ki sen.*

4.3.4. Parçalanmış Aile Çocuklarının Danışmanlık ve Rehberlik İhtiyacının Karşılanmaması

Parçalanmış aile çocuklarının danışmanlık ve rehberlik ihtiyaçlarının karşılanmaması sorunları; okulların rehberlik öğretmeni eksikliği, rehberlik

öğretmenlerinin eğitimi, sağlık kurumları tarafından verilen destek ve tedavinin yetersizliği temalarında birleştirilmiştir.

4.3.4.1.Okulların Rehberlik Öğretmeni Eksikliği

Katılımcı görüşlerine göre ortaöğretim kurumlarında rehberlik öğretmeni eksiklikleri vardır. Bazı okullarda rehberlik öğretmeni bulunmazken bazılarının da norm kadroda yetersizlik olduğu görülmektedir. Rehberlik öğretmeni bulunmayan okullara haftanın belirli günlerinde başka okullardan rehberlik öğretmeni görevlendirilmektedir. Rehberlik öğretmenin hiç olmadığı ya da yetersiz olduğu okullarda rutin ve resmi işler yapılmakta gelgelelim bu öğrencilerin sorunlarıyla yeteri kadar ilgilenilememektedir. Katılımcıların konu hakkındaki açıklamaları şu şekildedir:

K25: Şu anda öğrencilerin talebine yetiyoruz ama hocam öğrencilerimiz gerçek anlamda burayı kullanacak olsa yetişmem mümkün değil. Bizde iki kadro var ama ben tekim.

K22: Rehber öğretmenlerin sayısının çok az olduğunu düşünüyorum. Türkiye geneline bilemem ama Karaman için şunu biliyoruz rehber öğretmenleri olmayan okullar var ya da yetersiz rehber öğretmen. RAM'ın söylediği şu : “Eğer çok büyük bir olayınız olursa RAM'a gelin, probleminizi orada çözelim.”

K10: Rehber öğretmen bizim okulumuzda yetersiz, sadece 1 kişi var. Aslında bir kadromuz daha var. Öğrencilerin sorunlarına yetişemiyoruz biz hele de bu çocukların. ...resmi prosedüre zor yetiyorsun zaten.

K8: Yok hocam bizim rehber öğretmenimiz. Dışardan görevlendirme gelir bize o da haftanın iki günü. Tabi öğrenciyi ne kadar tanıyacak, 360 civarındaki öğrenciyi nasıl yetecek? Siz düşünün artık.

4.3.4.2.Rehberlik Öğretmenlerinin Eğitimi

Katılımcıların görüşleri analiz edildiğinde, rehberlik öğretmenlerinin parçalanmış aile çocukları hakkındaki eğitim durumu konusunda farklı bakış açılarının olduğu görülmektedir. Rehberlik öğretmenlerinin bir bölümü, fakültede aldıkları bu eğitimi yeterli bulurken bir bölümü ise yetersiz bulmaktadır. Rehberlik öğretmenlerinin lisans eğitiminde

parçalanmış aile çocuklarının eğitimine özgü farklı bir ders ya da eğitim almadıkları tespit edilmiştir. Lakin eğitimden uzak kalma, özgüven eksikliği, içine kapanma, öfke kontrolü, iletişim kuramama gibi problem dallarında eğitim aldıkları anlaşılmaktadır.

Aldıkları eğitimleri yetersiz bulanlar, lisans eğitiminde ve hizmet içinde, parçalanmış aile çocuklarının eğitimine özgü eğitimlerin bulunması gerektiğini savunmaktadırlar. Ayrıca gelecek yıllarda, okullardaki parçalanmış aile çocuklarının sayısında artış olacağını düşünmekte ve bu konudaki eğitime olan ihtiyacın da aynı oranda artacağını tahmin etmektedirler. Hâlihazırda böylesi bir eğitim eksikliği, bazı danışmanlık hizmetlerinde ve sorunların çözümünde hissedilmektedir. Bu çocukların sorunlarına yaklaşımın bir profesyonellik gerektirdiği ifade edilmektedir. Aşağıdaki rehberlik öğretmeni görüşleri, sorunu örneklendirmesi ve açıklaması açısından önem arz etmektedir.

K12: Bizler fakülteden mezun olurken bu konuda özel bir eğitim almadık, gerçi o zaman şimdiki kadar gerekli de değildi belki. ...önümüzdeki süreçte bizlerin önüne çıkacak en büyük sorunlardan birisi bu öğrencilerin eğitimi olacak. Nasıl ne yapmamız gerektiğini profesyonel olarak bilmiyoruz. ... Bakanlık nezdinde bizler için, diğer arkadaşlar için [Branş öğretmenlerini kastetmektedir.] hatta yöneticiler için bir çalışma yapılmalı. ... Çünkü bu çocukların dünyası çok farklı, özellikle de bir kısmının.

K32: Açıkçası ben kendimi yeterli bulmuyorum. ...Aile parçalanmasıyla ilgili spesifik anlamda lisansta da bir eğitim verilmediği için direk bununla ilgili çok şey bilmiyorsun. ...Mesela geçen hafta boyunca eğitime aldılar bizi, risk grubundaki öğrencilerle ilgili eğitimler aldık. Mülteci öğrenciler, depresyon gibi travmatik olaylar yaşamış öğrenciler, göçten etkilenmiş öğrencilerle ilgiliydi ama parçalanmış aile çocukları yoktu bu eğitimin içinde. ... Karaman'a bakarsak bizim okula bakarsak aslında en çok parçalanmış aile çocuklarıyla karşılaşsınız. Aslında günümüzde göç de var ama bunun kadar değil. Ben bu öğrencilere nasıl yaklaşacağım ile ilgili eğitim almak isterdim hocam.

K4: Ben elimden geldiğince destek olmak istiyorum ama bir yere kadar oluyor. Yerine göre tıkandığın oluyor. ...maalesef böyle bir problem var. ...eğitimlerde parçalanmış aile çocuklarına daha fazla yer verilmeli.

Öte yandan aldığı eğitimlerin parçalanmış aile çocuklarının sorunlarını da kapsadığını belirten rehberlik öğretmeni, ayrıca bir eğitime gerek olmadığını düşünmektedir ve bu duruma ilişkin değerlendirmesi şöyledir:

K19: Üniversitede okurken parçalanmış aile çocuklarına özel eğitim almadık. Ama o parçalanmış aile çocuklarının yaşadığı sorunları da kapsayan eğitimleri aldık. Mesela eğitimden uzak kalması, özgüven eksikliği, içine kapanma, yaşadığı sosyal problemler, öfke kontrolü, iletişim kuramama işte bunlarla ilgili eğitimler aldık. Açıkçası bunların yeterli olacağını düşünüyorum. Ha durumu ağır olanlar oluyor, onları da psikiyatra, ilgili birimlere yönlendiriyoruz.

4.3.4.3.Sağlık Kurumları Tarafından Verilen Destek ve Tedavinin Yetersizliği

Araştırmanın bulgularına göre araştırmanın yapıldığı Karaman'da, parçalanmış aile çocuklarına verilen psikolojik destek ve tedavinin yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Parçalanmış aile çocuklarına daha profesyonel ve etkin psikolojik desteğin sağlanması gerektiğine inanılmaktadır. Kamu hastanelerinde yeterli sayıda psikolog ve psikiyatr bulunmamakta öte yandan randevularda sıraları oluşmaktadır. Katılımcıların aşağıdaki ifadeleri, konuyu açıklaması açısından önemlidir.

K7: Mevzuat olarak sorarsanız her şey çok iyi ama uygulanabilirliği o kadar iyi değil. Bir doktor randevusu almak kolay değil ki. Okulda bir sorun yaşasak psikologdan hemen sıra vermiyorlar, mesela çocuk intihara kalkışmış doktora yönlendiriyoruz 10 gün sonra sıra geliyor. Düzenli bir sosyal, psikolojik destek alabildiğini söyleyemem, çok daha etkin ve profesyonel olmalı. Tabi bu da bir süreç ve takip gerektiriyor kolay da değil.

K12: Biz buna refere diyoruz. Bizi aşan durumlarda psikoz nevroz durumlarında psikiyatriye yönlendiriyoruz çocuğu. Çok yoğun çalıştıkları için öğrencilerin beklentilerini karşılayamıyorlar, oturup da yarım saat dinleyemiyor çocuğu. Karaman' da özeller dâhil üç psikolog var, net değil onu söyleyeyim benim bildiğim kadarıyla. Ama çocuk psikiyatrisi bir tane galiba.

Kamu hastanesinde, psikolog ve psikiyatr randevularının oldukça yoğun olmasından hastalara yeterli zaman ayrılamamaktadır. Öğrencilere yeteri kadar zaman ayrılmadan farklı

yöntemler denenmeden genellikle benzer ilaçlarla tedavi yoluna gidilmektedir. Bu durumun bazı öğrenci, veli hatta rehberlik öğretmenlerinin tedaviye olan inancını kırdığı görülmektedir. Bu sebeple öğrencilerin ve ailelerin psikiyatriste gitmek istemedikleri anlaşılmaktadır. Aşağıdaki alıntılarda bu durum açıklanmaktadır.

K21: Maalesef yeterli desteği alamıyoruz, Karaman'da psikolog anlamında eksiklik var. Psikiyatri de öyle galiba, çocuk gidiyor ilaç veriyorlar. Zaman ayıramıyor, Bir aileyi dinliyor bir çocuğu dinliyor bunu kullan gel gibi bir yonteme gidiyor galiba. Bu nedenle artık aileler de psikiyatriye gitmek istemiyor.

K28: Devlet hastanesinden sıra alıp gidiyor çocuklar, bir antidepresan alıp geri dönüyor. Yani böyle telkinler, çeşitli etkinlikler yok. Farklı yöntem kullandıklarını düşünmüyorum. Onlar da haklıdır sanırım muayene sıraları kısa oluyor. O ilaçları kullanınca genelde sakinleştiklerini söylüyorlar. Hep benzer ilaçlar veriliyor, çok benziyorlar birbirine hatta bir öğrenci “ yasal uyuşturucu ” demişti ilaçlara..

Ailenin parçalanmasından sonra çocuğun tek ebeveynle yaşaması halinde ekonomik sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu ailelerin ekonomik sorunlardan dolayı özel hastane ve kurumları genellikle tercih etmediği bir rehberlik öğretmeni (K4) şu şekilde: “Baba yok, anne fabrikada çalışıyor. Tabi ekonomik sorunlar yaşanıyor böyle ailelerde. Bundan dolayı özel bir psikoloğa gidemiyorlar, bunu karşılayacak durumları yok maddi anlamda. Burada da yönlendirebileceğimiz psikolog az ve randevuları aşırı derecede yoğun.” ifade etmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma, ortaöğretim yönetici ve öğretmenlerinin parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde karşılaştığı sorunları belirlemeyi ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler getirmeyi amaçlamıştır. Bu bölümde, bulgular bölümündeki bilgilere dayanılarak ulaşılan sonuçlar ile uygulayıcılar ve araştırmacılara yönelik tavsiyelere yer verilmiştir.

5.1.Sonuç ve Tartışma

Karaman ilinde, ortaöğretim yönetici ve öğretmenlerinin parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde karşılaştığı sorunları belirleyerek sorunları gidermeye yönelik öneriler geliştirmeyi amaçlayan bu çalışma; aile kaynaklı sorunlar, öğrenci kaynaklı ve kurumsal sorunlar olarak üç ana temada ele alınmıştır. Öncelikle aileden kaynaklanan sorunlar değerlendirilmiştir. Bu bölümde öğrenci velayeti ile öğrencinin eğitiminde aile desteğinin yetersizliği konularında sorunlar olduğu görülmektedir.

Öğrenci velayetinde yaşanan sorunlar, daha ziyade velayeti alan ve velayeti elinde bulunmayan ebeveynlerin boşanma sonrasındaki mücadelelerinden kaynaklanmaktadır. Velayeti elinde bulunmayan ebeveyn ve yakınlarının öğrenciyle görüşürülmesi, öğrenciye izin verilmesi, resmi işlerde yasal veli onayı gibi konular katılımcılara sorun yaratabilmektedir. Velayeti alan taraf, kendinden habersiz yapılan işlemlerde, görüşme izni veren öğretmen ve yöneticilere itiraz edebilmekte öte yandan ilgili kurum ve birimlere şikâyetle bulunabilmektedir. Öğrencinin yararına bile olsa velayeti diğer ebeveyne karşı koz olarak kullanmaktadır. Bu durumda iş ve işlemleri aksayan, arada kalan öğrenciler olmaktadır.

Araştırmanın velayetle ilgili bulguları, alanyazındaki araştırmalarla benzerlik göstermektedir. Rendall, vd. (2001) ve Amato (1991), velayetle ilgili sürecin oldukça stresli yaşandığını ve boşanmanın en dramatik dönemi olduğunu belirtmektedirler. Çünkü bu dönemde ziyaret kuralları ve çocuğun bakımıyla ilgili yüklenilmesi gereken görevler gibi konularda sorunlar yaşandığı, ayrıca ebeveynlerin bir diğerine karşı çocuğu kullandığı belirtilmektedir. Laver ve Laver (1991), velayetin çoğunlukla annede kaldığını, velayeti alan annelerin ise ruhsal, ekonomik, sosyal vb. sıkıntılardan çocuklara yeterli vakit ve enerji ayıramadıklarını belirtmektedirler (Akt. Öngider, 2013).

Velayetle ilgili diğer bir sorun da boşanmadan sonra ebeveynlerin velayet konusunda anlaşamadığı ve velayet davalarının karara geç bağlanmadığı durumlarda yaşanmaktadır. Ayrı yaşayan fakat velayeti elinde bulunduran anne ve babaların, çocukla ilgili kararlarda anlaşamadığı zamanlar olmaktadır. ocuk üzerindeki yasal hakları devam ettiği için iki taraf da birlerinden habersiz çocukla ilgili işlemler yapabilmekte dahası bunu, karşı tarafla olan mücadelesinde koz olarak kullanabilmektedir. rnek vermek gerekirse farklı bir ilde yaşayan baba, annesiyle kalan çocuğunun naklini kendi yaşadığı ile e-devlet sistemi üzerinden isteyebilmektedir. Sistem de annenin veya çocuğun onayına ihtiyaç olmadan buna izin vermektedir. Boşanmanın ardından ebeveynlerin velayet konusunda uzlaşamadığı ve bu durumun da çocukları olumsuz anlamda etkilediğini ortaya koyan alışma (Bauserman, 2002), bu araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Sorunlu bir şekilde boşanan ebeveynlerin ayrıldıktan sonra da ocuk üzerinden tartışmayı devam ettirme ihtimalleri oldukça yüksektir. Bazı kurumlar, velayetle ilgili sorun yaşanabileceği ihtimaline karşı önlem almaktadır. Velayetin kimde olduğu, öğrenciyle kimin görüşebileceği, öğrenciye kimin izin alabileceği, öğrencinin kiminle görüşmek istemediği konularında çalışma yapılmaktadır. Edinilen bilgiler ilgililerle paylaşılmakta iş ve işlemler bu doğrultuda gerçekleştirmektedir. Böylelikle olası sorunlar, asgari düzeye indirilmektedir.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde, parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde aile ve ebeveyn desteğinin yetersiz olduğu, görülmektedir. Katılımcılar, öğrenciyle ilgili olası sorunlarda ya da rutin işlerde veliyle irtibat kurmak istediğinde aileye ulaşamamakta, çoğu zaman bir muhatap bulamamaktadır. Bu durumda, öğrencinin kontrolü zorlaşırken olası sorunlarına erken ve etkili müdahale edilememektedir. Sorunlar, süreç içerisinde büyümektedir. Dolayısıyla eğitimciler, bu sorunun çözümünde ilerleyen zamanlarda hayli zorlanmaktadırlar. Erdoğan (2010), okul ile veli iletişiminde yaşanan bu yetersizliklerin sebebini, çalışan tek ebeveynlere bağlamaktadır. Bu durumda olan tek ebeveynlerin ekonomik kaygılardan, çalışma şartlarından zaman bulup okula yeteri kadar gelemediklerini belirtmiştir.

Öğrenci eğitiminde aile desteğinin yetersizliği temasında yaşanan diğer sorun ise öğrenciyle “sorunlu” diye nitelendirebileceğimiz ebeveynin ya da amca, teyze gibi üçüncü kişilerin ilgilenmesidir. Eğitimcilerin her iki durumda da yeterli aile desteği alamadıkları, hatta bazı yakınların, sorunun çözümüne zarar verdikleri anlaşılmaktadır. Araştırmanın bu bulgusunu Hatun’un (2012) araştırması bir dereceye kadar desteklemektedir. Hatun (2012), boşanma

sonrasında çocuğun yaşadığı ebeveynin çalışmak zorunda olduğuna, iş yaşamının getirdiği psikolojik zorlukların bu ebeveynler üstündeki etkisine dikkat çekmektedir.

Ailenin parçalanmasından sonra tek ebeveynli ailelerdeki anne ya da baba, evin ekonomik yükünü tek başına karşılamak durumundadır. Özellikle annelerin, özel sektördeki çalışma şartlarından zaman bulamadıkları için çocukla yeteri kadar ilgilenemediği, çocuğun işlemlerini takip edemediği bilinmektedir. Bu durumdaki öğrencilerin izin, ders seçimi gibi eğitimleriyle ilgili işlemlerinde mağduriyet yaşanmaması için, sene başında veliden alınan bir vekâlet dilekçesiyle soruna belirli düzeyde çözüm üretildiği, görülmüştür.

Velilerin, öğrenci işlemleri için okula her zaman gelememesi durumunun pansiyonlu okullarda da yaşandığı bilinmektedir. Pansiyonlu okullarda yatılı öğrencilerin olası bir mağduriyet yaşamaması adına Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 34. madde hükmü eğitim ve öğretimle ilgili iş ve işlemleriyle sınırlı olmak üzere, velinin yazılı iznine bağlı olarak okul yöneticilerinden birinin öğrenci velisi olarak tayin edilebilmesine fırsat vermektedir (MEB, 2013). Böylelikle okul idaresi, bir yöneticiyi veli olarak belirleyerek öğrencinin eğitim hayatını kolaylaştırmaktadır.

Avcı (2010), öğrencilerin okulda şiddete yönelmesinin en önemli sebeplerini, ailenin parçalanması ve aile içi şiddet olarak değerlendirmektedir. Öğrenci kaynaklı davranışsal sorunlarda, öncelikle kavgacı ve saldırgan davranışlarının ele alınması isabetli olacaktır. Araştırmanın bulgularına göre, parçalanmış aileden gelen bazı öğrencilerin, aileden yeterli ilgi ve sevgiyi görmediği, psikolojik ve maddi ihtiyaçlarının karşılanmadığı görülmektedir. Bu öğrenciler okul ortamında dikkat çekmek, arkadaşlarına kendini kabul ettirmek, grup içerisinde ön plana çıkmak istemektedirler. Aile şiddetine tanık olma ihtimali, diğer öğrencilere göre daha fazla olan bu öğrenciler; saldırgan tavır, kavga ve şiddetle bu isteklerini gerçekleştirme yoluna gitmektedirler.

Araştırmanın yukarıdaki sonucunu Avcı'nın (2010) araştırması desteklemektedir. Avcı (2010) da parçalanmış ailelerde, anne-babadan birinden mahrum olmanın çocuğun şiddete yönelmesinde önemli bir etken olduğu ifade etmektedir. Boşanma, ölüm ve terk durumunda birlikte yaşadığı ebeveynin çocuğa karşı tutumunun önemine değinmiştir. Tek ebeveynle yaşayan ve kendisine ilgisiz, sevgisiz davrandığını düşünen öğrencilerin diğerlerinden daha fazla saldırgan davranışlar sergilediği sonucuna varılmıştır.

Şentürk (2006), ailenin parçalanmasıyla psikolojik ve fiziksel ihtiyaçları karşılanmayan çocukların şiddete yönelmesinin nedeni sosyalleşme ihtiyacıyla açıklamaktadır. İhtiyaçları karşılanamayan öğrencilerin sosyalleşme süreci olumsuz etkilenmekte ve kesintiye uğramaktadır. Sosyal davranışlar edinme olasılığı azalan çocuk, kendini saldırgan davranışlarla ifade etmektedir. Yine bu çocuklar, kendilerine mani olduğunda ve hak kazanma durumunda kuvvetin gerekliliğini düşünmektedirler. Dolayısıyla alanyazındaki bu bulguların, araştırmanın bulgularını desteklediği ve açıkladığı görülmektedir.

Parçalanmış aileden gelen ve saldırganlık düzeyleri fazla olan öğrencilerin, okulda genellikle beraber vakit geçirdikleri görülmektedir. Bu durumda, okul içinde akran zorbalığı ortaya çıkmakta, sonrasında ise bu sorunun “küçük çeteleşmelere” everilebildiğini anlaşılmaktadır. Dolayısıyla okulun işleyişi bozulmakta, okulda suç oranları artmakta, öğrenciler daha çok disiplin cezası almakta, eğitimciler ise okulun düzeninin sağlamakta zorlanmaktadır. Konu hakkında Alkan'ın (2014) yaptığı çalışmaya göre, parçalanmış aile çocuklarının okuldan ceza alma oranı %19,1 iken bu oran tam aile çocuklarında %8,8 olarak bulgulanmıştır.

Katılımcılara göre, parçalanmış aile çocuklarının çoğunda iki zıt davranış örneğinden birisi gözlenmektedir: Bir kısmı, içine kapanıkken; başka bir kısım ise ileri düzeyde dışa yönelimli diye sınıflandırabileceğimiz davranışlar sergileyebilmektedir. Bir nevi davranış ve tepkilerinin uçlarda olduğu yorumu yapılabilir. Birinci kısımdakilerde, kendini arkadaşlarından ve çevresinden soyutlama, depresyon durumları görülürken; ikinci kısımdakilerde ise arkadaşlarıyla geçinememe, umursamazlık, şımarıklık, hırçınlık, etrafını rahatsız etme ve çok hareketlilik gibi davranışlar görülmektedir.

Bu araştırmada “İki zıt davranış: İçe dönük veya ileri düzeyde dışa yönelimli olma.” şeklinde işlenen tema, şaşırtıcı bir durum olarak algılanmamalıdır. Temadaki iki zıt davranışın yaşanması, araştırmanın diğer bulgularına göre daha farklı boyutta olsa da alanyazındaki çalışmalar bu durumu bir dereceye kadar açıklamaktadır. Öztürk (2005), çocukların boşanma sonrası tepkilerinde suçluluk (ebeveyninin boşanmasından kendini sorumlu tutma), depresyon ve boşanmayı reddetme (hiçbir şey olmamış gibi davranma) konularına değinmiştir. Buradaki depresyon ve suçluluk tepkisi, içe dönük; boşanmayı reddetme, ileri düzeyde dışa yönelik (umursamaz, rahat davranışlarda bulunma hali) davranışlar kategorisinde değerlendirilebilir. Benzer şekilde Gander ve Gardiner (2004) de ebeveynlerinin boşanması durumunda çocukların,

kendini suçlu görme ya da tam tersi hiçbir şey olmamış gibi davranma tepkilerine değinmiştir (Akt. Akyol, 2013).

Hetherington ve Kelly (2002), okul öncesi dönemindeki çocuklarda yaptığı araştırmada, erkek çocukların dışa yönelimli davranış sorunlarını daha fazla sergilediğini kız çocuklarının ise içe yönelimli (depresyon vb.) davranış sorunları yaşadıklarını belirlemiştir (Akt. Hatun, 2012). Çalışma her ne kadar ortaöğretim düzeyinde yapılmamış olsa da bu tema altındaki iki zıt davranışı belirli derecede açıklamaktadır. Altunbulak ve Aydoğan (2015) ise boşanma sonrasında çocukların diğer öğrencilere göre daha çok içe kapanık davranışlar sergilediğine değinmiştir.

Bu iki davranışın ayrı ayrı değil de tek bir tema içerisinde tartışmaya konu edilmesini gerekli kılan neden, katılımcıların yaşadığı sorunlardır. Şöyle ki parçalanmış aileden gelen öğrencilerin fazla olduğu okul ve sınıflarda bir kısım içe kapanık davranış sergilerken diğer kısım hırçnlık, şımarıklık, başkasını rahatsız etme gibi ileri derecede dışa yönelimli davranabilmektedir. Bu durumda, daha hırçın yapıda olanlar; içe kapanık öğrencileri rahatsız etmekte, ders dinlemesini engellemekte ve onlara akran baskısı uygulamaktadır. Katılımcılar, sınıf yönetiminde ve okulun düzenini sağlamada zorlanmakta, sorunun çözümünde daha çok çaba sarf etmektedir.

Parçalanmış aile çocuklarının önemli bir kısmının, öfke kontrolü noktasında sorun yaşadığı görülmektedir. Ailesinde geçimsizlik yaşanan, özellikle de şiddete tanık olan ya da maruz kalan çocukların öfkelerini kontrol edemedikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca bu öğrencilerin, basit diye tanımlanabilecek durum ya da olaylarda ani ve aşırı tepkiler göstermektedir. Bu tepkiler; kavga etme, arkadaşına vurma, küfretme ya da kötü söz söyleme şeklinde sınıfta, atölyede ya da okulun diğer bölümlerinde yaşanabilmektedir. Bu durum, katılımcılara sınıf kontrolü ve okul düzeni sağlamada sorun yaratmakta ve “nerde ne yapacağı belli olmayan” öfkesini kontrol edemeyen bu öğrenciler katılımcı eğitimcileri tedirgin etmektedir.

Araştırmanın öfke kontrolüyle ilgili bulguları, alanyazındaki çalışmalarla büyük oranda paralellik göstermektedir. Pırtık (2013), tam aileden gelmeyle parçalanmış aileye sahip olma durumlarının öğrencinin öfkesini kontrol etmesinde etkili olduğunu açıklamış ve parçalanmış aileden gelenlerin daha az kontrol edebildiğini belirtmiştir. Spielberger ve Culbertson (1991), ABD’de 179 lise düzeyinde yaptıkları çalışmada, tek ebeveynle kalan öğrencilerin, ebeveynleriyle birlikte kalanlara göre öfkelerini çevresine daha çok yansıttığı sonucuna

varmışlardır (Akt. Dingiltepe, 2009). Fiyakalı (2008) ise öğrencilerin öfkelerini kontrol edememesi ve çevreye ifade tarzlarının ebeveynlerinin tutumlarıyla ilişkili olduğuna değinmiştir. Ailede şiddete şahit olma ya da maruz kalma ile öğrencilerin öfkelerini kontrol edememesi ve davranışıyla çevresine yansıtması arasındaki bağlantı bu bağlamda değerlendirilebilir.

Bu araştırmanın verileri, bazı öğrencilerin ailesinin parçalanmasını, suistimal ettiklerine ve isteklerini yerine getirmede bir araç olarak gördüğüne işaret etmektedir. Ailesinde yaşanan sorunları kullanma, lafazanlık yapma, kendilerini acındırma, olumsuz davranışlarının çevresi tarafından kabul göreceğini düşünme gibi durumlar görülmektedir. Bu yöntemlerle isteklerini yaptırma ve sorumluluktan kaçma yoluna gitmektedirler. Öğrencilerin, bu yöntemlerle kazanım sağlamaları durumunda, benzeri yöntemleri tekrarladıkları anlaşılmaktadır. Bu durum, zaman içerisinde alışkanlık haline gelerek eğitimcilerin muhatap olacağı davranış sorunları yaratacaktır.

Alanyazın incelendiğinde “öğrencilerde aile durumunu kullanma” durumun karşılığını görebilmek mümkündür. Türkaslan (2007), çocuğun boşanmış bir aileden olmayı çevresine karşı bir silah gibi kullanabileceğine dikkate çekmiştir. Çocuğun yerli yersiz isteklerinin yerine getirilmesinin doğru olmadığını, boşanma sonrası etkileri azaltmadığını belirtmiştir.

Kimi katılımcılar ise özellikle yetiştirme yurtlarında barınan bazı öğrencilerin idari mercilerin kendilerine olan desteğini kullandıklarını ve şikâyet kültürü edindiklerini, belirtmektedir. Aynı zamanda eğitimciler idari kurumlardan kendilerine baskı yapılacağı kaygısı taşımaktadır. Bu baskıyı hisseden eğitimcinin, mesleki öğretileriyle hiyerarşik gücün ikileminde kalacağı ve mesleğine uygun hareket etmede zorlanacağı düşünülebilir. Türkaslan (2007), bu konuya değinirken çelişen davranışlarda bulunulmaması ve ortak hareket edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Araştırmanın bulguları, ortaöğretim seviyesi öğrencilerde sigara kullanımının fazla olduğunu belirtmekle birlikte parçalanmış aile çocuklarının, diğer öğrencilerden daha fazla sigara içtiğini ortaya koymaktadır. Bu öğrencilerin genellikle bir birleriyle arkadaşlık etmesi, sigara kullanımlarının artmasına neden olmaktadır. Bu öğrencilerin beraber hareket etmesiyle birlikte okul içinde sigara içmeleri ya da buna teşebbüs etmeleri ise okulun düzenini bozmakta ve yönetilebilirliğini azaltmaktadır.

Alanyazındaki bazı çalışmalar (Şentürk, 2006; Frost ve Pakiz 1990), parçalanmış aile çocuklarında sigara kullanımının daha fazla olduğunu desteklemektedir. Araştırmada, parçalanmış aile çocuklarında yasaklı madde kullanımının diğer öğrencilerden daha az ya da fazla olduğu sonucuna varılmamıştır. Fakat alanyazın araştırmasında karşılaşılmayan başka bir sorunla karşılaşılmıştır. Öğrenciler, sağlık kurumları tarafından reçete karşılığında verilen antidepresan ilaçlarını temin etmekte ve amacı dışında kullanılmaktadırlar. Bu ilaçların kullanımı suç teşkil etmese de yasaklı madde kullanımının ilk adımlarının biri olarak değerlendirilebilir. Çünkü ilaçlar amacı dışında kullanılmakta ve ilaçların temininin hangi yollardan sağlandığı ise bilinmemektedir.

Bu araştırmanın bulgularına göre, öğrenci kaynaklı akademik sorunlarda devamsızlık ve okula geç gelme, derslere karşı ilgi eksikliği ve derse katılmama, gelecekle ilgili hedef belirleyememe ve ders başarısı alt temalarında yaşanan sorunlar ön plana çıkmaktadır. Bu araştırmanın bulguları, parçalanmış aile çocuklarının diğer öğrencilere göre daha fazla devamsızlık sorunu yaşadığını ortaya koymaktadır. Öğrenciyle ilgilenen birinin olmaması, aile içi sorunlar, öğrencinin farklı yerlerde barınması ve öğrenci üzerindeki aile kontrolü eksikliği, öğrencinin devamsızlığını arttıran nedenler olarak belirlenmiştir.

Aile parçalanmasının öğrenci devamsızlığı üzerinde etkili olduğu alanyazındaki araştırmalarda da ortaya konmuştur. Hatun (2012), çocuğun beraber kaldığı anne ya da babanın çalışmak zorunda olması, iş hayatının zorlukları, çocukla yeteri kadar ilgilenilmemesinin öğrenci devamsızlığını arttırdığını belirtmiştir. Benzer şekilde Apaydın ve Gebizli (2017) de devamsızlık oranlarının parçalanmış aile çocuklarında daha fazla olduğunu belirtmiştir.

Devamsızlıkla birlikte parçalanmış aile çocuklarında yaşanan bir benzer sorun ise okula geç gelmedir. Özellikle beraber yaşanan ebeveynin vardiyalı bir işte çalışması ve öğrenciyle ilgilenen birilerinin olmamasından, parçalanmış aile çocuklarında bu sorunla daha sık karşılaşılmaktadır. Yine sosyal medya bağımlılığı, bununla birlikte geç uyuma ve erken uyanamama gibi sebepler, okula geç kalmada oldukça etkili olmaktadır.

Parçalanmış aileye sahip öğrencilerin devamsızlığı ve okula geç kalmalarında katılımcıların yaşadığı asıl sorun, öğrencilerin devamsızlık sınırını aştığı durumda yaşanmaktadır. Ortaöğretim öğrencileri, ilgili yönetmeliğe (MEB, 2013) göre özürsüz 10, özürlü (doktor raporu, izin, sevk) 20 gün toplamda ise 30 gün okula gelmemesi durumunda sınıf tekrarına kalmaktadır. Yönetmeliğe göre, sınırı aşan öğrencilerin devamsızlığının e-

okul sistemine işlenip sınıf tekrarına bırakılması gerekmektedir. Fakat katılımcıların, parçalanmış aile çocuklarının hikayesini ve devamsızlık nedenlerini bildikleri için genellikle öğrencilerin bir üst sınıfa geçmesi hususunda inisiyatif aldıkları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin eğitim hayatını ve geleceğini düşünerek yapılan işlemin mevcut mevzuatta bir karşılığının bulunmaması ise katılımcıları oldukça tedirgin etmektedir. Bu durumda katılımcı müdür yardımcıları, mevzuat gereği öğrencileri sınıf tekrarına bırakma ile devamsızlık nedenlerinin göz önüne alarak öğrencilere sınıf atlatma arasında ikilem yaşamaktadır.

Katılımcılar, yukarıda anlatılan sorunun çözümü için ilgili yönetmeliğe (MEB, 2013) parçalanmış aile çocuklarının devamsızlık sınırına ilişkin bir şerhin düşülmesi ya da bu takdirin okul idaresi ve öğretmenler kuruluna bırakılarak yöneticilerin yetkili kılınması yönünde öneriler getirmektedir. Diğer taraftan böyle bir yöntemin gerçek anlamda mazereti olmayan veliler ve öğrenciler tarafından kullanılabilmesi, öğrenciler arasında adaletsizlik duygusu yaratabileceği yönünde kaygılar da mevcuttur.

Öğrenci devamsızlık süresi, bir üst sınıfa geçme ya da sınıf tekrarı gibi sorunlar teknik konulardır ve bu sorunları çalışma kapsamında değerlendirmek güçtür. Bununla birlikte katılımcıların görüşlerinin MEB tarafından dikkate alınması gerektiği söylenebilir. İyi planlanmamış bir uygulamanın öğretmen ve yöneticiler için yeni bir sorun doğurabileceği düşünülürse bu sorunun çözümü konusunda atılabilecek bir adımın çok iyi planlanması gerektiği sonucuna varılabilir.

Bu araştırmanın bulguları, parçalanmış aile çocuklarının derslere olan ilgisinin ve derse katılımının diğer öğrencilerden daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Parçalanmış ailelerin çoğunda yaşandığı kabul edilen çeşitli aile sorunlarının, öğrencinin sınıf ve okul hayatını olumsuz anlamda etkilemesi beklenir. Dolayısıyla derslere yoğunlaşamama, ders sırasında evle ilgili problemleri düşünme, derse ilgi duymama, dersten çabuk sıkılma gibi sorunlar parçalanmış aile çocuklarında diğer öğrencilere göre daha çok gözlenebilmektedir.

Alanyazındaki araştırmalar, derse katılım ve derse ilgi duyma konularında bu araştırmayla benzerlik göstermektedir. Apaydın ve Gebizli (2017), parçalanmış aile çocuklarının derslerdeki dikkat dağınıklığı ve okula gelmeyi istememesi verilerinin, diğer öğrencilerden daha yüksek düzeyde olduğunu ifade etmektedirler. Şahin (2013) ise

araştırmasında, bu öğrencilerin okul içi faaliyetlere diğer öğrencilere göre daha az katıldığına değinmiştir.

Parçalanmış aile çocuklarının derse olan ilgisinin ve katılımının daha az olması derslerin işlenişini etkilemekte, öğretmenleri ise zor durumda bırakmaktadır. Öğretmenlerin, bu öğrencilerin derse katılımını sağlamak için artı çaba sarf ettiği, fakat genelde istediği neticeye ulaşamadığı ifade edilmektedir. Sınıfında ya da okulda bu öğrencilerle daha sık karşılaşan katılımcılar, motivasyonu kaybetmekte ve bazı öğrencileri kontrol etmede sorun yaşayabilmektedir. Bu durumun, öğretmenlerin kendini sorgulamasına, “zaman zaman” suçluluk duymasına ve kendini yetersiz hissetmesine neden olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmaya göre, öğrenci kaynaklı akademik sorunlardan bir diğeri ise gelecekle ilgili hedef belirlemede yaşanmaktadır. Parçalanmış aile çocukları gelecek planlaması ile akademik ve mesleki hedef belirlemede zorlanmaktadır. Yaşadıkları aile sorunları ve ekonomik problemlerden dolayı daha kısa vadeli hedeflere odaklanmaktadır. Dolayısıyla eğitimcilerin, gelecek kaygısı taşımayan öğrencilerde kurallara uyma, derse katılım, sorumluluk alma ve onları motive etmede sorun yaşayacağı düşünülebilir.

Alanyazındaki benzer araştırmalara bakıldığında, bu araştırmanın hedef belirleme temasındaki sonuçları desteklediği hatta bu sorunu açıkladığı görülmektedir. Şöyle ki Kahraman (2016), yaptığı araştırmada boşanmış aileden gelen çocukların diğerlerine göre sosyal, akademik ve kişisel alanlarda sorun yaşadığını, anne-babasıyla olan ilişkisinin hayata olan bağlılığını, yaşamdan zevk almasını etkilediğini dolayısıyla bunların da gelecek planlamasını şekillendirdiğini belirtmektedir. Şentürk (2006), bu öğrencilerin gelecekle ilgili hedefler edinemediğini belirtmiştir. Çeçen-Eroğul ve Dingiltepe, (2012) yaşam doyumu oranının parçalanmış aile çocuklarında düşük olduğuna değinirken Pırtık (2013) ise amaç oluşturma becerileri puanlarının bütün aileye sahip öğrencilerden daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Öğrenci kaynaklı akademik sorunlardan olan devamsızlık ve okula geç gelme, derslere karşı ilgi eksikliği ve derslere katılmama ile gelecekle ilgili hedef belirleyememenin akademik başarıyı etkilediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle son olarak akademik başarısızlığa değinmek yerinde olacaktır. Alanyazına bakıldığı zaman aile parçalanmasının akademik başarıya etkisi konusunda farklı sonuçlara ulaşılmaktadır. Örneğin, Öztürk (2006), Xu, Zhang ve Xia (2007), Alike ve Edosa (2012) ve Attepe (2010) öğrencilerin başarısını

düşürdüğüne belirtirken Winkle (2010) ise boşanmanın akademik başarı üzerinde önemli bir etkisinin bulunmadığını ortaya koymuştur. Diğer taraftan Karakuş'un (2013) araştırmasında ebeveyni boşanmış çocukların akademik başarısının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Yapılan bu araştırma, alan yazındaki çalışmalarla birer birer karşılaştırıldığında bazen çelişmekte bazen de paralellik göstermektedir. Ulaşılan araştırmaların hepsi birlikte değerlendirildiğinde ise alanyazın araştırmalarında ulaşılan ve yukarıda belirtilen üç farklı sonuca (Parçalanmanın akademik başarıyı olumsuz etkilediği, etkisinin olmadığı, parçalanmış aile çocuklarının daha başarılı bulunması.) da bu araştırmada ulaşılmıştır. Yine alanyazında daha önce yapılan birçok çalışma, çelişki gibi görünen bu durumun nedenlerini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Aile parçalanması; sebeplerine, zamana, şekline (Bulut, 1983), ekonomik, kültürel ve psikolojik özelliğe (Jonsson vd. 2000), aile tipine, çocuğun özelliklerine ve yakınlarının çocuğa davranışına (Bulut, 1993), yaşına, gelişim derecesine (Türkarlan, 2007) göre çocukları farklı şekillerde etkilemektedir.

Katılımcıların büyük bir bölümünü oluşturan ve parçalanmanın başarıyı düşürdüğünü belirten katılımcılar bu temada farklı sorunlarla karşılaşmaktadır. Katılımcıların, parçalanmış aile çocuklarının dolayısıyla sınıfın ve okulun akademik başarısını arttırmak için artı gayrette buldukları, fakat genellikle istedikleri neticeyi alamadıkları anlaşılmaktadır. Sorunun çözümü noktasında zorlanmaları ve öğrencilerin olması gereken seviyeden daha düşük başarı göstermesi katılımcıları üzmemekte, motivasyonlarını düşürmemekte, okula daha isteksiz gelmelerine sebep olmakta ve ders anlatma isteklerini düşürmektedir. Katılımcıların sınıflarında ve okullarında parçalanmış aile çocuğu sayısının oldukça fazla olmasının katılımcı eğitimcilerin bu duyguları ve zorlukları yaşamasında etkili olduğu düşünülebilir.

Bu araştırmanın bulgularına göre, öğrenci kaynaklı sosyal sorunlarda iletişim kurmada zorlanma, kendilerine zararı olabilecek arkadaşlıklar edinme, sorun yaşadığı ebeveyn ve bu ebeveynlerin hemcinslerine karşı olumsuz tutum geliştirme ve otoriteye karşı gelme isteği alt temalarında yaşananlar ön plana çıkmaktadır. Bu araştırmanın bulguları, parçalanmış aile çocuklarının önemli bir kısmının, çevresiyle sağlıklı iletişim kurmada zorlandıklarını göstermektedir.

Parçalanmış aile çocukları, arkadaşlarıyla olan iletişiminde çok fazla sorun yaşamazken ne var ki yönetici ve öğretmenlerine karşı kendini kapatabilmektedir. Hal böyle olunca

eğitimciler; bu öğrencilere ulaşmakta güçlük çekmekte, onların sorunlarını ve ihtiyaçlarını öğrenememekte ya da geç öğrenmektedir. Belki de desteğine en çok ihtiyacı olan bu öğrencilere, yardım edememekte ve onların hayatlarına dokunmada yetersiz kalmaktadırlar. Öğrenciye ulaşımın zor olduğu durumlarda, Öğrencinin sorunlarının; öğrenciye ulaşımın zor olduğu durumlarda daha da büyüyeceği, çözülmez bir hal alacağı anlaşılmaktadır.

Araştırmanın iletişim alt temasındaki sonuçları alanyazındaki diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Pırtık (2013), parçalanmış aileye sahip çocukların sözel anlatım becerilerinin düşük olduğunu Alkan (2014) ise parçalanma sonrası çeşitli psikolojik sorunlar yaşayan öğrencilerin özgüven kaybı yaşadığına, dikkat çekmektedir. Bu araştırmalarda dikkat çekilen sözel anlatım becerilerin düşüklüğü ve özellikle de özgüven kaybı, öğrencilerin otorite olarak kabul ettiği öğretmen ve okul yöneticileriyle olan iletişim sorununu açıklar niteliktedir.

Maier ve Lachman (2000), aile parçalanmasının bireylere olan etkisini araştırdığı çalışmada, erkeklerin çevreyle daha az iletişim kurduğuna kızların ise ağır depresyon yaşadığına değinmiştir. Araştırmanın bulgularıyla ilişkilendirecek olursak depresyon halindeki öğrencinin okulda öğretmenleriyle sağlıklı iletişim kurmada zorlanacağı sonucuna varabiliriz. Lam (2015) ise ilkökul öğrencileriyle yaptığı araştırmada, ailesi parçalanmış öğrencilerin öğretmenleriyle kurduğu iletişimin diğer öğrencilere göre oldukça sınırlı ve zayıf olduğu sonucuna varmıştır.

Araştırmanın verilerine göre, iletişim sorunu yaşayan öğrencilerle özel olarak ilgilenilmesi ve geliştirilen bazı yöntemlerle iletişim kurmada zorlanan öğrencilerin sorunlarının bir dereceye kadar çözülebildiği anlaşılmaktadır. Katılımcı eğitimciler tarafından uygulanan yöntemlerin püf noktaları “iyi gözlem, atılacak ilk adımın önemi, öğrenci ve ailesi hakkında bilgi edinme, öğrencileri sosyal etkinliklere katma, yeri geldiğinde zamana bırakma bazen de sorunun üstüne gitme, ortaklaşa hareket edebilme en önemlileri de güven ortamı yaratma ve tüm bu süreçte istikrarlı davranma” şeklinde özetlenebilir.

Araştırmanın bulgularına göre, aileden gerekli ilgi ve sevgiyi bulamayan sosyalleşme için destek alamayan denetim eksikliği yaşayan öğrencilerin referansının aile dışına kayması, sosyal alanda yaşanan bir diğer sorundur. Bu öğrenciler, okul ve aile dışından zarar görebileceği insanlarla arkadaşlık kurabilmekte ve çarpık bir arkadaş çevresi oluşturmaktadır. Diğer yandan bu insanlara ve gruplara kendilerini ispatlamaya çalışmakta ve onlar tarafından kabul görmek istemektedirler. İşte bu noktada, düşük ihtimal de olsa

yasaklı madde kullanımı ve hatta temini noktasında risk altında buldukları anlaşılmaktadır.

Alanyazında daha önce yapılan çalışmalar yukarıdaki risk durumunu gerçekleşme ihtimalini açıklar niteliktedir. Kahraman (2016), ergenlik dönemindeki öğrencilerin gelişimleri gereği kendini gerçekleştirme, takdir edilme, gruba dâhil olma istekleri nedeniyle istenmeyen davranışlar açısından risk oluştururken anne babalarının boşanmasıyla bu riskin daha da artabileceğine değinmiştir. Şentürk (2006) ise babadan ayrı kalan çocukların aileden ziyade arkadaş çevresiyle daha yakın bağlar kurduğunu, bunun sonucu olarak da ailece tasvip edilmeyen davranışları edinme ihtimalinin arttığını belirtmiştir.

Öğrenciler, okul ve aile dışı arkadaş gruplarından edindiği olumsuz davranışları okula taşıyabilmektedir. Yine okul içerisinde de kendi durumunda olan öğrencilerle arkadaşlık etmeleri yaşanan sorunun artmasına neden olmaktadır. Eğitimcilerin ise bu öğrencilere istendik davranış kazandırmada oldukça zorlanacağı düşünülebilir.

Ailesinde parçalanma veya şiddetli geçimsizlik olan bazı öğrencilerin, yaşadığı olaylardan dolayı anne-babayla birlikte erkek ya da kadın cinsiyetine karşı olumsuz tutum geliştirdikleri, nefret besledikleri öte yandan da diğer cinsiyete daha yakın davranabildikleri anlaşılmaktadır. Bu durum aile içi şiddete maruz kalan ya da tanık olan öğrencilerde daha çok karşılaşılmaktadır. Söz konusu sorun, “kız/erkek arkadaşıyla kavga etme, geçinememe ya da kız/erkek arkadaşına daha yakın durma; öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre mesafeli yaklaşma ya da kendini öğretmenlerine daha yakın hissetme” şeklinde okul hayatına da yansımaktadır.

Bu araştırmanın verileri, alanyazındaki çalışmalarda ortaya konmuş olan sonuçlarla büyük oranda benzerlik göstermektedir. Kuyucu (2007), öğrencinin duygu durumundaki değişimin yakın çevresiyle olan ilişkisini negatif anlamda etkileyeceğini belirtmiştir. Warshak (1992) göre, çocuğun babayla düzenli görüşmemesi ve annenin boşandığı eşiyile ilgili olumsuzlukları çocuğa aktarması, erkeklerde cinsel sorular doğurabilmektedir. Aynı zamanda psikolojik ve sosyal gelişimlerini aksatabilmektedir (Akt. Meriç, 2007).

Jonsson vd. (2000), boşanmanın çocuklar üzerinde kısa ve uzun dönemli etkilerinden bahsetmiştir. Uzun dönemli etkilerine odaklandığı araştırmasında, ailesi boşanmış öğrencilerin kısa süreli sevgili edindikleri ve aile ilişkilerinin daha gevşek olduğu

sonuçlarına varmıştır. Madden-Derdich ve Leonard (2002) ise yine uzun dönemli etkileri araştırmış ve anne-babası boşanmış bireylerin kendilerinin de boşanma oranının diğer bireylere göre yüksek olduğu sonucuna varmıştır (Akt. Öngider, 2013).

Ailenin parçalanmasından sonra ortaya çıkan önemli sorunlardan biri de çocuğun sağlıklı bir çatı altında barınmamasıdır. Ölüm, anne babanın başka evlilik yapması ve/veya çocuğa bakmak istememesi ile maddi imkânsızlık gibi nedenlerden çocuklar genellikle anne, baba, dede, akraba ya da sevgi evlerinde barınmaktadır. Anne özellikle de baba faktörünün eksikliği, çocuklarda bir otorite sorunu yaratmaktadır. Ayrıca bu sorun, belirli aralıklarla farklı yerlerde kalan çocuklarda daha da belirginleşmektedir. Şentürk (2006) ve Kahraman (2016), araştırmayla benzer şekilde çocukla ilgili otorite sorununda özellikle baba eksikliğine dikkat çekmektedirler.

Denetimsizlik halini okula yansıtan öğrencilerde; okulun, pansiyonun ve sınıfın kurallarına uymama, aykırı davranışlarda bulunma, öğretmenlerine karşı gelme, otoriteye karşı çıkma davranışları görülmektedir. Araştırmanın bu verilerini destekler şekilde Apaydın ve Gebizli (2017), parçalanmış aile çocuklarında otoriteye karşı gelme davranışının daha fazla olduğunu belirtmektedir. Şentürk (2006) ise denetimsizlik durumunun, öğrencinin istenmeyen davranışlarına ortam hazırladığını ifade etmektedir. Ayrıca okulun yerleşik sistemine ve disipline karşı gelme, kuralları dikkate almayarak tersi tutum ve davranışlarda bulunmanın öğrencinin suça yatkınlığı hakkında fikir verebileceğine değinmiştir.

Boşanma sürecinde aile düzeninde ciddi değişiklikler yaşanmaktadır. Ayrıca anne ve babalar, bu dönemde kendi taraflarına çekebilmek için çocuğa fazlasıyla tolerans göstermekte ve çocuğun uyması gereken kuralları esnetmektedir. Öğrencide otorite boşluğu oluşmakta ve öğrencinin okul hayatını ciddi anlamda etkilemektedir.

Araştırmanın bulgularına göre, ortaokuldan ya da nakil geldiği ortaöğretim kurumundan öğrencilerle ilgili sınırlı derecedeki bilgiler, MEB e-okul sistemi üzerinden ortaöğretim kurumlarına ulaşmaktadır. Fakat bu bilgiler, öğrencinin bir önceki okulu tarafından sisteme büyük çoğunlukla işlenmemekte, eksik işlenmekte ya da güncellenmemektedir. Aynı zamanda bu bilgilerin, parçalanmış aile çocuklarını ve onların sorunlarını öğrenmek için yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Resmi veriler olduğu için sistemdeki bilgilerle, ebeveynlerin hukuken boşanmadıkları halde ayrı yaşamaları ile çocuğa ciddi etkisi olduğu düşünülen aile içi şiddetli geçimsizliklere ulaşma imkânı yoktur.

Aile parçalanmasının büyük bir bölümü evliliğin ilk yıllarında gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın ortaöğretim seviyesinde yapıldığı düşünülürse aile parçalanmasının çoğunlukla öğrencinin henüz liseye başlamadan önceki yıllarında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bu öğrencilerin ortaöğretimde yaşadığı sorunların belirlenmesi ve çözümünde, çocuğun ortaokul, ilkokul ve okul öncesi dönemlerindeki durumunun bilinmesi önem arz etmektedir.

Öğrencinin alt kademe eğitim kurumlarında yaşadığı sorunlar, sınıf öğretmeni ve rehberlik öğretmeni görüşü, çocuğun velayet durumu, ailenin parçalanma sürecini nasıl atlattığı vb. bilgilerin ortaöğretime ulaştırılmasının önemli olduğu anlaşılmaktadır. Böylelikle okul yönetimi ve öğretmenler, zaman kazanacak ve sorunları daha iyi tespit edip etkili çözümler üretebileceklerdir. Fakat mevcut eğitim sisteminde bunu sağlayacak bir alt yapının olmadığı görülmektedir. Yukarıda tespit edilen alt yapı eksikliği, teknik ve pedagojik bir konudur dolayısıyla bu konunun sadece bu araştırma kapsamında değerlendirilip sonuca bağlanması güçtür. Bununla birlikte katılımcı görüşleri, MEB tarafından dikkate alınıp sorunu çözmeye yönelik çalışmalarda kullanılabilir.

Alanyazında kurumlar arası bilgi paylaşımı eksikliğini, bu denli ele alan bir araştırmayla karşılaşılamamıştır. Fakat bu konuya örnek teşkil edebilecek uygulamaların geçmişte olduğu ve gelecek yıllar için planlandığı görülmektedir. Şöyle ki İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde (MEB, 2003) öğrenci ruhsal dosyaları bulunmaktaydı. Bu dosyalarda rehberlikle ilgili gerekli kayıtlar vb. bilgiler yer almakta ancak gizliliği gerektirecek ve öznel bilgilere yer verilmemekteydi. Dosyalar, öğrencinin okul değiştirmesi veya bir üst eğitim kurumuna geçmesi hâlinde gittiği okula gönderilmekteydi. Fakat bu dosyalar aynı yönetmelikte 24.12. 2008 tarihinde yapılan değişiklikle kaldırılmıştır.

MEB 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi'nde ise erken çocukluktan ortaöğretimden mezuniyetine kadar öğrencilerin izlenmesi, değerlendirilmesi, geliştirilmesi ve yönlendirilmesi amacıyla her çocuk için bir e-portfolio çalışması olduğu görülmektedir. Planlanan e-portfolio çalışmasında, parçalanmamış aile çocuklarıyla ilgili bilgilerin de bulunması gerektiği, ilgililer tarafından değerlendirilebilir.

Parçalanmış aile çocuklarıyla ilgili gizlilik dışı bilgilerin, yaşanan sorunların, psikolojik durumun, maddi durumun kısacası öğrenciyi dezavantajlı kılan nedenlerin okul tarafından öğrenilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda toplanan bilgiler okuldaki yönetici,

ders öğretmeni ve rehberlik öğretmenleriyle paylaşılmalıdır. Çünkü katılımcı eğitimciler, çocuğun durumuna göre yaklaşım geliştirmenin önemli olduğunu vurgulamakta aksi durumda öğrenciyi olumsuz yönde etkileyecek hataların yapılabileceğini belirtmektedirler.

Araştırmanın bulguları analiz edildiğinde, araştırmaya konu olan ortaöğretim kurumlarında parçalanmış aile çocuklarıyla ilgili verilerin toplandığı ne var ki kurum içinde okul yönetimi, sınıf rehber öğretmeni, ders öğretmeni ve rehberlik öğretmeni arasında sistemli bir bilgi paylaşımının olmadığı ya da yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Bilgilerin özellikle ders öğretmenleriyle paylaşımı konusunda ciddi eksikliklerin olduğu görülmektedir. Bazı öğretmenler, kendi imkânlarıyla bilgileri edinmeye çalışsalar da bu şekilde öğrencilerin hepsine ulaşılması olanaksız bir durumdur, ayrıca ekonomik de değildir. Öğrencinin aile durumunu ve sorunlarını bilmeyen eğitimciler; zaman zaman hataya düşebilmekte ve öğrencinin sınıf içinde, arkadaşlarının yanında üzülmesine sebebiyet verecek davranışlarda bulunabilmektedir.

Veriler analiz edildiğinde, katılımcı öğretmen ve yöneticilerin lisans eğitimlerinde doğrudan parçalanmış aile çocuklarına özel bir eğitim almadıkları anlaşılmaktadır. Her türden öğrencinin yaşayabileceği sorunlara yönelik kriz yönetimi, problem çözme, öfke yönetimi gibi konuların eğitim bilimleri derslerinde okutulduğu bilinmektedir. Öte yandan öğretmen ve yöneticilerin büyük çoğunluğunun görev sürelerinde parçalanmış aile çocuklarıyla ilgili bir eğitime katılmadıkları görülmektedir.

Son yıllarda parçalanmış aileden gelen çocuk sayısıyla birlikte bu çocukların yaşadıkları sorunlar artmakta ve aynı zamanda farklılaşmaktadır. Farklı yaşantılara sahip olan, karmaşık sorunlar yaşayan, hayatlarında farklı riskler barındıran bu öğrencilerin hayatlarına dokunabilmenin ve onlara yardımcı olabilmenin bir profesyonellik gerektirdiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların büyük bölümü, bu çocuklara nasıl yaklaşılacağı ve onların sorunlarına nasıl çözüm üretileceği konularında kendilerini yeterli görmemektedirler. Karşılaştıkları sorunlara tecrübeleriyle çözmeye çalıştıkları, zamana zaman ise hata yapabildikleri anlaşılmaktadır. Eğitimcilerin daha profesyonel bir yaklaşım geliştirmek için eğitim almaları gerektiği sonucuna varılabilir.

Alanyazındaki araştırmalar, bu araştırmayla paralellik göstermektedir. Green ve Schafer (1989) araştırmasında, öğretmenlerin boşanma hakkında eğitim alması gerekliliğine değinmektedir. Eğitim alan öğretmenlerin, bu öğrencilerin sorunlarına daha duyarlı

olacağına böylelikle öğrencilerin de boşanma sonrası yaşama uyumunun kolaylaşacağını belirtmiştir (Akt. Arıkan, 1996).

Bu araştırmada dikkat çeken sorunlardan biri de bazı okullardaki kimi katılımcı eğitimcilerin, parçalanmış aile çocukları ve onların sorunlarıyla yeteri kadar ilgilenmemesi, sorunlarına yardımcı olmada isteksiz olmalarıdır. Diğer öğrencilere göre dezavantajlı şartlarda olduğu bilinen bu öğrencilerin, görmezden gelinmemesi gerekmektedir. Sorunlarının tespit edilip onlara yardımcı olmak, onların hayatına dokunmak bir eğitimcinin en başat görevlerinden birisi olarak düşünülmelidir. Çamkuşu-Arifoğlu'nun (2006) okul yöneticilerinin parçalanmış aileden gelen öğrencileri desteklemesi gerektiğini belirtmesi, bu araştırmanın sonucuyla paralellik göstermektedir.

Araştırmanın verilerine göre ortaöğretim kurumlarında rehberlik öğretmeni eksiklikleri vardır. Bazı okullarda rehberlik öğretmeni bulunmazken bazılarının da norm kadroda yetersizlik olduğu görülmektedir. Rehberlik öğretmeni bulunmayan okullara haftanın belirli günlerinde başka okullardan rehberlik öğretmeni görevlendirilmektedir. Rehberlik öğretmenin hiç olmadığı ya da yetersiz olduğu okullarda rutin, resmi işler yapılmakta gelgelelim bu öğrencilerin sorunlarıyla yeteri kadar ilgilenilememektedir.

Okullardaki rehberlik öğretmeni kadrosu Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelik'le (MEB, 2014) okullara rehberlik alan öğretmeni norm kadrosu verilmektedir. Bu yönetmeliğe göre pansiyonlu okullarda sayıya bakılmaksızın, diğer ortaöğretim kurumlarında ise 150 ve üzeri öğrenci sayısına 1 norm kadro verilmektedir. Sayının 500 ve katlarına ulaşması halinde ise her defasında artı 1 norm kadro verilmektedir. Norm kadro hesaplamada sadece öğrenci sayısı değil parçalanmış aile çocukları gibi dezavantajlı öğrencilerin oranı da değerlendirilebilir.

Araştırmanın verileri analiz edildiğinde, rehberlik öğretmenlerinin parçalanmış aile çocukları hakkındaki eğitim durumu konusunda farklı bakış açılarının olduğu görülmektedir. Rehberlik öğretmenlerinin bir bölümü, fakültede aldıkları eğitimi yeterli bulurken bir bölümü ise yetersiz bulmaktadır. Rehberlik öğretmenlerinin lisans eğitiminde parçalanmış aile çocuklarının eğitime özgü farklı bir ders ya da eğitim almadıkları tespit edilmiştir. Lakin eğitimden uzak kalma, özgüven eksikliği, içine kapanma, öfke kontrolü, iletişim

kuramama gibi problem dallarında eğitim aldıkları anlaşılmaktadır. Aslında bu durum, bir çeşit dolaylı eğitim şeklinde de yorumlanabilir.

Aldıkları eğitimleri yetersiz bulan rehberlik öğretmenleri, lisans eğitiminde ve hizmet içinde, parçalanmış aile çocuklarının eğitimine özgü eğitimlerin bulunması gerektiğini savunmaktadırlar. Ayrıca gelecek yıllarda, okullardaki parçalanmış aile çocuklarının sayısında artış olacağını düşünmekte ve bu konudaki eğitime olan ihtiyacın da aynı oranda artacağını tahmin etmektedirler. Hali hazırda böylesi bir eğitim eksikliğinin olması, bazı danışmanlık hizmetinde ve sorunların çözümünde hissedilmektedir. Bu çocukların sorunlarına yaklaşmanın bir profesyonellik gerektirdiğini ifade edilmektedir.

Çamkuşu-Arifoğlu (2006), öğrencilerin aktif yaşam sürelerinin önemli bir bölümünün okullarda geçtiğine değinmektedir. Bu nedenle okulların, boşanma sonrasındaki riski öğrencileri belirleyerek desteklemesi ya da erken teşhis edilerek ilgili kurumlara sevklerinin gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir. Hem öğrencilere destek hem de öğrencileri sevk konusunda en büyük görevin rehberlik öğretmenlerinde olduğu kabul edildiğinde, parçalanmış aile çocuklarına özel eğitim almalarının ne derece önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın bulgularına göre, araştırmanın yapıldığı Karaman'da, parçalanmış aile çocuklarına verilen psikolojik destek ve tedavinin yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Parçalanmış aile çocuklarına daha profesyonel ve etkin psikolojik desteğin sağlanması gerektiğine inanılmaktadır. Kamu hastanelerinde yeterli sayıda psikolog ve psikiyatrist bulunmamakta öte yandan randevularda sıraları oluşmaktadır.

Kamu hastanesinde, psikolog ve psikiyatri randevularının aşırı yoğun olmasından hastalara yeterli zaman ayrılmamaktadır. Öğrencilere yeteri kadar zaman ayrılmadan farklı yöntemler denenmeden genellikle benzer ilaçlarla tedavi yoluna gidilmektedir. Bu durumun; bazı öğrenci, veli hatta rehberlik öğretmenlerinin tedaviye olan inancının kırdığı görülmektedir. Bu sebeple öğrencilerin ve ailelerin, psikiyatriye gitmek istemedikleri anlaşılmaktadır.

5.2.Öneriler

Bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre, uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Parçalanma sonrasında çocukla ilgilenecek ebeveynlere ve/veya aile yakınlarına, aile parçalanmasının çocuğu nasıl etkileyebileceği ve bu çocuklara nasıl davranılması gerektiğiyle ilgili danışmanlık hizmeti verilmelidir.
- Öğrencilerin eğitim ve öğretimle ilgili iş ve işlemleriyle sınırlı olmak üzere, velinin yazılı iznine bağlı olarak okul yöneticilerinden birisinin öğrenci velisi olarak belirlenmesi için yasal düzenleme yapılmalıdır.
- Öğrencilerin devamsızlık üst sınırlarının belirlenmesinde, parçalanmış aile çocuklarıyla ilgili şerh düşülmesi ve bu konudaki yetkinin okul yönetimi ve öğretmenler kuruluna verilmesi hususunda ilgili yönetmelikte düzenleme yapılabilir.
- Okullarda, parçalanmış aile çocuklarının iletişim kabiliyetini geliştirme adına, öğretmen ve akran koçluğu, uygulanmalıdır.
- Erken çocukluktan ortaöğretimden mezuniyetine kadar öğrencilerin izlenmesi, değerlendirilmesi, geliştirilmesi ve yönlendirilmesi amacıyla her çocuk için bir e-portfolio dosyası oluşturulmalı ve bu dosyaya parçalanmış aile çocuklarının eğitimle ilgili ve gizlilik dışı bilgileri işlenmeli, dosyanın kurumlar arasında paylaşımı sağlanmalıdır.
- Parçalanmış aile çocuklarının aileye dayalı, psikolojik ve maddi sorunları, kısacası öğrenciyi eğitimde dezavantajlı kılan nedenler okullar tarafından zamanında tespit edilmelidir. Öğrencinin eğitim öğretim faaliyetlerini etkileyebilecek gizlilik dışı bilgiler; okul yönetimi ile branş, rehberlik ve sınıf öğretmenleri arasında ilgili kurullar veya çeşitli toplantılar aracılığıyla paylaşılmalıdır.
- Öğretmen eğitiminde, parçalanmış aile çocuklarıyla ilgili programlara/derslere yer verilmelidir.

- Yetiştirme yurtlarında barınan bazı öğrencilerin idari makamların kendilerine olan desteğini kullanmalarının önüne geçilebilmesi adına okul ve yetiştirme yurdu personeli ile idari birimler arasında davranış birliği sağlanmalıdır.
- Eğitimcilerin, parçalanmış aile çocuklarının eğitiminde karşılaştıkları sorunlar ve edindikleri tecrübeleri paylaşmaları amacıyla il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri bünyesinde çalıştaylar düzenlenmelidir.
- Rehberlik öğretmeni norm kadrosu hesaplamada sadece öğrenci sayısı değil parçalanmış aile çocukları gibi dezavantajlı öğrencilerin oranı da değerlendirilmelidir.

5.2.2 Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Ailenin parçalanma çeşitlerinden olan boşanmanın evliliğin daha çok ilk yıllarında olmasından ve bu durumun öğrenciyi daha fazla etkileyeceğinden benzer araştırmalar okul öncesi ve ortaokul seviyelerinde de yapılabilir.
- Parçalanmış aile çocuklarında görülen içe dönük veya ileri düzeyde dışa yönelimli olma şeklindeki iki zıt davranış tarzı ve bu davranışların nedenleri araştırılabilir.
- Parçalanmış aile çocuklarının sorun yaşadığı ebeveyn ve bu ebeveynlerin hemcinslerine karşı olumsuz tutum geliştirme davranışı araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Amato, P. R. and Cheadle, J. (2005). The Long reach of divorce: Divorce and child wellbeing across three generations. *Journal of Marriage and Family*, 67 (1) 191-206.
- Akyol, S. U. (2013). *Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Yalnızlık, Yaşam Doyumu, Sosyal Destek ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Akyürek, F. (2002). *Aile Sağlığı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Alkan, E. Ö. (2014). *Parçalanmış Aile Modelindeki Öğrencilerin Eğitimdeki Başarı Durumları (Trabzon Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Malatya.
- Alika, H. I., and Edosa, O. S. (2012). Relationship between broken homes and academic achievement of secondary school students in Oredo local government area of Edo State, Nigeria. *College Student Journal*, 46(2), 256-264.
- Altunbulak, C. ve Aydoğan, İ. (2015). İlköğretim ikinci kademedeki boşanmış ve tam aileye sahip öğrencilerin okul başarıları ve okulda karşılaştıkları problemlerin incelenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 75-102.
- Apaydın, Ç. ve Gebizli, O. (2017). İlkokul yöneticilerinin parçalanmış aileye sahip öğrencilerle yaşadıkları sorunların incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 352-368.
- Aral, N. ve Başar, F. (1998). Çocukların kaygı düzeylerinin yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve ailenin parçalanma durumuna göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 22(110), 7-11.
- Arıkan, Ç. (1996). *Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- ASPB (2011). *Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması*. Ankara: Afşaroğlu Matbaası. shorturl.at/euQW0, Erişim Tarihi: 11.09.2018.
- Attepe, S. (2010). Anne baba kaybının çocuklar üzerindeki etkileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(23), 23-28.

- Avcı, A. (2010). Aile yapı ve atmosferinin okul şiddetine etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8, (19), 7-52.
- Aydın, M. (2013). *Sistemik Aile Sosyolojisi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aydın, R. ve Nazlı, S. (2014). Yaşam becerileri eğitim programının boşanmış aile çocuklarının uyum düzeylerine etkisinin incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (33), 127-153.
- Bağlı, M. ve Sever, A.(2005). Tabulaştırılan/tabulaşan kurumun(ailenin) kurbanlık edilme pratiği. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2 (9), 9-21.
- BAAK (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu). (1991). *Türkiye aile yılı*. Ankara: Mn Ofset.
- Behice, E. (2005). Evliliğe hazırlık aşamasındaki karı-koca adaylarının evlilik ve anne-baba olma üzerine düşünceleri. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2(9), 75-85.
- Bezuidenhout, C. (2018). *Boşanmış Evlerden Esnek 1. Sınıf Öğrencilerinin Okula Pozitif Geçiş: Katılımcı Bir Görsel Çalışma*. Doktora Tezi. Kuzey-Batı Üniversitesi (Güney Afrika).
- BKSHM (Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı). (1994). *Uluslararası Aile Yılı Özel İhtisas Komisyon Raporları*. Ankara: Kılıçaslan Matbaacılık.
- Brubeck, D. and Beer, J. (1992). Depression, self-esteem, suicide ideation, death anxiety, and GPA in high school students of divorced and nondivorced parents. *Psychological Reports*, 71(3), 755-763.
- Bulut, I. (1983). Parçalanmış aileden gelen çocukların davranış özellikleri hakkında bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 1(2-3), 80-82.
- Bulut, I. (1993). *Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi*. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- Bauserman, R. (2002). Child adjustment in joint-custody versus sole-custody arrangements: A meta-analytic review. *Journal of Family Psychology*, 16(1), 91-102.
- Canatan, K. ve Yıldırım E. (2011). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.

- Çakıcı, S. (2006). *Alt ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin, Anne-Çocuk İlişkilerinin ve Aile İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çamkuşu-Arifoğlu, B. (2006). *Çocuklar İçin Boşanmaya Uyum Programı'nın Çocukların Boşanmaya Uyum, Kaygı ve Depresyon Düzeylerine Etkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelenk, S. (2003). Okul başarısının ön koşulu: Okul aile dayanışması. *İlköğretim Online*, 2(2), 28-34.
- Coleman, L. and Glenn, F. (2010). The varied impact of couple relationship breakdown on children: implications for practice and policy. *Children and Society*, 24(3), 238-249.
- Dikeçligil, B. F. (2018). Aileye dair kabullerin ezber bozumu. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, (31), 21-52.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (2001). *Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu* (Rapor No: 2593). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Duyan, G. Ç. (2000). *Aile İşlevleri İle Ailenin Sosyal, Demografik Ve Ekonomik Nitelikleri ve Yaşam Döngüsü Arasındaki İlişkiler*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ekici, F. Y. (2014). Türk aile yapısının değişim ve dönüşümü ve bu değişim ve dönüşüme etki eden unsurların değerlendirilmesi. *International Journal of Social Science*, (30), 209-224.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdim, L. ve Ergün, A. (2016). Boşanmanın ebeveyn ve çocuk üzerindeki etkileri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(1), 78-84.
- Ceçen-Eroğul, A. R. ve Dingiltepe, T. (2012). Parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu düzeyleri ile yaşam kalite düzeylerinin karşılaştırılması. *İlköğretim Online*, 11(4), 1077-1086.

- Fiyakalı, C. N. (2008). *Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Lise Öğrencilerinin Sürekli Öfke Düzeyleri ve Öfke İfade Tarzlarının Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Frost, A. and Pakiz, B. (1990), The effects of marital disruption on adolescent: time as a dynamic, *American Journal of Orthopsychiatry*, 60 (4), 544-555.
- Gökçe, B. (1978). Evlilik kurumuna sosyolojik bir yaklaşım. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 7-21.
- Hatun, O. (2012). *Anne Babası Boşanmış İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Algıladıkları Aile İşlevlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (İstanbul İli Fatih İlçesi Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Herdem, F. S. ve Bozgeyikli, H. (2013). İlköğretime devam eden parçalanmış ve tam aile çocuklarının rehberlik ihtiyaçlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *OPUS-Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 7-35.
- Işık, B. (2006). *Ailenin Örgütsel ve Yapısal Niteliğinin 60 -72 Aylık Çocukların Sosyal Duygusal Uyum Düzeyine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Jonsson, F. vd. (2000). Parental divorce: Long-term effects on mental health, family relations and adult sexual behaviour. *Scandinavian Journal of Psychology*, 41(2), 101-105
- Kabasakal, H. Z. (2001). *Uyum Sorunlu Çocukların Aile İşlevlerini İyileştirmede Anne Eğitim Gruplarının Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kahraman, S. (2016). *Boşanma Sonrasında Genç-Ebeveyn İlişkilerinin Sürdürülmesi ve Öğrencinin Akademik Başarısına Etkisi (Afyon ili örneği)*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Karakuş S. (2003). *Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Çocukların Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi ve Okul Başarısına Yansımaları*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kasapoğlu, A. ve Karkıner, N. (2011). *Aile Sosyolojisi*. Eskişehir: TC Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Kuyucu, Y. (2007). *Boşanmış Ailede Yetişen Ergenlerin Bilişsel Çarpıtmalarıyla Benlik Değeri Arasındaki İlişki*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Lam, B. H. (2015). Struggles in the Hong Kong school: Supporting students from divorced families. *In Advances in psychology research*, 83-102.
- Maier, E. H. and Lachman M. E. (2000). Consequences of early parental loss and separation for health and well-being in midlife. *International Journal of Behavioral Development*, 24(2), 183-189.
- Meriç, B. (2007). *Boşanmış Ailelerdeki Ergenlerin Uyum Düzeylerini ve Sosyal Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Bir Grup Rehberliği Çalışmasının Sınanması*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (Çeviren: Selahattin Turan). Ankara: Nobel.
- MEB (2003). İlköğretim Kurumlar Yönetmeliği. Tebliğler dergisi. T.C. Resmi Gazete, 25212, 27 Ağustos 2003.
- MEB (2011). *Aile ve Tüketici Hizmetleri: Aile Yapısı*. Ankara: MEGEP shorturl.at/hsQ38, Erişim Tarihi: 11.11.2018.
- MEB (2013). Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. T.C. Resmi Gazete, 28758, 7 Eylül 2013.
- MEB (2014). Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelik. T.C. Resmi Gazete, 29034, 18 Haziran 2014.

- MEB (2017). Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarına Yönetici Görevlendirme Yönetmeliği. T.C. Resmi Gazete, 30046, 22 Nisan 2017.
- Öngider, N. (2013). Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(2), 140-161.
- Özağı, A. (2007). *Depresyon Düzeyi Yüksek Parçalanmış Aile Çocuklarıyla Ya-Pılan Eğitsel Grup Oyunlarının Depresyon Düzeylerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Özatça, A. (2009). *Ergenlerde Sosyal ve Duygusal Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Aile İşlevleri*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özbay, F. (2015). *Dünden Bugüne Aile, Kent, Nüfus*. İstanbul: İletişim.
- Öztürk, S. (2006). *Anne-Babası Boşanmış 9-13 Yaşlarındaki Çocuklar İle Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Peker, M. (2001). Aile: Kurumdan eşler arası ayrılığa. *Çalışma Ortamı Dergisi*, (59). <http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=39>, Erişim tarihi:01.09.2018.
- Pırtık, Ş. (2013). *Boşanmış ve Tam Aileden Gelen Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri ve Akran Tepkilerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Shalahuddin, I. vd. (2019). The relationship students from a broken home family with deviant behavior in Vocational High School YBKP3 Garut. *Asian Community Health Nursing Research*, 1(1), 41-48.
- Sürerbiçer, F. S. (2008). *Boşanmış Bireylerin Deneyimlerine Göre Evlilik Eğitimi Gereksinimi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Şahin, Z. D. (2013). *Parçalanmış Aileye Sahip Çocukların Eğitiminde Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştığı Problemlerin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Trabzon.
- Şentürk, Ü. (2008). Aile kurumuna yönelik güncel riskler. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 4, (1) 7-32.
- Şentürk, Ü. (2006). *Parçalanmış Aile Çocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler (Malatya Uygulaması)*, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyoloji Anabilim dalı, Malatya.
- Taylan, H. H. (2009). Türkiye'de köy ailesinde aile içi ilişkiler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (22), 117-138.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2017). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2016*. shorturl.at/ipqt7, Erişim tarihi:15.09.2018.,
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2018a). *Evlenme İstatistikleri, 2002-2017* <http://tuik.gov.tr>, Erişim tarihi:15.09.2018.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2018b). *Boşanma İstatistikleri, 2012-2017* <http://tuik.gov.tr>, Erişim tarihi:15.09.2018.
- Türkaslan, N. (2007). Boşanmanın çocuklar üzerine olumsuz etkileri ve bunlarla baş etme yolları. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(11), 99-108.
- Ulusoy, D. vd. (2005). Parçalanmış aile ve gençlerde sapmış davranışlar: Lise son sınıf gençliği örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22(2), 61-66.
- Uwaifo, V. O. (2008). The effects of family structure and parenthood on the academic performance of Nigerian University students. *Studies on Home and Community Science*, 2(2), 121-124.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

- Xu, A., Zhang, J., & Xia, Y. R. (2008). Impacts of parents' divorce on Chinese children: A model with academic performance as a mediator. *Marriage & Family Review, 42*(3), 91-119.
- Winkle, L.V.(2010). *Do Age and the Time of Parental Divorce and Gender Impact Academic Performance Among High School Sophomores?* Doctoral dissertation. Capella University.
- Wu, Z. vd. (2008). Family structure and children's psychosocial outcomes. *Journal of Family Issues, 29*(12), 1600-1624.

EKLER

EK1: Araştırma İzni

T.C.
KARAMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 99371540-44-E.7332538
Konu : Anket İzni

10/04/2019

VALİLİK MAKAMINA
KARAMAN

İlgi : a) Necmettin Erbakan Üniversitesi'nin 05.04.2019 tarih ve 5795 sayılı yazısı.
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 22/08/2017 tarih ve 2012/25 sayılı genelgesi.

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sadi ÜREYEN'in "**Ortaöğretim Yönetici ve Öğretmenlerinin Parçalanmış Aile Çocuklarının Eğitiminde Karşılaştığı Sorunlar**" konulu anket ile ilgili olarak Karaman İl merkezinde yer alan Müdürlüğümüze bağlı tüm resmi ortaöğretim kurumlarında görevli yönetici ve öğretmenlerine yönelik çalışma yapma isteği belirtilmiştir.

Söz konusu proje çalışması komisyonumuzca incelenmiştir ve projenin Müdürlüğümüze bağlı Karaman İl merkezinde yer alan tüm resmi ortaöğretim kurumlarında görevli yönetici ve öğretmenlerine yönelik anket yapılmasında herhangi bir sakınca görülmemiştir. Anket ile ilgili okul müdürlerinin gözetim ve denetiminde isteğe bağlı olarak yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Abdurrahman KURT
İl Millî Eğitim Müdür V.

Ek: İlgi yazı (1 Sayfa)

OLUR
10/04/2019

Mehmet GÖZE
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adres: Hamidiye Mahallesi Fevzipaşa Caddesi No:18
70100 Karaman/Merkez
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: strateji70@meb.gov.tr

Bilgi için: Strateji Birimi

Tel: 0 (338) 280 70 73
Faks: 0 (338) 280 70 99

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 250d-153e-3c32-b565-5520 kodu ile teyit edilebilir.

EK2:Özgeçmiş

T.C.

**NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü****Özgeçmiş**

Adı Soyadı:	Sadi ÜREYEN	İmza:	
Doğum Yeri:	Manavgat		
Doğum Tarihi:	30.03.1989		
Medeni Durumu:	Bekâr		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlkokul	Kızılda Çorak Birleştirilmiş Sınıflı İlkokulu		Manavgat/Antalya	1994-1999
Ortaokul	Ahmet-Ferda Kahraman İÖO		Merkez/Antalya	1999-2000
Ortaokul	75. Yıl PİO		Manavgat/Antalya	2000-2002
Lise	Aksu Anadolu Öğretmen Lisesi		Aksu/Antalya	2002-2006
Lisans	Atatürk Üniversitesi	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	Erzurum	2006-2011
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Eğitim Yönetimi	Konya	2017-2019
İlgi Alanları:	Spor, Doğa, Seyahat, Araştırma, Kitap Okumak			
İş Deneyimi:	Milli Eğitim Bakanlığında: 5 Yıl Öğretmenlik 3 Yıl Müdür Yardımcılığı			
Aldığı Ödüller:	Kaymakamlık Başarı Belgesi			
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Doç. Dr. Ali ÜNAL Prof. Dr. Ercan YILMAZ Prof. Dr. Mustafa YAVUZ Doç. Dr. Atila YILDIRIM			
Adres	Hatuniye Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Merkez/Karaman sadi07gs@hotmail.com			

